

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za odgoj i
obrazovanje

Босна и Херцеговина
Федерација Босне и Херцеговине
КАНТОН САРАЈЕВО
Министарство за одгој и
образовање

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
CANTON SARAJEVO
Ministry for Education

INSTITUT ZA RAZVOJ
PREDUNIVERZITETSKOG
OBRAZOVANJA

KANTON SARAJEVO, BOSNA I HERCEGOVINA

ИНСТИТУТ ЗА РАЗВОЈ
ПРЕДУНИВЕРЗИТЕТСКОГ
ОБРАЗОВАЊА

КАНТОН САРАЈЕВО, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

PRE-UNIVERSITY EDUCATION
INSTITUTE OF SARAJEVO CANTON
BOSNIA AND HERZEGOVINA

NASTAVNI PREDMET LIKOVNA KULTURA

Nastavni plan i program
sa definisanim ishodima učenja

SADRŽAJ

PK1 – Opis predmeta.....	2
PK2 – Ciljevi učenja i podučavanja	3
PK3 – Oblasna struktura predmetnog kurikulumu.....	5
PK4 – Odgojno-obrazovni ishodi	7
Godine učenja i podučavanja predmeta: 1	7
Godine učenja i podučavanja predmeta: 2	11
Godine učenja i podučavanja predmeta: 3	15
Godine učenja i podučavanja predmeta: 4	19
Godine učenja i podučavanja predmeta: 5	23
Specifični elementi urbanih sredina Bosne i Hercegovine	26
Godine učenja i podučavanja predmeta: 6	28
Godine učenja i podučavanja predmeta: 7	34
Godine učenja i podučavanja predmeta: 8	41
Godine učenja i podučavanja predmeta: 9	49
Godine učenja i podučavanja predmeta: 10	56
Godine učenja i podučavanja predmeta: 10	64
Godine učenja i podučavanja predmeta: 11	71
Istražuje ulogu i značenje likovne umjetnosti i umjetnika/ica u pojedinim društvima i kulturama. ..	76
PK5 – Učenje i podučavanje	79
PK5 – Učenje i podučavanje	Error! Bookmark not defined.
PK6 – Vrednovanje u predmetnom	84
kurikulumu.....	84
Profil i stručna sprema.....	86

PK1 – Opis predmeta

Temeljna svrha podučavanja i učenja likovne kulture ogleda se kroz odgoj opažaja čime podstiče učenika na praktičan rad, u kojem će istraživati, eksperimentirati, oblikovati i artikulirati idejna rješenja likovnog problema. Nastava likovne kulture omogućava učenicima da iskažu, razviju i njeguju svoju kreativnost, izraze vlastitu maštu, doživljaj sebe i svijeta koji ih okružuje, te kod njih oblikuje sistem vrijednosti, divergentno mišljenje i kritički stav prema vizuelnim, zvučnim, verbalnim, kinestetičkim osjetima i taktilnim podražajima iz okoline. Kroz nastavu likovne kulture učenici stiču likovnu i vizuelnu pismenost, ohrabruju se da se pored upotrebe tradicionalnih likovnih materijala i postupaka, iskažu kroz savremene likovne/vizuelne medije i koncepte, te njeguju individualne karakteristike.

Upoznavanje različitih umjetničkih formi, tehnika i medija, kod učenika će razvijati kognitivne sposobnosti i psihomotoričke vještine, dok će znanje vezano za nacionalnu, evropsku i svjetsku kulturnu i likovnu baštinu, doprinijeti razumijevanju i uvažavanju različitih društvenih i kulturalnih konteksta.

Nastava likovne kulture doprinosi cjelovitom razvoju učenika, te njegovanju i podsticanje razvoja tri osnovna područja ljudske osobnosti i aktivnosti: psihomotoričkog (djelatnoga), afektivnog (osjećajnoga) i kognitivnog (spoznajnoga).

Temelji se na aktivnom učenju i podučavanju, povezivanju sa umjetničkim zajednicama i raznorodnim kulturno-naučnim ustanovama, umjetničkim događajima i njegovanju kulturne baštine, te poštovanju i uvažavanju temeljnih humanističkih principa i vrijednosti.

Proces podučavanja i učenja podstiče učenika na samostalno i individualno likovno izražavanje, doprinosi razvijanju i bujanju učeničke kreativnosti, te stvara predušlove za kritičko posmatranje umjetničkih tvorevina i promišljanje o vlastitoj okolini. Vlastito stvaralačko i istraživačko iskustvo učenicima omogućava razumijevanje i upoznavanje umjetničkih djela, te različitih autorskih intencija i interpretacija stvarnosti. Praktično i teorijsko upoznavanje različitih likovnih medija i tehnika i osnovnih izražajnih sredstava i principa likovne umjetnosti, razvija likovnu/vizuelnu pismenost i omogućava učenicima fluentnost prilikom izražavanja ideja, misli, osjećaja, vrijednosti i stavova.

Podsticanjem na kontinuirano aktivno opažanje i analiziranje likovnih/vizuelnih djela, te korištenje različitih oblika analitičke i kritičke refleksije na vlastito i tuđe likovno djelovanje, odgaja se budući gledatelj koji je osposobljen da izrazi argumentovane stavove o vizuelnom okruženju i likovnom stvaralaštvu.

Kao specifična ljudska, duhovna i materijalna djelatnost, likovna/vizuelna umjetnost se konstituiše u složenom komunikacijskom procesu, ostvarujući veze između individualnih i društvenih spoznaja, te ima cjelovitu i složenu ulogu u različitim aspektima života, kultiviranju kolektivnog i kulturnog identiteta, kao i u oblikovanju personalnog identiteta svakog čovjeka.

U nastavi likovne kulture njeguje se interdisciplinarni pristup, koji je vidljiv kroz povezanost sa drugim umjetnostima i naukama te njima pripadajućim područjima.

Korelacije sa drugim nastavnim predmetima temelje se na zajedničkim vrijednostima, ciljevima i tematskim cjelinama, čime se omogućava učenicima razumijevanje likovne/vizuelne kulture i umjetnosti u njihovom pluralitetu i svrsishodnosti u različitim aspektima života. Stečene kompetencije učenici su u mogućnosti primijeniti u različitim životnim izazovima, te se kreativno i smisleno nositi sa složenim zahtjevima i tendencijama savremenog društva.

Nastavni predmet Likovna kultura pripada umjetničkom i društveno - humanističkom području i izučava se u svih devet razreda osnovne škole, te u prvom i drugom razredu srednje škole.

Napomena: Izrazi koji su napisani u jednom gramatičkom rodu odnose se podjednako na ženski i muški rod.

PK2 – Ciljevi učenja i podučavanja

1. Razvijanje likovnih/vizuelnih izražajnih sposobnosti i znanja

Odgajanjem vizuelnog opažaja, usvajanjem, razumijevanjem i primjenom likovnog jezika u stvaralačkim procesima, učenik će razviti likovnu pismenost. Stvaralačko mišljenje će izražavati kroz produkciju ideja i rješavanje likovnih problema. Podsticanje i razvijanje kognitivnih, psihomotoričkih i izražajnih sposobnosti, sa naglaskom na stvaralačko i divergentno mišljenje, omogućit će učeniku produktivnost pri izražavanju vlastitih osjećanja, misli i ideja tokom samostalnog rješavanja likovnih problema i zahtjeva. Upoznavanje i upotreba temeljnih vještina i znanja o tradicionalnim i savremenim likovnim tehnikama i formama, će kroz praktičan i istraživački rad kod učenika razvijati psihomotoričke i kognitivne vještine.

2. Razvijanje kritičkog mišljenja, stavova i vrijednosnog sistema kroz multikulturalni i interkulturalni pristup likovnim/vizuelnim sadržajima

Kontinuirano upoznavanje i komuniciranje sa fenomenima svjetske umjetničke i kulturne baštine, te naslijeđem svoga naroda, kod učenika će razviti pozitivni kritički i odgovorni odnos prema drugom i drugačijem. Korištenje različitih oblika analitičke i kritičke refleksije na vlastito i tuđe likovno djelovanje, kod učenika će razviti aktivan i propitujući odnos, kritičko mišljenje i sistem vrijednosti. Preko usvojenih likovnih, estetskih i humanističkih vrijednosti, kod učenika se stvaraju trajni interesi za likovnu kulturu i umjetnost, te formira mišljenje i stav o estetici likovnog stvaralaštva. Kao budući promatrač i aktivni kreator, učenik je osposobljen/a da izrazi argumentirane stavove o likovnom stvaralaštvu i vizuelnom okruženju.

3. Razumijevanje konteksta likovnog djela i uloge likovnog stvaralaštva u društvu

Poticanjem na kontinuirano eksperimentiranje i istraživanje umjetničkog izraza te uspostavljanje odnosa sa društvenim, historijskim, ekonomskim, kulturnim i tehnološkim faktorima, učenik će razumjeti kontekst nastanka likovnih djela i značajnu ulogu likovnog stvaralaštva u društvu. Savremene tendencije u umjetnosti, popularnu kulturu i zakonitosti životnog okruženja, učenik će usvojiti i razumjeti analiziranjem uticaja društveno-historijskog konteksta na različite pojave i promjene u likovnoj umjetnosti.

4. Razvijanje odgovornog odnosa prema umjetničkoj baštini naroda Bosne i Hercegovine i savremenoj kulturnoj okolini

Upoznavanje učenika s vrijednostima umjetničke i kulturne baštine Bosne i Hercegovine, s važnošću njenog očuvanja i njenim mjestom u globalnom umjetničkom i kulturnom kontekstu. Usvojene vrijednosti su neophodne za razvijanje samoaktualizirajuće i kreativne ličnosti, njenog identiteta, kulturne svjesnosti, te stvaranje pozitivnog i aktivnog odnosa prema savremenim umjetničkim događanjima i aktivnostima kulturno-naučnih ustanova. Upoznavanje s različitim muzejsko-galerijskim, umjetničkim, naučnim i kulturnim institucijama kao alternativnim mjestima podučavanja koja omogućuju neposredni dodir sa umjetničkim djelima, susret sa umjetnicima i različitim stručnjacima iz umjetničkog i kulturnog područja te provođenje različitih stvaralačkih i odgojno-obrazovnih aktivnosti.

PK3 – Oblasna struktura predmetnog kurikuluma

U kurikulumu nastavnog predmeta Likovna kultura definirane su tri oblasti, a to su:

- A. Stvaralaštvo i produkcija
- B. Doživljaj, refleksija, kritički stav
- C. Likovna umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija

Stvaralaštvo i produkcija

A

Nastavni predmet Likovna kultura u središte učenja i podučavanja postavlja stvaralački/istraživački proces, kao osnov za izražavanje i produkciju ideja. Vlastito stvaralačko/istraživačko iskustvo učenicima omogućava razumijevanje i upoznavanje umjetničkih djela, te različitih autorskih intencija i interpretacija stvarnosti. Praktično i teorijsko upoznavanje različitih likovnih medija i tehnika, te osnovnih izražajnih sredstava i principa likovne umjetnosti, omogućava učenicima fluentnost prilikom izražavanja ideja, misli, osjećaja, vrijednosti i stavova. Odgojno-obrazovni proces podstiče samostalno i individualno likovno izražavanje učenika, doprinosi razvoju i bujanju učeničke kreativnosti, te stvara preduvjete za kritičko promatranje umjetničkih tvorevina i promišljanje o vlastitoj okolini. Učenici su potaknuti da preko svojih čula istražuju svoju okolinu i analitički promišljaju o njoj, razvijajući pritom niz spoznajnih, psihomotoričkih i socijalnih vještina, koje će sa znanjem iz drugih oblasti omogućiti svrsishodnost u različitim aspektima života.

Podučavanje i učenje se prvenstveno ogleda u postupnom odgoju opažaja, na doživljaju likovnih i estetskih vrijednosti, te usvajanju i formiranju prosudbi o kvalitetu tih vrijednosti. Emocionalni doživljaj i spoznaja o likovnim i vizuelnim vrijednostima doprinosi razvoju perceptivnih, intelektualnih, praktičnih i izražajnih sposobnosti učenika. Primjena adekvatnih didaktičkih načela i strategije podučavanja i učenja, te odabir reprezentativnih primjera, koji su svojim karakteristikama kod učenika u stanju izazvati jedinstven, individualan i svojstven, ali istovremeno usmjeren i vođen doživljaj, pobudit će pažnju i interesovanje učenika za usvajanje znanja i formiranje spoznaja o likovnim vrijednostima. Ovako podstaknuta stvaralačka (kreativna) aktivnost kod učenika, omogućit će produbljivanje sposobnosti opažanja, pamćenja, pažnje, mašte, interesa, motivacije, stvaralačkog i kritičkog mišljenja, misaonih radnji i operacija, razvijanje govorne kulture i pismenosti, uočavanje uzročno-posljedičnih veza i odnosa, te razvijanje istraživačkog duha. Usvajajući likovni/vizuelni jezik i metajezik učenici se osposobljavaju za razumijevanje kompleksne vizuelne okoline, konteksta i koncepta likovnog djela, te za kritičko prosuđivanje i valoriziranje vlastitog likovnog djelovanja, kao i likovnih djela drugih učenika, ali i bosanskohercegovačke i svjetske kulturne baštine. Učenik preko različitih likovnih i vizuelnih umjetničkih djela, analizira kako različiti konteksti utiču na likovnu umjetnost (stilske karakteristike) i donosi vlastiti kritički stav o istim, te primjenjuje znanje o teoriji umjetnosti u istraživanju umjetničkih djela, te utvrđuje značaj kulturno-umjetničke baštine u oblikovanju identiteta. Usmjerava se ka primjeni vlastite likovne/vizuelne pismenosti, znanja i mišljenja u svakodnevnom životu, uspostavljanju kvalitativnog odnosa prema likovnim djelima i vizuelnim pojavama iz neposrednog okruženja. Recepcija, doživljaj i spoznaja likovnih i estetskih vrijednosti doprinose cjelovitom razvoju ličnosti, te stvaraju potrebu kod učenika za aktivnim odnosom prema likovnoj umjetnosti i učešćem u umjetničkim i kulturnim događajima.

Empatija, socijalna inteligencija, poštivanje jednakosti i prava svih ljudi te uvažavanje i prihvaćanje različitosti ključne su vrijednosti koje stiče kroz ovu oblast.

C

Poznavanje društvenog, kulturnog i historijskog konteksta uvjetuje razumijevanje umjetničkih djela, likovnih/vizuelnih pojava, pravaca i epoha. Učenici se potiču da aktivno istražuju bližu vizuelnu okolinu primjenjujući znanje o arhitektonskim djelima i urbanističkim cjelinama. Da primjenjujući znanje o primijenjenim umjetnostima, dizajnu i vizuelnim komunikacijama, analiziraju i utvrđuju značaj kvalitetnog oblikovanja i estetike upotrebnih predmeta. Također, njeguje se istraživački rad usmjeren ka savremenim interaktivnim umjetničkim radovima i djelima, te značaju odnosa između publike, autora i djela. Potiču se da analitički promišljaju kako kreativni procesi, odnosno elementi umjetničkog djela i principi dizajna, pridonose komuniciranju i jasnoći poruke umjetničkog djela. Upućuju se na umjetnost kao mediji kojim se promišlja i izražava, te na likovnu umjetnost kao oblik komunikacije i da istražuju različite kriterije za interpretaciju i vrednovanje umjetničkih djela. Potiču se na njegovanje otvorenosti prema raznorodnim umjetničkim pristupima, te utvrđivanje značaja i uloge likovne umjetnosti i umjetnika u pojedinim društvima, kulturama, civilizacijama i vremenskim periodima. Njeguje se kritički osvrt učenika na međuučica likovne umjetnosti i društva. Učenici se potiču na kreativni i istraživački rad, kroz koji će propitivati vlastite unutrašnje prostore, te univerzalna i globalna pitanja čovječanstva. Posljedično se kreira vrijednosni sklop različitih kulturalnih perspektiva. Navedenim se postiže razumijevanje i odgovornost, te kritički stav prema okolini. Organiziranjem raznorodnih stvaralačkih (kreativnih) odgojno-obrazovnih aktivnosti, potiče se povezivanje i saradnja sa umjetničkim i kulturno-naučnim ustanovama, dok se učenici usmjeravaju ka alternativnim mjestima podučavanja i senzibiliziraju za interdisciplinarno promišljanje.

PK4 – Odgojno-obrazovni ishodi

► Osnovno ► 1.

Godine učenja i podučavanja predmeta: 1

A

Stvaralaštvo i produkcija

A.1.1 Identifikuje likovne elemente kao način vizuelnog izraza.

Prepoznaje tačku i liniju kao osnovne likovne elemente u vlastitom stvaralaštvu i stvaralaštvu vršnjaka.

Prepoznaje boju kao osnovni likovni element u vlastitom stvaralaštvu i stvaralaštvu vršnjaka.

Prepoznaje plohu kao osnovni likovni element u vlastitom stvaralaštvu i stvaralaštvu vršnjaka.

Prepoznaje površinu kao osnovni likovni element u vlastitom stvaralaštvu i stvaralaštvu vršnjaka.

Prepoznaje masu i prostor kao osnovne likovne elemente u vlastitom stvaralaštvu i stvaralaštvu vršnjaka.

KLJUČNI SADRŽAJI

- Tačka, linija - vrste linija, odnos linija
 - Boja - svijetle i tamne boje
 - Ploha- elementarna organizacija kompozicije, popunjavanje dizajn polja - organizovanja cijelog rada, ponavljanja oblika - primjene ritma, elementarne forme grafike
 - Površina - ravno, neravno, hrapavo, glatko
 - Masa i prostor - kompozicija oblika i prostora, odnosi veličina u prostoru, puna plastika
- Učenik upoznaje i druge likovne pojmove, ako nastavnik smatra da mu mogu pomoći u realizaciji ideje u određenome zadatku.

A.1.2 Upotrebljava ponuđene likovne materijale i tehnike.

Imenuje osnovne likovne materijale u vlastitom likovnom/vizuelnom izražavanju.

Prepoznaje osnovne tehnike u vlastitom likovnom/vizuelnom izražavanju.

KLJUČNI SADRŽAJI

- crtački: olovka, olovke u boji, kreda, flomasteri u boji za manje formate radova
- slikarski: akvarel, tempere, pastel, kolaž papir, kolaž iz časopisa
- prostorno-plastički: plastelin/mase za oblikovnje, papir, plastika, folija, karton, ambalaža i drugi materijali
- grafičke tehnike: frotaž

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Oblast stvaralaštvo i produkcija podrazumijeva da učenik kroz spontano i usmjereno likovno izražavanje usvaja osnovne likovne pojmove, te koristi likovne tehnike i materijale. Važno je sadržajno i tematsko međupredmetno usklađivanje te vođenje učenika da polazeći od sopstvenog iskustva iznalazi originalna vlastita, kreativna rješenja u prikazivanju: prostora, predmeta u prostoru, događaja i sl.

Učenik odgovara likovnim i vizuelnim izražavanjem na razne vrste poticaja: vlastiti sadržaji (osjećaji, misli, iskustva, stavovi i vrijednosti), sadržaji likovne i vizuelne umjetnosti, te sadržaji iz svakodnevnoga života i bliže okoline.

Za ostvarivanje ishoda učenja koristiti: tekstove dječije književnosti, narodne priče, basne, bajke, muzičke sadržaje (kompozicije, brojalice, muzičke igre), prirodu / enterijer, eksterijer, objekte, narodne običaje: praznike, značajne datume, kulturno nasljeđe; vizuelni poticaj: predstave situacija i ljudi, prirode i doživljaja...

Realizacija likovnih radova u različitim materijalima: izrada maski, čestitki za prigodne datume, pozivnica za školsku izložbu likovnih radove, te korištenjem asamblaž tehnike - vajarske tehnike koja podrazumijeva kolažiranje različitih predmeta i stvaranje trodimenzionalne kompozicije od tih predmeta. U asamblažu se spajaju različiti predmeti svakodnevne upotrebe ili njihovi dijelovi. Učenik upoznaje grafičke tehnike kroz jednostavne tehnike kao što je frotaž (grafitnom olovkom/olovkama u boji se trlja po tankom papiru položenom preko reljefnog predmeta tako da se na papiru ističe njegova struktura).

Kroz ilustriranje ili oblikovanje usvojiti pojmove prostor i masa, shvatiti da oblici u prostoru oblikuju prostor /raspored građevina oblikuje urbanističku cjelinu (izgled ulice, grada), drveće, klupe, staze u parku (izgled parka i sl.).

U prva tri razreda osnovne škole naglasak je na upoznavanju tehnika i postupaka kojima se razvijaju fine motoričke vještine (preciznost, usredotočenje, koordinacija prstiju i očiju, sitni pokreti). Nastavnik potiče učenika na korištenje što većeg broja tehnika i postupaka te na istraživanje njihovih mogućnosti. Vrednuje se osobni napredak učenika pri korištenju određene tehnike i razvoju finih motoričkih vještina.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi učenja omogućavaju korelaciju s drugim nastavnim predmetima i njihovim temama, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Mojom okolinom** (svi programski sadržaji), **Muzičkom/Glazbenom kulturom** (ilustracije doživljaja slušanog djela - nevizuelni poticaj), **Bosanskim jezikom i književnošću**, **Hrvatskim jezikom i književnošću**, **Srpskim jezikom i književnošću** (ilustracija pročitanih djela: priča, pjesama, basni, rješavanje zagonetki, dovršavanje priča i sl. - nevizuelni poticaj), **Matematikom** (predmeti i odnosi među predmetima, geometrijska tijela i likovi), **Tjelesnim i zdravstvenim odgojem** (prostorni odnosi, likovi u pokretu), **Informatikom** (program za crtanje, fotografija).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Matematička pismenost – korištenje matematičkih elemenata (tačka, linija, linija po toku, po karakteru) u svrhu rješavanja postavljenog likovnog zadatka.

Jezičko-komunikacijska – sticanje komunikacijskih vještina u novim situacijama i ovladavanje rječnikom novih sadržaja, konkretno likovnim jezikom.

B**Doživljaj, refleksija i kritički stav****B.1.1 Prepoznaje lični doživljaj, likovni jezik i tematski sadržaj djela.**

Prepoznaje tematski sadržaj vlastitog djela (motiv, tema).

Opisuje emocije koje u njemu izaziva lični doživljaj stvaranja.

Upoređuje svoj likovni ili vizuelni rad s radovima drugih učenika prepoznavajući upotrebu likovnih pojmova, likovnih materijala, prikaza teme ili motiva.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ishod B.1.1 se ostvaruje uz realizaciju svih ostalih ishoda u 1. razredu.

B.1.2 Interpretira elemente kulturne baštine u BiH.

Prepoznaje ključne primjere kulturne baštine Bosne i Hercegovine iz neposrednog okruženja.

Prepoznaje elemente kulturne baštine Bosne i Hercegovine likovnim/vizuelnim izražavanjem.

KLJUČNI SADRŽAJI

Narodni običaji, način obilježavanja važnijih datuma (čestitka, grb i himna škole, simboli domovine), njegovanje kulturnog naslijeđa i tradicije (bosanski ćilim, kulturno-historijski spomenici neposrednog okruženja, uspavanka, sevdalinka).

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Oblast doživljaj, refleksija i kritički stav upućuje na svakodnevno podsticanje stvaralačke aktivnosti kod učenika, što će omogućiti dalje produbljivanje sposobnosti opažanja, pamćenja, pažnje, mašte, interesa, motivacije, stvaralačkog i kritičkog mišljenja, misaonih radnji i operacija, razvijanje govorne kulture i pismenosti, uočavanje uzročno-posljedičnih veza i odnosa, te razvijanje istraživačkog duha.

U skladu s tematskim planiranjem, važnijim datumima, sadržajima drugih nastavnih predmeta te interesovanjima učenika nastavnik vrši odabir tema, motiva kao osnovu likovnog izraza.

Organizovanjem razrednih izložbi te kroz vršnjačku evaluaciju potaknuti učenike na iznošenje vlastitih emocija i kritičkog stava prema vlastitom likovnom izrazu.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi učenja omogućavaju korelaciju s drugim nastavnim predmetima i njihovim temama, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Mojom okolinom** (svi programski sadržaji), **Muzičkom/Glazbenom kulturom** (preko ilustracije slušanog djela - nevizuelni poticaj), **Bosanskim jezikom i književnošću**, **Hrvatskim jezikom i književnošću**, **Srpskim jezikom i književnošću** (ilustracija: priče, pjesame...).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvijanje svijesti o sebi i poštovanje drugih, izražavanje vlastitog mišljenja, sposobnost empatije, razvijanje osjećaja za lijepo.

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku – sticanje komunikacijskih vještina u novim situacijama i ovladavanje rječnikom novih sadržaja, konkretno likovnim jezikom.

Društveno-građanska kompetencija: Podsticati učenike na razumijevanje nacionalnog kulturnog identiteta. Usmeravati učenike na konstruktivno komuniciranje, pri čemu upoznaju i uče općeprihvaćene norme i pravila ponašanja.

C

Likovna umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija

C.1.1 Interpretira karakteristike prostora i predmeta u neposrednoj okolini.

Prepoznaje karakteristike prostora u neposrednoj okolini.

Prepoznaje karakteristike i odnos između predmeta u neposrednoj okolini.

KLJUČNI SADRŽAJI

- Karakteristike prostora: otvoreni/zatvoreni i unutrašnji/vanjski, mali/veliki
- Funkcija prostora (školske prostorije, prostorije u kući/stanu)
- Jednostavni vizuelni znakovi i poruke (zaštitni znak, saobraćajni znak, zastava i grb škole, simboli države)
- Predmeti i odnosi među predmetima: veliko-malo, dugačko-kratko, široko-usko, debelo-tanko, visoko-nisko; biti blizu-daleko, desno-lijevo, ispred-između, iza, iznad, na, ispod, pored, uspravno, koso, vodoravno.

C.1.2 Opisuje likovne/vizuelne znakove iz neposredne okoline kao način komunikacije.

Prepoznaje jednostavne vizuelne znakove i poruke u svojoj okolini.

Oblikuje jednostavnu vizuelnu poruku na osnovu iskustva.

KLJUČNI SADRŽAJI

Likovni/vizuelni znakovi kao način komunikacije (navedeni u C.1.1).

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Kroz oblast umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija u 1. razredu učenici se podstiču da aktivno istražuju bližu okolinu i da prepoznaje bliske sadržaje kao rezultat likovnog i vizuelnog izražavanja. Kroz likovno izražavanje i kreativnu igru učenik istražuje prostor u kojem se kreće i boravi: - razlikuje otvoreni/zatvoreni i unutrašnji/vanjski, mali/veliki prostor te prepoznaje granice određenog prostora te interpretira svoj doživljaj prostora i aktivnosti koje se u njemu odvijaju.

Posmatranjem neposredne okoline vršiti vođenu analizu i interpretaciju pri likovnom izrazu u skladu sa odnosom veličina, karakteristika predmeta i njihove namjene, te oblikovanje jednostavne vizuelnu poruke kao pomoći u komunikaciji ili orijentaciji u prostoru.

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

Postavljeni ishodi učenja omogućavaju korelaciju s drugim nastavnim predmetima i njihovim temama, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Mojom okolinom** (svi programski sadržaji), **Bosanskim jezikom i književnošću, Hrvatskim jezikom i književnošću, Srpskim jezikom i književnošću** (ilustracija priče, pjesme, igrokaza – nevizuelni poticaj, te ilustracija animiranog filma – vizuelni poticaj), **Matematikom** (predmeti i odnosi među predmetima, geometrijska tijela i likovi), Tjelesnom i zdravstvenom odgoju (Zdrav život, orijentacija u prostoru).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Učiti kako se uči: Učenik uči da pokaže upornost i traži prilike za podršku i pomoć pri likovnom izražavanju.

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku: Ostvaruje prirodnu i otvorenu komunikaciju, sluša uputstva i primjenjuje u radu.

Matematička pismenost: Pri rješavanju likovnog zadatka primjenjuje elemente matematičkih relacija.

A

Stvaralaštvo i produkcija

A.2.1 Razlikuje likovne elemente kao način vizuelnog izraza.

Imenuje tačku i liniju kao osnovne likovne elemente u vlastitom stvaralaštvu i stvaralaštvu vršnjaka.

Imenuje boju kao osnovni likovni element u vlastitom stvaralaštvu i stvaralaštvu vršnjaka.

Imenuje plohu kao osnovni likovni element u vlastitom stvaralaštvu i stvaralaštvu vršnjaka.

Imenuje površinu kao osnovni likovni element u vlastitom stvaralaštvu i stvaralaštvu vršnjaka.

Imenuje masu i prostor kao osnovne likovne elemente u vlastitom stvaralaštvu i stvaralaštvu vršnjaka.

KLJUČNI SADRŽAJI

Tačka, linija - obrisna-konturna linija, različitih vrijednosti linija: intenziteta, debljine, dužine; tačke i mrlje, ponavljanje linija, linije u različitim smjerovima

Boja - osnovne i izvedene boje

Ploha - elementarne forme grafike, otiskivanje, elementarna organizacija kompozicije, granice plohe, obojena ploha kao vizuelni znak ponavljanja oblika - primjene ritma

Površina - ravno, neravno, hrapavo, glatko

Masa i prostor - volumen, kompozicija oblika i prostora, odnosi veličina u prostoru, masa, puna plastika

Učenik upoznaje i druge likovne pojmove, ako nastavnik smatra da mu mogu pomoći u realizaciji ideje u određenome zadatku, a istovremeno primjenjuje ranije stečena znanja.

A.2.2 Upotrebljava ponuđene likovne materijale i tehnike.

Upotrebljava osnovne likovne materijale u vlastitom likovnom/vizuelnom izražavanju.

Imenuje osnovne tehnike u vlastitom likovnom/vizuelnom izražavanju.

KLJUČNI SADRŽAJI

- crtački: olovka, olovke u boji, kreda, flomasteri u boji za manje formate radova
- slikarski: akvarel, tempere, pastel, kolaž papir, kolaž iz časopisa
- prostorno-plastički: plastelin/mase za oblikovnje, papir, plastika, folija, karton, ambalaža i drugi materijali
- grafičke tehnike: frotaž, monotipija

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Oblast stvaralaštvo i produkcija podrazumijeva da učenik kroz spontano i usmjereno likovno izražavanje usvaja osnovne likovne pojmove, te korsi likovne tehnike i materijale. Važno je sadržajno i tematsko međupredmetno usklađivanje te vođenje učenika da polazeći od sopstvenog iskustva iznalazi originalna vlastita, kreativna rješenja u prikazivanju: prostora, događaja i sl.

Učenik odgovara likovnim i vizuelnim izražavanjem na razne vrste poticaja: vlastiti sadržaji (osjećaji, misli, iskustva, stavovi i vrijednosti), sadržaji likovne i vizuelne umjetnosti, te sadržaji iz svakodnevnoga života i bliže okoline.

Za ostvarivanje ishoda učenja koristiti: tekstove dječije književnosti, narodne priče, basne, bajke, muzičke sadržaje (kompozicije, brojalice, muzičke igre), prirodu/enterijer, eksterijer/objekte, narodne običaje: praznike, značajne datume, kulturno nasljeđe; vizuelni poticaji: predstave situacija i ljudi, prirode i doživljaja...

Realizacija likovnih radova u različitim materijalima: izrada maski, čestitki za prigodne datume, pozivnica za školsku izložbu likovnih radove, tekorištenjem asambalaž tehike, vajarske tehnike koja podrazumijeva kolažiranje različitih predmeta i stvaranje trodimenzionalne kompozicije od tih predmeta. Učenik upoznaje grafičke tehnike kroz jednosatne tehnike kao što su frotaž (grafitnom olovkom/olovkama u boji se trlja po tankom papiru položenom preko reljefnog predmeta tako da se na papiru ističe njegova struktura) i monotipija (tehnika otiskivanja jednog otiska što je primjenjivo pri izradi Roršarhove mrlje).

Kroz ilustriranje ili oblikovanje usvojiti pojmove prostor i masa, shvatiti da oblici u prostoru oblikuju prostor /raspored građevina oblikuje urbanističku cjelinu (izgled ulice), drveće, klupe, staze u parku (izgled parka i sl.)

U prva tri razreda osnovne škole naglasak je na upoznavanju tehnika i postupaka kojima se razvijaju fine motoričke vještine (preciznost, usredotočenje, koordinacija prstiju i očiju, sitni pokreti). Nastavnik potiče učenika na korištenje što većeg broja tehnika i postupaka te na istraživanje njihovih mogućnosti. Vrednuje se osobni napredak učenika pri korištenju određene tehnike i razvoju finih motoričkih vještina.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi učenja omogućavaju korelaciju s drugim nastavnim predmetima i njihovim temama, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Mojom okolinom** (svi programski sadržaji), **Muzičkom/Glazbenom kulturom** (preko ilustracije slušanog djela - nevizuelni poticaj), **Bosanskim jezikom i književnošću**, **Hrvatskim jezikom i književnošću**, **Srpskim jezikom i književnošću** (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitanih djela: priča, pjesama, basni, rješavanje zagonetki, dovršavanje priča i sl. - nevizuelni poticaj), **Matematikom** (geometrija, geometrijska tijela i likovi), **Tjelesnim i zdravstvenim odgojem** (prostorni odnosi, likovi u pokretu).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Matematička pismenost – Korištenje matematičkih elemenata (tačka, linija, linija po toku, po karakteru) u svrhu rješavanja postavljenog likovnog zadatka.

Jezičko-komunikacijska – sticanje komunikacijskih vještina u novim situacijama i ovladavanje rječnikom novih sadržaja, konkretno likovnim jezikom.

B

Doživljaj, refleksija i kritički stav

B.2.1 Prepoznaje lični doživljaj, likovni jezik i tematski sadržaj djela.

Prepoznaje tematski sadržaj vlastitog djela (motiv, tema).

Opisuje emocije koje u njemu izaziva lični doživljaj stvaranja.

Upoređuje svoj likovni ili vizuelni rad s radovima drugih učenika prepoznajući upotrebu likovnih pojmova, likovnih materijala, prikaza teme ili motiva.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ishod B.1.1 se ostvaruje uz realizaciju svih ostalih ishoda u 2. razredu.

B.2.2 Opisuje elemente kulturne baštine u BiH.

Opisuje ključne primjere kulturne baštine Bosne i Hercegovine iz neposrednog okruženja.

Interpretira elemente kulturne baštine Bosne i Hercegovine likovnim/vizuelnim izražavanjem.

KLJUČNI SADRŽAJI

Narodni običaji, načini obilježavanja važnijih datuma, njegovanje kulturnog naslijeđa i tradicije (kulturno-historijski spomenici neposrednog okruženja, uspavanka, sevdalinka, narodna nošnja).

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Oblast doživljaj, refleksija i kritički stav upućuje na svakodnevno podsticanje stvaralačke aktivnosti kod učenika, što će omogućiti dalje produbljivanje sposobnosti opažanja, pamćenja, pažnje, mašte, interesa, motivacije, stvaralačkog i kritičkog mišljenja, misaonih radnji i operacija, razvijanje govorne kulture i pismenosti, uočavanje uzročno-posljedičnih veza i odnosa, te razvijanje istraživačkog duha.

U skaldu s tematskim planiranjem, važnijim datumima, sadržajima drugih nastavnih predmeta te interesovanjima učenika nastavnik vrši odabir tema, motiva kao osnovu likovnog izraza.

Organizovanjem razrednih izložbi te kroz vršnjačku evaluaciju potaknuti učenike na iznošenje vlastitih emocija i kritičkog stava prema vlastitom likovnom izrazu.

Podstaknuti doživljaj kod učenika kroz konkretne nastavne aktivnosti u prostoru muzejskih, značajnih historijskih objekata i galerijskih institucija i/ili u virtuelnom okruženju predstaviti elemente kulturne baštine.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi učenja omogućavaju korelaciju s drugim nastavnim predmetima i njihovim temama, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Mojom okolinom** (svi programski sadržaji), **Muzičkom/Glazbenom kulturom** (preko ilustracije slušanog djela - nevizuelni poticaj), **Bosanskim jezikom i književnošću**, **Hrvatskim jezikom i književnošću**, **Srpskim jezikom i književnošću** (ilustracija pročitanih djela: priča, pjesama, basni, dovršavanje priča i sl. – ne vizuelni poticaj).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvijanje svijesti o sebi i poštovanje drugih, izražavanje vlastitog mišljenja, sposobnost empatije, razvijanje osjećaja za lijepo.

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku – sticanje komunikacijskih vještina u novim situacijama i ovladavanje rječnikom novih sadržaja, konkretno likovnim jezikom.

Društveno-građanska kompetencija – Podsticati učenike na razumijevanje nacionalnog kulturnog identiteta. Usmjeravati učenike na konstruktivno komuniciranje, pri čemu upoznaju i uče općeprihvaćene norme i pravila ponašanja.

C

Umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija

C.2.1 Razlikuje karakteristike prostora i predmeta u neposrednoj okolini.

Opisuje karakteristike prostora u neposrednoj okolini.

Opisuje karakteristike predmeta u neposrednoj okolini.

KLJUČNI SADRŽAJI

Kroz likovno izražavanje i kreativnu igru učenik istražuje prostor u kojem se kreće i boravi:

- karakteristike prostora: otvoreni/zatvoreni i unutrašnji/vanjski, mali/veliki
- funkcija prostora (apoteka, dom zdravlja ili ambulanta, prodavnica, pošta, zanatska radionica)
- jednostavni vizuelni znakovi i poruke (naslovnica knjige, zaštitni znak, saobraćajni znak, piktogram)
- predmeti i odnosi među predmetima: predmeti različitog oblika, boje, veličine, položaja

C.2.2 Objašnjava vizuelne znakove kao način komunikacije iz neposredne okoline.

Objašnjava različite sadržaje iz svoje okoline kao rezultat likovnog/vizuelnog izražavanja.

KLJUČNI SADRŽAJI

Vizuelni znakovi kao način komunikacije (animirani film, pozorišna/lutkarska predstava, saobraćajni, znak, čestitka, fotografija, piktogram).

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Kroz oblast likovna umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija učenici se podstiču da:

- prepoznaju granice određenog prostora i da interpretiraju svoj doživljaj prostora, aktivnosti koje se u njemu odvijaju, kao i predmete iz neposrednog okruženja,
- uočavaju i opisuje jednostavne vizuelne znakove i poruke u svojoj okolini (naslovnica knjige, zaštitni znak, saobraćajni znak, piktogram) te oblikuje jednostavnu vizuelnu poruku kao pomoć u komunikaciji ili orijentaciji u prostoru,
- koriste mogućnosti informacijske tehnologije pri izradi crteža u odgovarajućim računarskim programima.

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

Postavljeni ishodi učenja omogućavaju korelaciju s drugim nastavnim predmetima i njihovim temama, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Mojom okolinom** (svi programski sadržaji), **Bosanskim jezikom i književnošću**, **Hrvatskim jezikom i književnošću**, **Srpskim jezikom i književnošću** (ilustracija priče, pjesme, igrokaza – nevizuelni poticaj, te ilustracija animiranog filma – vizuelni poticaj), **Matematikom** (predmeti i odnosi među predmetima, geometrijska tijela i likovi), **Tjelesnom i zdravstvenom odgoju** (zdrav život, orijentacija u prostoru), **Informatikom** (program za crtanje).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Učiti kako se uči: Učenik uči da pokaže upornost i traži prilike za podršku i pomoć pri likovnom izražavanju.

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku: Ostvaruje prirodnu i otvorenu komunikaciju, sluša uputstva i primjenjuje u radu.

Matematička pismenost: Pri rješavanju likovnog zadatka primjenjuje elemente matematičkih relacija.

Digitalna kompetencija (informaciona, medijska, tehnološka): Postepeno otkriva prednosti tehnologije kroz program za crtanje.

A

Stvaralaštvo i produkcija

A.3.1 Interpretira likovnim i vizuelnim izražavanjem različite sadržaje.

Upoređuje osnovna izražajna sredstva u vlastitom stvaralaštvu i stvaralaštvu vršnjaka.

Koristi likovne elemente kao sredstvo likovnog izraza pri prikazu doživljaja i različitih sadržaja.

KLJUČNI SADRŽAJI

- Tačka, linija - obrisna - konturna i konstruktivna linija, kontrast linija, odnos linija-crta, karakter linija, tačka i mrlja;
- Boja - hromatske i ahromatske boje, valer;
- Ploha - papir - grafika, kliše, šablon-matrica za preslikavanje, ponavljanja oblika - primjene ritma, izbalansiranosti rada - primjene optičke ravnoteže, karakteristika plohe;
- Površina - ravno, neravno, hrapavo, glatko, sjajno, mat, kontrast tekstura
- Masa i prostor - volumen, kompozicija oblika i prostora, odnosi veličina u prostoru, masa, puna plastika, reljef, prostor-unutrašnji i vanjski.

A.3.2 Primjenjuje likovne materijale i tehnike u vlastitom likovnom/vizuelnom izražavanju.

Razlikuje osnovne likovne materijale primjenjujući ih u likovnom/vizuelnom izražavanju.

Opisuje osnovne tehnike u vlastitom likovnom/vizuelnom izražavanju.

KLJUČNI SADRŽAJI

- crtački: olovka, olovke u boji, kreda, flomasteri u boji za manje formate radova
- slikarski: akvarel, tempere, pastel, kolaž papir, kolaž iz časopisa
- prostorno-plastički: glinamol, plastelin/masa za oblikovanje, papir, plastika, folija, karton, ambalaža i drugi materijali.
- grafičke tehnike: frotaz, monotipija.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Oblast stvaralaštvo i produkcija podrazumijeva da učenik kroz spontano i usmjereno likovno izražavanje usvaja osnovne likovne pojmove, te korsi likovne tehnike i materijale. Učenik upoznaje i druge relevantne likovne pojmove, ako nastavnik smatra da mu mogu biti od pomoći u realizaciji ideje. Učenik se u stvaralačkom procesu potiče da samostalno vrši odabir likovnih elemenata i principa kojima će se likovno izraziti.

Važno je sadržajno i tematsko međupredmetno usklađivanje te vođenje učenika da polazeći od sopstvenog iskustva iznalazi originalna vlastita, kreativna rješenja u prikazivanju: prostora, scena, događaja i sl.

Učenik odgovara likovnim i vizuelnim izražavanjem na razne vrste poticaja: vlastiti sadržaji (osjećaji, misli, iskustva, stavovi i vrijednosti), sadržaji likovne i vizuelne umjetnosti, te sadržaji iz svakodnevnoga života i bliže okoline.

Za ostvarivanje ishoda učenja koristiti: tekstove dječije književnosti, narodne priče, basne, bajke, strip, muzičke sadržaje (kompozicije, brojalice, muzičke igre), prirodu /enterijer, eksterijer/, objekte; narodne običaje: praznike, značajne datume, kulturno nasljeđe; vizuelni poticaji: predstave situacija i ljudi, prirode i doživljaja...

Realizacija likovnih radova u različitim materijalima: izrada maski, čestitki za prigodne datume, pozivnica za školsku izložbu likovnih radove, te korištenjem asamblaž tehnike, vajarske tehnike koja podrazumijeva kolažiranje različitih predmeta i stvaranje trodimenzionalne kompozicije od tih predmeta. U asamblažu se spajaju različiti predmeti svakodnevnne upotrebe ili njihovi dijelovi. Učenik upoznaje grafičke tehnike kroz jednosatne tehnike kao što su frotaž (grafitnom olovkom/olovkama u boji se trlja po tankom papiru položenom preko reljefnog predmeta tako da se na papiru ističe njegova struktura) i monotipija (tehnika ostiskivanja jednog otika što je primjenjivo pri izradi Roršarhove mrlje).

Kroz ilustriranje ili oblikovanje usvojiti pojmove prostor i masa, shvatiti da oblici u prostoru oblikuju prostor /raspored građevina oblikuje urbanističku cjelinu (izgled ulice, naselja), izgled parka i sl.

Preporučuje se organizovanje različitih nastavnih aktivnosti kako bi se učenici interaktivno uključili u različite vrste radionica, realizaciju projekata, posjete kulturno – historijskim ustanovama.

U prva tri razreda osnovne škole naglasak je na upoznavanju tehnika i postupaka kojima se razvijaju fine motoričke vještine (preciznost, usredotočenje, koordinacija prstiju i očiju, sitni pokreti). Nastavnik potiče učenika na korištenje što većeg broja tehnika i postupaka te na istraživanje njihovih mogućnosti. Vrednuje se osobni napredak učenika pri korištenju određene tehnike i razvoju finih motoričkih vještina.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi učenja omogućavaju korelaciju s drugim nastavnim predmetima i njihovim temama, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Mojom okolinom** (svi programski sadržaji), **Muzičkom/Glazbenom kulturom** (ilustracija slušanog djela - nevizuelni poticaj), **Bosanskim jezikom i književnošću, Hrvatskim jezikom i književnošću, Srpskim jezikom i književnošću** (ilustracija pročitanih djela: priča, pjesama, basni, rješavanje zagonetki, dovršavanje priča i sl. - nevizuelni poticaj), **Matematikom** (predmeti i odnosi među predmetima, geometrija, geometrijska tijela i likovi), **Tjelesnim i zdravstvenim odgojem** (prostorni odnosi, likovi u pokretu), **Informatikom** (program za crtanje, fotografija).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Podrška radoznalosti, želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija. Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja.

Matematička pismenost – korištenje matematičkih elemenata (tačka, linija, linija po toku, po karakteru) u svrhu rješavanja postavljenog likovnog zadatka.

Jezičko-komunikacijska – sticanje komunikacijskih vještina u novim situacijama i ovladavanje rječnikom novih sadržaja, konkretno likovnim jezikom.

Učiti kako se uči - učenik uči da pokaže upornost i traži prilike za podršku i pomoć pri likovnom izražavanju. Radi samostalno, u paru i grupi.

Digitalna kompetencija (informaciona, medijska, tehnološka) – postepeno otkriva prednosti tehnologije kroz program za crtanje.

B

Doživljaj, refleksija i kritički stav

B.3.1 Opisuje lični doživljaj, likovni jezik i tematski sadržaj djela.

Opisuje tematski sadržaj vlastitog djela (motiv, tema).
Opisuje emocije koje u njemu izaziva lični doživljaj stvaranja.
Upoređuje svoj likovni ili vizuelni rad s radovima drugih učenika prepoznavajući upotrebu likovnih pojmova, likovnih materijala, prikaza teme ili motiva.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ishod B.3.1 se ostvaruje uz realizaciju svih ostalih ishoda u 3. razredu.

B.3.2 Opisuje elemente kulturne baštine u BiH.

Opisuje ključne primjere kulturne baštine BiH iz neposrednog okruženja.

Interpretira elemente kulturne baštine BiH likovnim/vizuelnim izražavanjem.

KLJUČNI SADRŽAJI

Upoznavanje narodnih običaja, načina obilježavanja važnijih datuma, njegovanje kulturnog naslijeđa i tradicije (kulturno-historijski spomenici neposrednog okruženja, uspavanka, sevdalinka, narodna nošnja).

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Oblast doživljaj refleksija i kritički stavu upućuje na svakodnevno podsticanje stvaralačke aktivnosti kod učenika, što će omogućiti dalje produbljivanje sposobnosti opažanja, pamćenja, pažnje, mašte, interesa, motivacije, stvaralačkog i kritičkog mišljenja, misaonih radnji i operacija, razvijanje govorne kulture i pismenosti, uočavanje uzročno-posljedičnih veza i odnosa, te razvijanje istraživačkog duha.

U skladu s tematskim planiranjem, važnijim datumima, sadržajima drugih nastavnih predmeta te interesovanjima učenika nastavnik vrši odabir tema, motiva kao osnovu likovnog izraza.

Organizovanjem razrednih izložbi te kroz vršnjačku evaluaciju potaknuti učenike na iznošenje vlastitih emocija i kritičkog stava prema vlastitom likovnom izrazu.

Podstaknuti doživljaj kod učenika kroz konkretne nastavne aktivnosti u prostoru muzejskih, značajnih historijskih objekata i galerijskih institucija i/ili u virtuelnom okruženju predstaviti elemente kulturne baštine.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kulturna svijest i kulturno izražavanje - Razvijanje svijesti o sebi i poštovanje drugih, izražavanje vlastitog mišljenja, sposobnost empatije, razvijanje osjećaja za lijepo.

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku – Sticanje komunikacijskih vještina u novim situacijama i ovladavanje rječnikom novih sadržaja, konkretno likovnim jezikom.

Društveno-građanska kompetencija – Podsticati učenike na razumijevanje nacionalnog kulturnog identiteta. Usmjeravati učenike na konstruktivno komuniciranje, pri čemu upoznaju i uče općeprihvaćene norme i pravila ponašanja.

C

Umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija

C.3.1 Interpretira karakteristike prostora i predmeta u neposrednoj okolini.

Izražava karakteristike prostora kroz likovni/vizuelni rad.

Izražava karakteristike predmeta u neposrednoj okolini kroz likovni/vizuelni rad.

KLJUČNI SADRŽAJI

- karakteristike prostora: otvoreni/zatvoreni i unutrašnji/vanjski, mali/veliki
- funkcija prostora (apoteka, dom zdravlja ili ambulanta, prodavnica, pošta, zanatska radionica)
- predmeti i odnosi među predmetima: predmeti različitog oblika, boje, veličine, položaja...

C.3.2 Koristi likovne/vizuelne znakove iz neposredne okoline kao način komunikacije.

Opisuje jednostavne vizuelne znakove i poruke u svojoj okolini.

Kombinuje sliku i tekst u svrhu oblikovanja jednostavne vizuelne poruke.

KLJUČNI SADRŽAJI

- jednostavni vizuelni znakovi i poruke (naslovnica knjige, zaštitni znak, saobraćajni znak, piktogram, strip)

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Likovnim izražavanjem i kreativnom igrom učenik istražuje:

- na koji su način prostor i građevine njemu poznate sredine, dijela naselja ili grada povezani sa sadržajima koji se u njemu odvijaju
- prepoznaje i opisuje vizuelne i funkcionalne karakteristike ulice i trga (otvoreno, zatvoreno, okupljanje, boravak/događanje, kretanje, povezanost..)
- predlaže idejno oblikovanje određenog javnog prostora kojime odgovara na neku, njemu bitnu potrebu (npr. igra, sigurnost..)
- karakteristike pisma: veličina, debljina i oblik slova te pisma oblikovanih različitim alatima
- upoređuje i korsi u izražavanju vlastitih ideja, odnose slike i teksta (strip, slikovnice, udžbenici, dječji časopisi)
- koristi mogućnosti informacijske tehnologije pri izradi crteža u odgovarajućim računarskim programima.

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

Postavljeni ishodi učenja omogućavaju korelaciju s drugim nastavnim predmetima i njihovim temama, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Mojom okolinom** (svi programski sadržaji), **Bosanskim jezikom i književnošću**, **Hrvatskim jezikom i književnošću**, **Srpskim jezikom i književnošću** (ilustracija priče, pjesme, igrokaza – nevizuelni poticaj, te ilustracija animiranog filma – vizuelni poticaj), **Matematikom** (predmeti i odnosi među predmetima, geometrijska tijela i likovi), Tjelesnom i zdravstvenom odgoju (zdrav život, orijentacija u prostoru), Informatikom (program za crtanje).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku: Ostvaruje prirodnu i otvorenu komunikaciju, sluša uputstva i primjenjuje u radu.

Matematička pismenost: Pri rješavanju likovnog zadatka primjenjuje elemente matematičkih relacija.

Digitalna kompetencija (informaciona, medijska, tehnološka): Postepeno otkriva prednosti tehnologije kroz program za crtanje.

A

Stvaralaštvo i produkcija

A.4.1 Prikazuje različite sadržaje likovnim i vizuelnim izražavanjem.

Upoređuje osnovna izražajna sredstva u vlastitom stvaralaštvu.

Koristi likovne elemente kao sredstvo likovnog izraza pri prikazu doživljaja i različitih sadržaja.

KLJUČNI SADRŽAJI

- Tačka, linija - odnos linija, ritam, smjer, crtačka tekstura, površina, tlocrt
- Boja - intenzitet boje, razređivanje boje, kvalitet boje, komplementarn kontrast, optičko miješanje boja, tonsko i kolorističko slikanje, slikarska tekstura
- Ploha - višebojna grafika, šablon /matrica za preslikavanje/, grafički otisak, grafičar, štampanje
- Površina - istraživanje i uočavanje proporcija oblika i prostora osnovnih kompozicionih odnosa, simetrije, asimetrije u okolini i te predstavljanje istraženog i uočenog
- Masa i prostor - proporcija, kompozicija oblika i prostora, simetrija i asimetrija, prostorni crtež, trodimenzionalna tekstura, puna plastika, reljef, kip, građevina, kipar, graditelj, prostor-unutrašnji i vanjski.

A.4.2 Primjenjuje različite likovne materijale, tehnike i alate u vlastitom likovnom/vizuelnom izražavanju.

Koristi likovne materijale, tehnike i alate u svrhu izrade likovnog rada.

Opisuje osobine likovnih materijala i tehnika pri njihovoj upotrebi.

KLJUČNI SADRŽAJI

- crtačke tehnike (olovka, flomasteri /crni ili tamni, tuš i drvce, tuš i kist),
- slikarske tehnike (akvarel, tempere, pastel, flomasteri u boji, olovke u boji, kolaž-papir),
- prostorno-plastičke tehnike (glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim - alu folija, žica, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal i dr)
- grafičke tehnike (papir-grafika, višebojna monotipija, otiskivanje predmeta različitih struktura).

A.4.3 Stvara kreacije na osnovu iskustva.

Dovršava predložena idejna rješenja vlastitim inovacijama.

Rekonponuje idejna rješenja vlastitim kreacijama.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ishod se ostvaruju realiziranjem tema/motiva koji su navedeni u oblasti B – doživljaj, refleksija i kritički stav.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenik odgovara likovnim i vizuelnim izražavanjem na razne vrste poticaja;

- osobni sadržaji (informacije, osjećaji, misli, iskustva, stavovi i vrijednosti);
- sadržaji likovne/vizuelne umjetnosti;
- sadržaji iz svakodnevnog života i neposredne okoline;

Učenik u stvaralačkom procesu i izražavanju koristi likovni jezik tako da kreće od opažanja različitih odnosa (odnosi elemenata unutar cjeline i odnosi cjelina).

Kroz ilustriranje ili oblikovanje usvojiti pojmove prostor i masa, shvatiti da oblici u prostoru oblikuju prostor, odnosno raspored građevina oblikuje urbanističku cjelinu (izgled ulice, elementi šireg zavičaja).

Preporučuje se organizovanje različitih nastavnih aktivnosti kako bi se učenik interaktivno uključili u različite vrste radionica, realizaciju projekata, posjete kulturno – historijskim ustanovama.

Učenik upoznaje i druge relevantne likovne pojmove, ako nastavnik smatra da mu mogu biti od pomoći u realizaciji ideje, te se u stvaralačkom procesu potiče da samostalno vrši odabir likovnih elemenata i principa kojima će se likovno izraziti.

B

Doživljaj, refleksija i kritički stav

B.4.1 Uspoređuje svoj likovni / vizuelni rad te radove drugih učenika opisujući vlastiti doživljaj.

Primjenjuje odgovarajuću likovnu terminologiju/likovni jezik u opisu vlastitog stvaralaštva i stvaralaštva vršnjaka

Opisuje doživljaj djela povezujući ga s vlastitim osjećajima, iskustvom i mislima.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ishod B.4.1 se ostvaruje uz realizaciju svih ostalih ishoda u 4. razredu.

B.4.2 Izražava lični doživljaj primjera kulturne baštine BiH.

Opisuje ključne primjere kulturne baštine BiH u širem zavičaju.

Interpretira elemente kulturne baštine BiH likovnim/vizuelnim izražavanjem.

KLJUČNI SADRŽAJI

Upoznavanje narodnih običaja, načina obilježavanja važnijih datuma, njegovanje kulturnog naslijeđa i tradicije (kulturno-historijski spomenici šireg zavičaja, uspavanka, sevdalinka, narodna nošnja).

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Oblast doživljaj, refleksija i kritički stav upućuje na svakodnevno podsticanje stvaralačke aktivnosti kod učenika, što će omogućiti dalje produbljivanje sposobnosti opažanja, pamćenja, pažnje, mašte, interesa, motivacije, stvaralačkog i kritičkog mišljenja, misaonih radnji i operacija, razvijanje govorne kulture i pismenosti, uočavanje uzročno-posljedičnih veza i odnosa, te razvijanje istraživačkog duha.

U skaldu s tematskim planiranjem, važnijim datumima, sadržajima drugih nastavnih predmeta te interesovanjima učenika nastavnik vrši odabir tema, motiva kao osnovu likovnog izraza.

Učenik može upoznavati i istraživati umjetnička djela kroz stvaralačke zadatke i/ili kroz usmeno opisivanje na početku, tijekom i na kraju stvaralačkog procesa.

Učenik upoznaje i istražuje djela i različite oblike izražavanja iz područja likovnih i vizuelnih umjetnosti: crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, vizuelne komunikacije i dizajn (grafičkii, produkt), arhitektura i urbanizam, fotografija, film (igrani i animirani), strip, scenografija, kostimografija, lutkarstvo.

Organizovanjem razrednih izložbi te kroz vršnjačku evaluaciju potaknuti učenike na iznošenje vlastitih emocija i kritičkog stava prema vlastitom likovnom izrazu.

Podstaknuti doživljaj kod učenika kroz konkretne nastavne aktivnosti u prostoru muzejskih, značajnih historijskih objekata i galerijskih institucija i/ili u virtuelnom okruženju predstaviti elemente kulturne baštine.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi učenja omogućavaju korelaciju s drugim nastavnim predmetima i njihovim temama, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Mojom okolinom** (svi programski sadržaji), **Muzičkom/Glazbenom kulturom** (preko ilustracije slušanog djela - nevizuelni poticaj), **Bosanskim jezikom i književnošću, Hrvatskim jezikom i književnošću, Srpskim jezikom i književnošću** (ilustracija pročitanih djela: priča, pjesama, basni, dovršavanje priča i sl. - nevizuelni poticaj).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvijanje svijesti o sebi i poštovanje drugih, izražavanje vlastitog mišljenja, sposobnost empatije, razvijanje osjećaja za lijepo.

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku – Sticanje komunikacijskih vještina u novim situacijama i ovladavanje rječnikom novih sadržaja, konkretno likovnim jezikom.

Društveno-građanska kompetencija – Podsticati učenike na razumijevanje nacionalnog kulturnog identiteta. Usmjeravati učenike na konstruktivno komuniciranje, pri čemu upoznaju i uče općeprihvaćene norme i pravila ponašanja.

C

Likovna umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija

C.4.1 Interpretira odnose elemenata u prostoru kroz funkciju i estetiku na osnovu viđenog.

Prepoznaje različite namjene urbanog prostora.

Oblikuje vizuelnim/likovnim izrazom doživljaj urbanističke cjeline iz neposredne okoline.

KLJUČNI SADRŽAJI

- Funkcija prostora (ulica, naselje, širi zavičaj) i upotrebnih predmeti u prostoru (saobraćajni znak, prevozna sredstva, stambeni objekti, institucije...)

C.4.2 Utvrđuje važnost likovnog/vizuelnog izraza kao oblika komunikacije u vlastitome i tuđemu stvaralaštvu.

Oblikuje jednostavnu vizuelnu poruku kombinujući sliku i tekst. Opisuje poruke u vlastitome stvaralaštvu i stvaralaštvu vršnjaka.

KLJUČNI SADRŽAJI

Dizajn: grafički (plakat, pozivnica, naslovna strana knjige, reklamni panoji, djela kompjuterske grafike i dr), i tekstilni (materijali, krojevi, odjeća, i dr), piktogram; materijal i površina u arhitekturi.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenje i podučavanje u predmetu Likovna kultura u 4. razredu se organizuje kroz tematske cjeline, preko kojih će učenik upoznavati likovnu i vizuelnu umjetnost i izražavati se povezujući različite umjetnosti u jednu koherentnu cjelinu. Učenik tada istražuje u životnom okruženju različite oblike komunikacije (vizuelno izražavanje poruke: znak, piktogram, plakat, dr), čovjekov odnos prema prirodi i izgrađenom okolišu, te mogućnostima njegovog (pre)oblikovanja, te preispituje vlastiti odnos prema okolišu i prostoru u kojem živi. Tako može formirati stavove i odnos prema vrijednostima, očuvanju prirodne

okoline, ali i kulturne baštine. Preporučuje se organiziranje različitih nastavnih aktivnosti za učenike u prostoru muzeja ili galerije, uključenje u različite vrste radionica, osmišljavanje i izvedba projektne nastave.

Učenika poticati na uspoređivanje čitljivosti teksta i jasnoću poruke na njemu poznatim djelima, te odnosa funkcionalnosti i estetike u arhitekturi. Poticati učenike da likovnu/vizuelnu umjetnost i njene poruke razumije kao način komunikacije.

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

Postavljeni ishodi učenja omogućavaju korelaciju s drugim nastavnim predmetima i njihovim temama, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Mojom okolinom** (svi programski sadržaji), **Bosanskim jezikom i književnošću, Hrvatskim jezikom i književnošću, Srpskim jezikom i književnošću** (ilustracija priče, pjesme, igrokaza – nevizuelni poticaj, te ilustracija animiranog filma – vizuelni poticaj), **Matematikom** (predmeti i odnosi među predmetima, geometrijska tijela i likovi), Tjelesnom i zdravstvenom odgoju (zdrav život, orijentacija u prostoru), Informatikom (program za crtanje).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Učiti kako se uči: Učenik uči da pokaže upornost i traži prilike za podršku i pomoć pri likovnom izražavanju.

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku: Ostvaruje prirodnu i otvorenu komunikaciju, sluša uputstva i primjenjuje u radu.

Matematička pismenost: Pri rješavanju likovnog zadatka primjenjuje elemente matematičkih relacija.

Digitalna kompetencija (informaciona, medijska, tehnološka): Postepeno otkriva prednosti tehnologije kroz program za crtanje.

A

Stvaralaštvo i produkcija

A.5.1 Analizira osnovna izražajna sredstva i principe u vlastitom stvaralaštvu.

Opisuje osnovna izražajna sredstva u vlastitom stvaralaštvu.

Pronalazi primjere za likovne principe u okruženju.

KLJUČNI SADRŽAJI

- linija: linija prema značenju (konturne, strukturne i teksturne) i karakter linija;
- boja: mrlje, potezi, lazurni - tanki - nanos boje, pastozni – debeli - nanos boje, harmoničan /skladan/odnos boja, ritam, dominacija;
- ploha: papir–grafika, jednobojni i višebojni visoki tisak, linorez, organizacija kompozicije;
- površina: grafički dizajn, industrijski dizajn, primijenjena umjetnost, spot, TV poruka, plakat, maska, scena, scenografija, zaštitni znak, film, strip;
- masa i prostor: mobil, skulptura u prostoru, niski reljef, meco reljef, visoki reljef, arhitektonski elementi - elementi gradnje: konstrukcija, zid, stub, stup, krov;
- organizacija kompozicije: dinamična i statična kompozicija, horizontalna, vodoravna kompozicija, vertikalna kompozicija, kružna, piramidalna - trougaona, slobodna - raspršena, dominacija;

A.5.2 Istražuje različite likovne materijale, tehnike i alate u vlastitom likovnom/vizuelnom izražavanju.

Koristi likovne materijale, tehnike i alate u svrhu izrade likovnog rada.

Opisuje osobine likovnih materijala i tehnika pri njihovoj upotrebi.

KLJUČNI SADRŽAJI

- Crtačke tehnike (grafitna olovka, flomasteri/crni ili tamni/drveni ugljen),
- slikarske tehnike (tempera, kolaž, pastel),
- prostorno-plastičke tehnike (instalacija, prostorna organizacija, plitki reljef, maketa),
- grafičke tehnike (papir-grafika, linorez / izrada šablona).

A.5.3 Stvara kreacije na osnovu iskustva.

Rekonponuje idejna rješenja vlastitim kreacijama.

Dovršava predložena idejna rješenja vlastitim inovacijama.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ishod se ostvaruju realiziranjem tema/motiva koji su navedeni uz ishod A.5.2 kao i u oblasti B – doživljaj, refleksija i kritički stav.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenik odgovara likovnim i vizuelnim izražavanjem na razne vrste poticaja:

- osobni sadržaji (informacije, osjećaji, misli, iskustva, stavovi i vrijednosti);
- sadržaji likovne/vizuelne umjetnosti;
- sadržaji iz svakodnevnog života i neposredne okoline;

Učenik u stvaralačkom procesu i izražavanju koristi likovni jezik tako da kreće od opažanja različitih odnosa (odnosi elemenata unutar cjeline i odnosi cjelina).

Kroz ilustrovanje ili oblikovanje usvojiti pojmove prostor i masa, shvatiti da oblici u prostoru oblikuju prostor, odnosno raspored građevina oblikuje urbanističku cjelinu (izgled ulice, elementi šireg zavičaja).

Preporučuje se organizovanje različitih nastavnih aktivnosti kako bi se učenik interaktivno uključili u različite vrste radionica, realizaciju projekata, posjete kulturno – historijskim ustanovama.

Za ostvarivanje predviđenih ishoda, važno je poticati učenike na inoviranje i osigurati tehničke mogućnosti realizacije.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Prirodom** (svi programski sadržaji - priroda i prirodni procesi), **Društvom** (domovina, kulturno-historijske znamenitosti, geografska obilježja, saobraćaj), **Muzičkom/Glazbenom kulturom** (razvoj umjetnosti, preko ilustracije slušanog djela - nevizuelni motiv), **Bosanskim jezikom i književnošću, Hrvatskim jezikom i književnošću, Srpskim jezikom i književnošću** (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitanih djela: priča, pjesama, romana, izrade stripa, dovršavanje priča i sl.- nevizuelni poticaj), **Matematikom** (geometrija i mjerenja), **Tjelesnim i zdravstvenim odgojem** (prostorni odnosi, likovi u pokretu, ljudsko tijelo), **Informatikom** (izrada crteža u odabranom programu, kombiniranje fotografije i teksta kao osnove grafičkog dizajna- multimedijski plakat), **Kultura življenja** (Kultura stanovanja i ekološka svijest, Kultura odijevanja).

Mogućnosti odgojno-obrazovnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Podrška radoznalosti, želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija. Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja.

Matematička pismenost: Sposobnost i spremnost korištenja matematičkih oblika mišljenja (logičko i prostorno razmišljanje) i prikazivanja (modela) koji imaju univerzalnu primjenu kod objašnjavanja i opisivanja stvarnosti.

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku: Priča i sluša radi prenosa i razumijevanja informacija sa uvažavanjem efikasno u različitim situacijama i u različite svrhe u konstruktivnom i kritičkom dijalogu, kritički ocjenjuje komunikacije u različitim oblicima.

B

Doživljaj, refleksija i kritički stav

B.5.1 Analizira likovno / vizuelno djelo povezujući vlastiti doživljaj, likovni jezik i tematski sadržaj djela u cjelinu.

Opisuje lični doživljaj djela i povezuje ga s vlastitim osjećajima, iskustvom, mislima i stavovima.

Opisuje povezanost materijala, postupaka, likovnog jezika, odnosa forme i sadržaja u likovnom radu.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ishod B.5.1 se ostvaruje uz realizaciju svih ostalih ishoda u 5. razredu.

B.5.2 Prikazuje lični doživljaj primjera kulturne baštine BiH.

Istražuje ključne primjere kulturne baštine u BiH iz neposrednog okruženja. Identifikuje ulogu likovne umjetnosti, spomeničke baštine i umjetnika/ice u zajednici. Kreira vlastite likovne radova inspirisane kulturnom baštinom i sadržajima iz svakodnevnog života.

KLJUČNI SADRŽAJI

Upoznavanje narodnih običaja, načina obilježavanja važnijih datuma, njegovanje kulturnog naslijeđa i tradicije (kulturno-historijski spomenici šireg zavičaja, uspavanka, sevdalinka, narodna nošnja, njegovanje tradicionalnih zanata).

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Potiče se učenik na slobodno izražavanje koristeći likovnu terminologiju i osnove vizuelne pismenosti. Učenik upoznaje i istražuje djela i različite oblike izražavanja iz područja likovnih i vizuelnih umjetnosti: crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, vizuelne komunikacije i dizajn (grafički), arhitektura i urbanizam, fotografija, film (igrani i animirani), strip. Prepoznaje razinu osobnog zadovoljstva u stvaralačkom procesu: u rasponu od zadovoljstva zbog sudjelovanja preko trenutačnog zadovoljstva aktivnošću do potpunog uživljanja u aktivnost.

Potaknuti doživljaj kod učenika kroz konkretne nastavne aktivnosti u prostoru muzejskih, značajnih historijskih objekata i galerijskih institucija i/ili u online okruženju predstaviti primjere kulturne baštine BiH. Učenik može upoznavati i istraživati umjetnička djela kroz stvaralačke zadatke i/ili kroz usmeno opisivanje na početku, tokom i na kraju stvaralačkog procesa.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Priroda** (svi programski sadržaji), **Društvom** (kulturno-historijske znamenitosti), **Muzičkom/Glazbenom kulturom** (razvoj umjetnosti, preko ilustracije slušanog djela - nevizuelni motiv), **Bosanskim jezikom i književnošću, Hrvatskim jezikom i književnošću, Srpskim jezikom i književnošću** (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitanih djela: priča, pjesama, romana, izrade stripa, dovršavanje priča i sl.- nevizuelni poticaj), **Matematikom** (geometrija i mjerenja), **Tjelesnim i zdravstvenim odgojem** (prostorni odnosi, likovi u pokretu, ljudsko tijelo), **Informatikom** (izrada crteža u odabranom programu, kombiniranje fotografije i teksta kao osnove grafičkog dizajna- multimedijски plakat), **Kultura življenja** (Kultura stanovanja i ekološka svijest, Kultura odijevanja).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvijanje svijesti o sebi i poštovanje drugih, izražavanje vlastitog mišljenja, sposobnost empatije, uvažavanje i uživanje u umjetničkim djelima i izvođenjima i razvijanje osjećaja za lijepo.

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku – Sticanje komunikacijskih vještina u novim situacijama i ovladavanje rječnikom novih sadržaja, konkretno likovnim jezikom.

Društveno-građanska kompetencija – Podsticati učenike na razumijevanje nacionalnog kulturnog identiteta. Usmjeravati učenike na konstruktivno komuniciranje, pri čemu upoznaju i uče općeprihvaćene norme i pravila ponašanja.

Kreativno-produktivna kompetencija - Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje.

Socijalna i građanska kompetencija: Zanimanje za i poštovanje drugih kultura, razumijevanje vlastitog narodnog identiteta i sebe kao pripadnika određene zajednice i svijest o kulturnoj i jezičkoj raznolikosti svijeta, uvažavanje karakterističnih crta društvenih odnosa; uvažavanje pravila lijepog ponašanja.

C

Umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija

C.5.1 Interpretira odnose elemenata u prostoru kroz funkciju i estetiku na osnovu viđenog.

Opisuje različite namjene urbanog prostora.

Interpretira doživljaj bliske urbanističke cjeline.

KLJUČNI SADRŽAJI

Specifični elementi urbanih sredina Bosne i Hercegovine.

C.5.2 Utvrđuje važnost likovnog/vizuelnog izraza kao oblika komunikacije u vlastitome i tuđemu stvaralaštvu.

Opisuje različite odnose slike i teksta korištenih u vlastitom radu.

Objašnjava poruke u vlastitome stvaralaštvu i stvaralaštvu vršnjaka.

KLJUČNI SADRŽAJI

Dizajn: grafički (plakat, pozivnica, naslovna strana knjige, reklamni panoji, djela kompjuterske grafike i dr), i tekstilni (materijali, krojevi, odjeća, i dr), piktogram; materijal i površina u arhitekturi.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenik osmišljava više ideja te odabire najbolju ideju koja može biti osnovna misao učenikovog uratka, njegova poruka ili estetsko rješenje likovnog problema.

Učenik se u stvaralačkom procesu potiče da samostalno odabire elemente kojima će prenijeti ideju i likovni i vizuelni izraz.

Učenik upoznaje pojmove te forme izražavanja i oblikovanja vezane uz likovnu/vizuelnu umjetnosti i kulturu: kadar (okomiti, vodoravni), film (dokumentarni, igrani, animirani), plan, tlocrt, maketa, zaštitni znak, plakat, reklama (odnosi slike i teksta) .

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Priroda** (svi programski sadržaji), **Društvom** (kulturno-historijske znamenitosti), **Muzičkom/Glazbenom kulturom** (razvoj umjetnosti, preko ilustracije slušanog djela - nevizuelni motiv), **Bosanskim jezikom i književnošću**, **Hrvatskim jezikom i književnošću**, **Srpskim jezikom i književnošću** (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitanih djela: priča, pjesama, romana, izrade stripa, dovršavanje priča i sl.- nevizuelni poticaj), **Matematikom** (geometrija i mjerenja), **Tjelesnim i zdravstvenim odgojem** (prostorni odnosi, likovi u pokretu, ljudsko tijelo), **Informatikom** (izrada crteža u odabranom programu, kombiniranje fotografije i teksta kao osnove grafičkog dizajna- multimedijski plakat), **Kultura življenja** (Kultura stanovanja i ekološka svijest, Kultura odijevanja).

Mogućnosti odgojno-obrazovnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Podrška radoznalosti, želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija. Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja.

Samoinicijativa i poduzetnička kompetencija: Prepoznavanje vlastitih jakih i slabih strana, rad u timovima na kooperativan i fleksibilan način.

Učiti kako se uči: Upotreba različitih metoda i strategija učenja, razvijanje upornosti, razvijanje samomotivacije, samopouzdanja, sposobnost organizacije i uređivanje vlastitog učenja, razvijanje upornosti.

Kompetencija u nauci i tehnologiji: Razumijevanje odnosa između tehnologije i naučnog napretka, napretka u društvu, kulturi.

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku: Priča i sluša radi prenosa i razumijevanja informacija sa uvažavanjem efikasno u različitim situacijama i u različite svrhe u konstruktivnom i kritičkom dijalogu, kritički ocjenjuje komunikacije u različitim oblicima.

A

Stvaralaštvo i produkcija

A.6.1 Analizira osnovna izražajna sredstva i principe u vlastitom stvaralaštvu.

Analizira osnovna izražajna sredstva u vlastitom stvaralaštvu.

Daje primjere za likovne principe u okruženju.

KLJUČNI SADRŽAJI

- linija: linija prema značenju (konturne, strukturne i teksturne) i karakter linija;
- boja: gradacija (ton, vrsta boje, čistoća), kontrasti boja (boje prema boji, svijetlo-tamni, toplo-hladni, komplementarni);
- ploha: dvodimenzionalna stvarnost plohe, ploha kao likovni element koji ima dužinu i širinu;
- površina: karakter površine su teksture i fature (crtačke, slikarske i kiparske/plastičke);
- masa i prostor: različiti odnosi mase i prostora (skulptura i arhitektura);
- kompozicija (kružna, vodoravna, okomita, dijagonalna, piramidalna), rekompozicija.

Učenik upoznaje i druge likovne pojmove, ako nastavnik smatra da mu mogu pomoći u realizaciji ideje u određenome zadatku, a istovremeno primjenjuje ranije stečena znanja.

A.6.2 Istražuje različite likovne tehnike i osobine likovnih materijala u likovnom/vizuelnom izražavanju.

Istražuje mogućnosti likovnih tehnika i materijala njihovom primjenom u vlastitom likovnom/vizuelnom izrazu.

Upoređuje osnovne tehnike u vlastitom likovnom/vizuelnom izražavanju.

KLJUČNI SADRŽAJI

- Crtačke tehnike (grafitna olovka, flomasteri/crni ili tamni/drveni ugljen),
- slikarske tehnike (tempere, kolaž-papir, kolaž iz časopisa),
- prostorno-plastičke tehnike (instalacija, prostorna organizacija, plitki reljef, maketa)
- grafičke tehnike (monotipija, kartonski tisak, kolografija).

A.6.3 Stvara kreacije na osnovu iskustva.

Rekonponuje idejna rješenja vlastitim kreacijama.

Dovršava predložena idejna rješenja vlastitim inovacijama.

KLJUČNI SADRŽAJI

Uvezuje se sa ključnim sadržajem ishoda A.6.1.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenik likovnim i vizuelnim stvaranjem istražuje, interpretira i izražava različite ideje i sadržaje:

- osobni sadržaji (informacije, osjećaji, misli, iskustva, stavovi i vrijednosti)
- sadržaji likovne i vizuelne umjetnosti te sadržaji/izrazi drugih umjetničkih područja
- sadržaji iz svakodnevnoga života i bliže okoline.

Učenik upoznaje i druge relevantne likovne pojmove, ako nastavnik smatra da mu mogu biti od pomoći u izvedbi ideje, te se potiče da samostalno vrši odabir likovnih elemenata, principa, likovnih medija i tehnika kojima će se likovno izraziti. Za ostvarivanje predviđenih ishoda, važno je poticati učenike na stvaralački proces i izražavanje vlastitih idejnih rješenja. Nastavnik treba postupno voditi učenika kroz rekonponovanje umjetničkoga djela, (pre)oblikovanje i reorganizaciju njegovih dijelova, te reinterpretaciju stvaralačkoga procesa istraživanjem tragova fizičkih aktivnosti umjetnika/ice u materijalu.

Za ostvarivanje predviđenih ishoda, važno je poticati učenike na stvaralački proces i izražavanje vlastitih idejnih rješenja.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Historija/Povijest i Geografija/Zemljopis** (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima, te društvenim i geografskim kontekstima), **Muzička/Glazbena kultura** (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušnog djela - nevizuelni poticaj), **Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost** (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni motiv), **Informatika** (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada), **Matematika** (istraživanje geometrijskih i proporcijских odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije), **Biologija** (ekologija, čovjek i zdravlje) i **Tjelesni i zdravstveni odgoj** (gimnastika, pokret, i dr) i dr.

Mogućnosti odgojno-obrazovnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Podrška radoznalosti, želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija. Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja.

Matematička pismenost: Sposobnost i spremnost korištenja matematičkih oblika mišljenja (logičko i prostorno razmišljanje) i prikazivanja (modela) koji imaju univerzalnu primjenu kod objašnjavanja i opisivanja stvarnosti.

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku: Priča i sluša radi prenosa i razumijevanja informacija sa uvažavanjem efikasno u različitim situacijama i u različite svrhe u konstruktivnom i kritičkom dijalogu, kritički ocjenjuje komunikacije u različitim oblicima.

B

Doživljaj, refleksija i kritički stav

B.6.1 Koristi vizuelni jezik u vlastitom likovnom i verbalnom izražavanju.

Primjenjuje odgovarajuću terminologiju i vizuelni/likovni jezik u vlastitom izražavanju.

Opisuje osobni doživljaj djela temeljen na idejnim, tematskim, sadržajnim i formalnim elementima djela.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ishod B.6.1 se ostvaruje uz realizaciju svih ostalih ishoda u 6. razredu.

B.6.2 Analizira faze stvaralačkog procesa od ideje do realizacije.

Navodi faze stvaralačkog procesa nastanka vizuelnih / likovnih sadržaja.
Primjenjuje refleksiju kao sastavni dio vlastitog kreativnog stvaranja.

KLJUČNI SADRŽAJI

Ishod B.6.2 se ostvaruje uz realizaciju svih ostalih ishoda u 6. razredu.

B.6.3 Istražuje različite vrste likovnih i vizuelnih umjetnosti i njihovih djela.

Opisuje različite forme likovnih i vizuelnih umjetnosti.
Upoređuje kvalitativne odnose između likovnih djela i vizuelnih pojava iz neposrednog okruženja prema zadanim kriterijima.

KLJUČNI SADRŽAJI

Crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, vizuelne komunikacije i dizajn (grafički, produkt), arhitektura, fotografija, film (igrani, dokumentarni i animirani), strip, scenografija, kostimografija, lutkarstvo, i dr.

B.6.4 Analizira primjere kulturne baštine u BiH te kritički procjenjuje važnost njenog očuvanja.

Objašnjava važnost kulturne baštine Bosne i Hercegovine.
Objašnjava razliku između elemenata materijalne i nematerijalne kulturne baštine.
Opisuje uticaj kulturne baštine na vlastiti identitet.
Opisuje ulogu likovne umjetnosti, spomeničke baštine i umjetnika/ice u zajednici.

KLJUČNI SADRŽAJI

Elementi materijalne kulturne baštine (građevine, artefakti, spomenici) i elementi nematerijalne kulturne baštine (društvene vrijednosti i tradicije, jezik i jezička baština, te muzika, ples...).

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenika se potiče da prepoznaje i usmeno opisuje različite oblike likovnih i vizuelnih umjetnosti.
Kroz posmatranje drugih likovnih djela i izradu vlastitih kreacija učenik upoznaje faze stvaralačkog procesa:
- priprema (definira problem, prikuplja i razvrstava informacije)
- razvoj i planiranje (bavljenje problemom, uglavnom na nesvjesnoj razini s pomoću slika i asocijacija)
- izvedba i stvaranje (stvaranje novih rješenja odnosno ideja, odabiranje nekih ideja i odbacivanje drugih, aha-efekt)
- refleksija (provjera i obrada rješenja te njihovo kritičko ispitivanje, dovršenost, identifikacija s likovnim ili vizuelnim radom ili procesom).
Nastavnik treba da organizira različite vrste nastavnih aktivnosti u prostoru grada, muzejskih i galerijskih institucija. Izgradnja učeničkog identiteta će biti ostvarena preko istraživanja likovnih/vizuelnih djela, umjetničkog i kulturnog naslijeđa BiH, te pripadnosti grupi, vršnjacima, porodici, zajednici te njegovanjem interkulturalizma u školskom okruženju.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: Historijom (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima), Muzička/Glazbena kultura (razvoj umjetnosti, ilustracija slušanog djela - nevizuelni poticaj), Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni motiv), Matematika (istraživanje geometrijskih i proporcijskih odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije), Tehnička kultura (oblast - Tehnika i životna okolina - arhitektonska i građevinska rješenja, izrada modela ili makete), Biologija (anatomija) i Tjelesni i zdravstveni odgoj (gimnastika, pokret, i dr) i dr;

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvijanje svijesti o sebi i poštovanje drugih, izražavanje vlastitog mišljenja, sposobnost empatije, uvažavanje i uživanje u umjetničkim djelima i izvođenjima i razvijanje osjećaja za lijepo.

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku – sticanje komunikacijskih vještina u novim situacijama i ovladavanje rječnikom novih sadržaja, konkretno likovnim jezikom.

Društveno-građanska kompetencija – Podsticati učenike na razumijevanje nacionalnog kulturnog identiteta. Usmjeravati učenike na konstruktivno komuniciranje, pri čemu upoznaju i uče općeprihvaćene norme i pravila ponašanja.

Kreativno-produktivna kompetencija - Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje.

Socijalna i građanska kompetencija: Razvija se preko kontinuiranog susreta sa kulturno-umjetničkom baštinom iz različitih društvenih konteksta i razumijevanjem različitih kulturnih obrazaca (kontekstualizacija). Razvijanjem pozitivnog odnosa i stava kod učenika prema individualnim razlikama svakoga pojedinca i razumijevanja različitosti društvenih skupina (inkluzivnost), eliminišu se predrasude i različiti oblici diskriminacije. Potiče se razvoj empatije, izgradnja vlastitoga sistema vrijednosti, doprinosi se ličnom i socijalnom razvoju učenika.

Učiti kako se uči: Poticati učenike da kroz samostalni rad ili rad u grupi razvijaju suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja, te sposobnosti popravljavanja i poboljšavanja (samoregulacija).

Likovna umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija

C.6.1 Procjenjuje odnose elemenata u prostoru kroz funkciju i estetiku na osnovu viđenog.

Objašnjava kako je oblikovanje vizuelne okoline povezano s aktivnostima i namjenama koje se u njoj odvijaju. Interpretira odnose elemenata u prostoru kroz funkciju i estetiku na osnovu iskustva.

KLJUČNI SADRŽAJI

Reprezentativni primjeri na kojima je vidljivo da je svakodnevni život oblikovan na principima likovne umjetnosti (grad i selo, arhitektonski objekti, eksterijer i interijer, skulptura u javnom prostoru, spomenici, upotrebnici predmeti, oblikovanje vizuelnih znakova u dizajnu: industrijski, grafički i tekstilni).

C.6.2 Utvrđuje važnost likovnog/vizuelnog izraza kao oblika komunikacije u vlastitome i tuđemu stvaralaštvu.

Upoređuje različite odnose slike i teksta te ih koristi u vlastitom radu.

Objašnjava načine komuniciranja željene poruke u vlastitome stvaralaštvu i stvaralaštvu vršnjaka.

KLJUČNI SADRŽAJI

Učenik upoznaje i istražuje likovna/vizuelna djela te različite forme izražavanja iz područja likovnih i vizuelnih umjetnosti: crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, vizuelne komunikacije i dizajn (grafički, produkt), arhitektura, fotografija, film (igrani, dokumentarni i animirani), strip, scenografija, kostimografija, lutkarstvo, i dr.

C.6.3 Utvrđuje važnost i ulogu likovne umjetnosti i umjetnika u pojedinim društvima, kulturama, civilizacijama i vremenskim periodima.

Opisuje ulogu likovne umjetnosti, spomeničke baštine i umjetnika/ice u zajednici.

Utvrđuje važnost kulturno-umjetničke baštine u oblikovanju vlastitog identiteta.

KLJUČNI SADRŽAJI

Sadržaji svjetske i nacionalne kulturne baštine, konkretni primjeri različitih oblika umjetničkoga izražavanja, e spomenika i generalno umjetničkog naslijeđa.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Nastavnik treba da omogući učeniku da istraži ulogu svih čula u doživljaju vizuelnog i nevizuelnog svijeta umjetnosti, te da posljedično na različite načine izražava osjećaje (izražavanje emocija i osjeta kroz likovni izraz; istraživanje međuodnosa osjeta i emocija kroz likovno i vizuelno izražavanje). Učenik treba da istražuje međuodnos oblika i funkcije, u vlastitom i širem životnom kontekstu (arhitektura, industrijski dizajn, modni dizajn itd), dok će zavisnost umjetnosti i zajednice istraživati preko likovnog i vizuelnog oblikovanja u svakodnevnom okruženju (dizajn, primijenjena umjetnost, vizuelne komunikacije, pozorište, spomenici, muzeji, galerije, izložbe, ulična umjetnost – murali i dr). Izgradnja učeničkog identiteta će biti ostvarena preko istraživanja likovnih/vizuelnih djela, umjetničkog i kulturnog naslijeđa BiH, te pripadnosti grupi, vršnjacima, porodici, zajednici te njegovanjem interkulturalizma u školskom okruženju. Preporučuje se organiziranje različitih nastavnih aktivnosti za učenike u prostoru muzeja ili galerije, uključenje u različite vrste radionica, osmišljavanje i izvedba projekata u saradnji sa umjetnicima/icama.

Učenika poticati na istraživanje i razumijevanje zakonitosti oblikovanja upotrebni predmeta, plakata, logotipa i digitalnih medija, arhitekture i urbanizma. Potrebno je osigurati učeniku/ici neposredno iskustvo umjetničkoga djela u izvornom kontekstu ili u prostoru galerije ili muzeja u kojemu je izloženo. Osmišljenim nizom aktivnosti poticati aktivno sudjelovanje u različitim oblicima izvanučioničke nastave.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Historijom/Povijesti, Geografija/Zemljopis** (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima, te društvenim i geografskim kontekstima), **Muzička/Glazbena kultura** (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušnog djela - nevizuelni poticaj), **Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost** (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni motiv), **Informatika** (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada), **Matematika** (istraživanje geometrijskih i proporcijских odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije), **Tehnička kultura** (oblast - Tehnika i životna okolina - arhitektonska i građevinska rješenja, izrada modela ili makete), **Biologija** (anatomija) i **Tjelesni i zdravstveni odgoj** (gimnastika, pokret, i dr.) i dr;

Mogućnosti odgojno-obrazovnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnih sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti, želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Kroz formiranje pozitivnog odnosa prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta. Također, važno je poticati učenike na uvažavanje i uživanje u likovnim izložbama i postavkama.

Socijalna i građanska kompetencija: Razvija se preko kontinuiranog susreta sa kulturno-umjetničkom baštinom iz različitih društvenih konteksta i razumijevanjem različitih kulturnih obrazaca (kontekstualizacija). Razvijanjem pozitivnog odnosa i stava kod učenika prema individualnim razlikama svakoga pojedinca i razumijevanja različitosti društvenih skupina (inkluzivnost), eliminiraju se predrasude i različiti oblici diskriminacije. Potiče se razvoj empatije, izgradnja vlastitoga sistema vrijednosti, doprinosi se ličnom i socijalnom razvoju učenika.

Učiti kako se uči: Poticati učenike da kroz samostalni rad ili rad u grupi razvijaju suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja, te sposobnosti popravljavanja i poboljšavanja (samoregulacija).

Matematička kompetencija: Poticati njen razvoj preko istraživanja geometrijskih i proporcijskih odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te iskustvenim razvijanjem osjećaja za prostorne relacije. Također, sposobnost i spremnost korištenja matematičkih oblika mišljenja (logičko i prostorno razmišljanje) i prikazivanja (modela) koji imaju univerzalnu primjenu kod objašnjavanja i opisivanja stvarnosti.

Jezičko-komunikacijska kompetencija: Mogućnosti razvoja uz upotrebu likovnog/vizuelnog jezika i različitih komunikacijskih kanala, refleksijom i raspravom, te verbalizacijom zapaženih elemenata i čitanjem slojevitih značenja umjetničkih djela.

A

Stvaralaštvo i produkcija

A.7.1 Analizira osnovna izražajna sredstva i principe u vlastitom stvaralaštvu, stvaralaštvu vršnjaka te umjetničkim djelima.

Opisuje izražajna sredstva i principe likovne forme u vlastitom i tuđem stvaralaštvu te zadanim/ odabranim umjetničkim djelima.

Razlikuje likovne principe na primjerima u neposrednom okruženju.

Oblikuje složenije cjeline u skladu s postavljenim likovnim problemom.

KLJUČNI SADRŽAJI

- linija: linija prema značenju (konturne, strukturne i teksturne) i karakter linija;
- boja: gradacija (ton, vrsta boje, čistoća), kontrasti boja (boje prema boji, svijetlo-tamni, toplo-hladni, komplementarni), asocijativna i simbolička vrijednost boja;
- ploha: dvodimenzionalna stvarnost plohe, ploha kao likovni element koji ima dužinu i širinu, njena funkcija u plošnom i prostorno-plastičkom oblikovanju: slikarstvu, kiparstvu, arhitekturi i dizajnu;
- površina: karakter površine su teksture i fakture: crtačke, slikarske i kiparske (plastičke);
- masa i prostor: različiti odnosi mase i prostora (skulptura i arhitektura); dominacija (isticanje i naglašavanje bojom, oblikom, veličinom, smjerom itd.);
- kompozicija (kružna, vodoravna, okomita, dijagonalna, piramidalna), rekompozicija.

A.7.2 Istražuje različite likovne medije, tehnike i alate u vlastitom likovnom/vizuelnom izražavanju i umjetničkim djelima.

Koristi različite likovne medije, tehnike i alate u vlastitom stvaralaštvu.

Prepoznaje međuodnos između likovnih medija, tehnika i alata te formalnih obilježja na primjerima njemu poznatih umjetničkih djela.

KLJUČNI SADRŽAJI

- Crtačke tehnike (olovka, flomaster),
- slikarske tehnike (tempere, kolaž-papir, kolaž iz časopisa),
- prostorno-plastičke tehnike (glinamol, papir-plastika, ambalaža i drugi materijali, aluminijska folija, žica, i dr)
- grafičke tehnike (monotipija, kartonski tisak, kolografija).

A.7.3 Analizira faze radnog (stvaralačkog i istraživačkog) procesa u vlastitom stvaralaštvu.

Koristi faze radnog (stvaralačkog i istraživačkog) procesa u organizaciji vlastitog rada.

Izražava vlastiti doživljaj kroz različita likovna rješenja.

KLJUČNI SADRŽAJI

Faze radnog (stvaralačkog i istraživačkog) procesa: priprema i istraživanje, generiranje ideje, razvoj i planiranje, izvedba i stvaranje, refleksija i dorada.

Vezuje se sa ključnim sadržajem ishoda A.7.1.

A.7.4 Koristi tehničke i izražajne mogućnosti digitalnih medija.

Bilježi digitalnim alatima različite sadržaje služeći se znanjem o likovnom jeziku i ostalim likovnim pojmovima.

Koristi pri obradi fotografije osnovne izražajne mogućnosti likovnog jezika i tehničke mogućnosti digitalnih alata.

Interpretira zabilježene sadržaje u vlastitom likovnom/vizuelnom radu.

KLJUČNI SADRŽAJI

Kreira fotoalbum, plakate, letke, mini brošure i novinske članke sa obrađenim fotografijama.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenik se u stvaralačkom procesu potiče da samostalno vrši odabir likovnih medija i tehnika uz pomoć kojih će se likovno izraziti, dok nastavnik treba da omogući pravovremenu podršku.

Učenika poticati na analizu kompleksnog međudnosa funkcionalnosti i estetike preko primjera arhitektonskih objekata, upotrebnih predmeta, plakata, logotipa i digitalnih medija. Nastavnik treba motivirati učenika na kontinuirano upoznavanje i istraživanje svoje likovne/vizuelne okoline.

Poticati učenika da likovnu/vizuelnu umjetnost i njene poruke razumije kao oblik komunikacije, te da procjenjuje estetske vrijednosti i različite kriterije za interpretaciju i vrednovanje umjetničkih djela.

Potrebno je osigurati učeniku neposredno iskustvo umjetničkoga djela u izvornom kontekstu ili u prostoru galerije ili muzeja u kojemu je izloženo. Osmišljenim nizom aktivnosti poticati aktivno sudjelovanje u različitim oblicima izvanučioničke nastave. Posjete muzejskim zbirkama i aktualnim galerijskim izložbenim postavkama.

Nastavnik treba da omogući učeniku kompleksnije razumijevanje i izražavanje, povezujući različite vrste umjetnosti u jednu konkretnu cjelinu (likovno/vizuelno, pokret/ples, gluma, muzika/zvuk, književnost/riječ i film/pokretna slika). Također, učenik treba da istraži ulogu svih čula u doživljaju vizuelnog i nevizuelnog svijeta umjetnosti, te da posljedično na različite načine izražava osjećaje (izražavanje emocija i osjeta kroz likovni izraz; istraživanje međudnosa osjeta i emocija kroz likovno i vizuelno izražavanje). Učenik treba da istražuje međudnos oblika i funkcije, u vlastitom i širem životnom kontekstu (arhitektura, industrijski dizajn, modni dizajn itd), dok će zavisnost umjetnosti i zajednice istraživati preko likovnog i vizuelnog oblikovanja u svakodnevnom okruženju (dizajn, primijenjena umjetnost, vizuelne komunikacije, pozorište, spomenici, muzeji, galerije, izložbe, ulična umjetnost – murali, i dr). Izgradnja vlastitog identiteta će biti ostvarena preko istraživanja likovnih/vizuelnih djela, umjetničkog i kulturnog naslijeđa BiH, te pripadnosti grupi, vršnjacima, porodici, zajednici te njegovanjem interkulturalizma u školskom okruženju. Preporučuje se organiziranje različitih nastavnih aktivnosti za učenike u prostoru muzeja ili galerije, uključenje u različite vrste radionica, osmišljavanje i izvedba projekata u saradnji sa umjetnicima, posjete umjetničkomu ateljeu, arhitektonskom ili dizajnerskom studiju.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni motiv), Informatika (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada), Matematika (istraživanje geometrijskih i proporcijских odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Ostvaruje se kultiviranjem imanentne učeničke osobine, tj. kreativnosti, te poticajem na aktivno likovno izražavanje uz integriranje umjetničkih i estetičkih zakonitosti. Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnih sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti-želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Učiti kako se uči: Poticati učenike da kroz samostalni rad ili rad u grupi razvijaju suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja, te sposobnosti popravljanja i poboljšavanja (samoregulacija). Također, da u odgojno-obrazovnom procesu uče od drugih učenika (socijalne interakcije), gdje se naglašava uloga međuvršnjačkog učenja. Upotreba različitih metoda i strategija učenja, razvijanje upornosti, razvijanje samomotivacije, samopouzdanja, sposobnost organizacije i uređivanje vlastitog učenja, razvijanje upornosti i dosljednosti.

Kompetencije u nauci i tehnologiji: Organizacija nastavnih aktivnosti treba da bude prilagođena individualnim karakteristikama (fleksibilnost) učenika te da omogućava sintezu iskustava iz svakodnevnoga života, predznanja i znanja iz drugih nastavnih predmeta (interdisciplinarnost). Razvijanje razumijevanja odnosa između tehnologije i naučnog napretka, napretka u društvu i kulturi.

Matematička kompetencija: Poticati njen razvoj preko istraživanja geometrijskih i proporcijskih odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te iskustvenim razvijanjem osjećaja za prostorne relacije. Također, sposobnost i spremnost korištenja matematičkih oblika mišljenja (logičko i prostorno razmišljanje) i prikazivanja (modela) koji imaju univerzalnu primjenu kod objašnjavanja i opisivanja stvarnosti.

Digitalna i informatička kompetencija: Razvija se preko upotrebe kompjuterskih programa za likovno oblikovanje i stvaralačkog procesa, te različitih medijskih tehnologija u svrhu prezentiranja znanja, aktivnosti i istraživačkog rada. Upotreba informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) u nastavnom procesu će imati značajne implikacije na razvoj kritičkog i kreativnog (divergentnog) mišljenja kod učenika. Vizuelna, auditivna i taktilno-kinestetička percepcija se dopunski razvija preko direktne pomoć novih tehnologija.

B

Doživljaj, refleksija i kritički stav

B.7.1 Koristi vizuelni jezik u vlastitom likovnom i verbalnom izražavanju.

Koristi faze istraživačkog posmatranja na vizuelnim i likovnim sadržajima.

Upotrebljava vizuelni/likovni jezik u vlastitom likovnom i verbalnom izražavanju.

KLJUČNI SADRŽAJI

Učenik upoznaje i istražuje umjetnička djela i različite forme izražavanja: crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, vizuelne komunikacije i dizajn (grafički, produkt), arhitektura, fotografija, film (igrani, dokumentarni i animirani), strip scenografija, kostimografija, lutkarstvo, i dr. Upoznaje i istražuje da je svakodnevni život oblikovan po likovnim principima (masa i prostor: grad i selo, arhitektonski objekti, skulptura u javnom prostoru, spomenici).

B.7.2 Istražuje faze stvaralačkog procesa, vizuelnih umjetnosti od ideje do realizacije.

Razlikuje različite oblike likovnih i vizuelnih umjetnosti.

Analizira kako različiti konteksti utiču na likovnu umjetnost (stilske karakteristike).

KLJUČNI SADRŽAJI

Učenik upoznaje i istražuje umjetnička djela i različite forme izražavanja: crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, vizuelne komunikacije i dizajn (grafički, produkt), arhitektura, fotografija, film (igrani, dokumentarni i animirani), strip scenografija, kostimografija, lutkarstvo, i dr. Upoznaje i istražuje da je svakodnevni život oblikovan po likovnim principima (masa i prostor: grad i selo, arhitektonski objekti, skulptura u javnom prostoru, spomenici).

B.7.3. Kreira vlastite likovne radove inspirisane kulturnom baštinom.

Objašnjava primjere kulturne baštine u Bosne i Hercegovini.

Analizira primjere kulturne baštine u BiH.

Uobličava vlastite likovne radove inspirisane kulturnom baštinom.

KLJUČNI SADRŽAJI

Za ostvarivanje predviđenih ishoda, važno je poticati učenike na stvaralački proces i izražavanje vlastitih idejnih rješenja. Nastavnik treba postupno voditi učenika kroz rekonstruiranje umjetničkoga djela, (pre)oblikovanje i reorganizaciju njegovih dijelova, te reinterpetaciju stvaralačkoga procesa istraživanjem tragova fizičkih aktivnosti umjetnika/ice u materijalu.

Sadržaji svjetske i nacionalne kulturne baštine, konkretni primjeri različitih oblika umjetničkoga izražavanja, te spomenika i generalno umjetničkog naslijeđa.

Njeguje kulturnu baštinu BiH kroz posjete muzejskim zbirkama i galerijskim postavkama.

B.7.4. Donosi kritički sud o kulturno-umjetničkim događajima.

Obrazlaže vlastito mišljenje o kulturnom događaju usmenim ili pisanim putem.

KLJUČNI SADRŽAJI

Učenik upoznaje i istražuje umjetnička djela te različite forme izražavanja iz područja likovnih i vizuelnih umjetnosti: crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, vizuelne komunikacije i dizajn (grafički, produkt), arhitektura, fotografija, film (igrani, dokumentarni i animirani), strip, scenografija, kostimografija, lutkarstvo, i dr.

B.7.5. Analizira umjetnička djela/vlastiti i tuđi stvaralački/istraživački rad donoseći vlastiti kritički stav.

Obrazlaže vlastiti doživljaj djela, preko idejnih, tematskih, sadržajnih i formalnih elemenata djela.

Vrednuje rezultat vlastitog i tuđeg rada po zadanim kriterijima.

KLJUČNI SADRŽAJI

Istražuje sadržaji svjetske i nacionalne kulturne baštine, konkretni primjeri različitih oblika umjetničkog izražavanja, te spomenika i generalno umjetničkog naslijeđa.

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenika poticati na analizu kompleksnog međuodnosa funkcionalnosti i estetike preko primjera arhitektonskih objekata, upotrebnih predmeta, plakata, logotipa i digitalnih medija. Nastavnik treba motivirati učenika na kontinuirano upoznavanje i istraživanje svoje likovne/vizuelne okoline.

Poticati učenika da likovnu/vizuelnu umjetnost i njene poruke razumije kao oblik komunikacije, te da procjenjuje estetske vrijednosti i različite kriterije za interpretaciju i vrednovanje umjetničkih djela.

Potrebno je osigurati učeniku i neposredno iskustvo umjetničkoga djela u izvornom kontekstu ili u prostoru galerije ili muzeja u kojemu je izloženo. Osmišljenim nizom aktivnosti poticati aktivno sudjelovanje u različitim oblicima izvanučioničke nastave. Posjete muzejskim zbirkama i aktualnim galerijskim izložbenim postavkama. Nastavnik treba da omogući učeniku kompleksnije razumijevanje i izražavanje, povezujući različite vrste umjetnosti u jednu konkretnu cjelinu (likovno/vizuelno, pokret/ples, gluma, muzika/zvuk, književnost/riječ i film/pokretna slika). Također, učenik treba da istraži ulogu svih čula u doživljaju vizuelnog i nevizuelnog svijeta umjetnosti, te da posljedično na različite načine izražava osjećaje (izražavanje emocija i osjeta kroz likovni izraz; istraživanje međuodnosa osjeta i emocija kroz likovno i vizuelno izražavanje). Učenik treba da istražuje međuodnos oblika i funkcije, u vlastitom i širem životnom kontekstu (arhitektura, industrijski dizajn, modni dizajn itd), dok će zavisnost umjetnosti i zajednice istraživati preko likovnog i vizuelnog oblikovanja u svakodnevnom okruženju (dizajn, primijenjena umjetnost, vizuelne komunikacije, pozorište, spomenici, muzeji, galerije, izložbe, ulična umjetnost – murali, i dr). Izgradnja vlastitog identiteta će biti ostvarena preko istraživanja likovnih/vizuelnih djela, umjetničkog i kulturnog naslijeđa BiH, te pripadnosti grupi, vršnjacima, porodici, zajednici te njegovanjem interkulturalizma u školskom okruženju. Preporučuje se organiziranje različitih nastavnih aktivnosti za učenike u prostoru muzeja ili galerije, uključenje u različite vrste radionica, osmišljavanje i izvedba projekata u saradnji sa umjetnicima/icama, posjete umjetničkomu ateljeu, arhitektonskom ili dizajnerskom studiju.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: Historija/Povijesti, (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima), Muzička/Glazbena kultura (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušnog djela - nevizuelni poticaj), Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni motiv), Informatika (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnih sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti-želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvija se preko dubljeg upoznavanja raznorodnih kulturnih događaja i dostignuća, te kultiviranja estetskog senzibiliteta i izgradnje kriterija za vrednovanje umjetničkih djela. Na fonu navedenog značajno je kod učenika poticati razvoj kritičkog (divergentnog) mišljenja i izbjegavati stereotip kod odabira umjetničkih djela, te graditi pozitivan odnos prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta. Također, važno je poticati učenike na uvažavanje i uživanje u likovnim izložbama i postavkama.

Učiti kako se uči: Poticati učenike da kroz samostalni rad ili rad u grupi razvijaju suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja, te sposobnosti popravljavanja i poboljšavanja (samoregulacija).

Također, da u odgojno-obrazovnom procesu uče od drugih učenika (socijalne interakcije), gdje se naglašava uloga međuvršnjačkog učenja. Upotreba različitih metoda i strategija učenja, razvijanje upornosti, razvijanje samomotivacije, samopouzdanja, sposobnost organizacije i uređivanje vlastitog učenja, razvijanje upornosti i dosljednosti.

Kompetencije u nauci i tehnologiji: Organizacija nastavnih aktivnosti treba da bude prilagođena individualnim karakteristikama (fleksibilnost) učenik te da omogućava sintezu iskustava iz svakodnevnoga života, predznanja i znanja iz drugih nastavnih predmeta (interdisciplinarnost). Razvijanje razumijevanja odnosa između tehnologije i naučnog napretka, napretka u društvu i kulturi.

Jezičko-komunikacijska kompetencija: Mogućnosti razvoja uz upotrebu likovnog/vizuelnog jezika i različitih komunikacijskih kanala, refleksijom i raspravom, te verbalizacijom zapaženih elemenata i čitanjem slojevitih značenja umjetničkih djela. Važno je poticati učenika na kritičku procjenu vlastitog likovnog djela i likovnih ostvarenja drugih, te na argumentovano interpretiranje različitih likovnih sadržaja i iznošenje svojih zapažanja, a da pri tome uvažava ostale sagovornike u komunikacijskom procesu. Poticati učenike na konstruktivan i kritički dijalog, te kritičko ocjenjivanje komunikacije u različitim oblicima.

C

Umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija

C.7.1 Analizira utjecaj vizuelne komunikacije na određene aspekte vlastitog života i života u zajednici.

Objašnjava značaj oblikovanja vizuelnih znakova u komuniciranju.

Opisuje vlastito likovno stvaralaštvo kao dio komunikacije i prijenos određene poruke.

Analizira vizuelne znakove primjenjujući znanje o vizuelnoj komunikaciji.

KLJUČNI SADRŽAJI

Različite forme izražavanja iz područja likovnih i vizuelnih umjetnosti: crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, vizuelne komunikacije i dizajn (grafički, produkt), arhitektura, fotografija, film (igrani, dokumentarni i animirani), strip, scenografija, kostimografija, lutkarstvo, i dr.

Sadržaji svjetske i nacionalne kulturne baštine, konkretni primjeri različitih oblika umjetničkoga izražavanja, vrste zanimanja (likovni / vizuelni umjetnik, fotograf, arhitekta i dizajner) te spomenika i generalno umjetničkog naslijeđa.

C.7.2 Utvrđuje važnost prostornog oblikovanja okoline i upotrebnih predmeta primjenjujući znanje o primijenjenim umjetnostima i dizajnu.

Objašnjava odnos funkcionalnosti i estetike na poznatim primjerima upotrebnih predmeta i dizajna.

Objašnjava odnos između funkcionalnosti i estetike u arhitekturi i urbanizmu u prostoru na temelju vlastitog iskustva.

KLJUČNI SADRŽAJI

Dizajn: industrijski (mašine, automobili, i dr) grafički (plakat, logotip, odnos slike i teksta, i dr) i tekstilni (materijali, krojevi, odjeća, i dr); Svjetlost, boja, materijal i površina u arhitekturi.

Različite forme izražavanja iz područja likovnih i vizuelnih umjetnosti: crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, vizuelne komunikacije i dizajn (grafički, produkt), arhitektura, fotografija, film (igrani, dokumentarni i animirani), strip, scenografija, kostimografija, lutkarstvo, i dr.

Sadržaji svjetske i nacionalne kulturne baštine, konkretni primjeri različitih oblika umjetničkoga izražavanja, vrste zanimanja (likovni / vizuelni umjetnik, fotograf, arhitekta i dizajner) te spomenika i generalno umjetničkog naslijeđa.

C.7.3 Utvrđuje važnost i ulogu likovne umjetnosti i umjetnika u pojedinim društvima, kulturama, civilizacijama i vremenskim periodima.

Opisuju međudnos likovne umjetnosti i društva.

Obrazlaže ulogu likovne umjetnosti, spomeničke baštine i umjetnika/ice u zajednici.

KLJUČNI SADRŽAJI

Crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, vizuelne komunikacije i dizajn (grafički, produkt), arhitektura, fotografija, film (igrani, dokumentarni i animirani), strip, scenografija, kostimografija, lutkarstvo, i dr.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Posjete permanentnim muzejskim zbirkama i aktuelnim galerijskim izložbenim postavkama. Učenje i podučavanje u nastavnom predmetu Likovna kultura u 7. razredu se može organizirati kroz niz većih ili manjih tematskih cjelina, preko kojih će učenik/ica istraživati likovnu i vizuelnu umjetnost. Nastavnik treba da omogući učeniku kompleksnije razumijevanje i izražavanje, povezujući različite vrste umjetnosti u jednu konkretnu cjelinu (likovno/vizuelno, pokret/ples, gluma, muzika/zvuk, književnost/riječ i film/pokretna slika). Također, učenik treba da istraži ulogu svih čula u doživljaju vizuelnog i nevizuelnog svijeta umjetnosti, te da posljedično na različite načine izražava osjećaje (izražavanje emocija i osjeta kroz likovni izraz; istraživanje međudnosa osjeta i emocija kroz likovno i vizuelno izražavanje).

Učenik treba da istražuje međudnos oblika i funkcije, u vlastitom i širem životnom kontekstu (arhitektura, industrijski dizajn, modni dizajn itd), dok će zavisnost umjetnosti i zajednice istraživati preko likovnog i vizuelnog oblikovanja u svakodnevnom okruženju (dizajn, primijenjena umjetnost, vizuelne komunikacije, pozorište, spomenici, muzeji, galerije, izložbe, ulična umjetnost – murali, i dr).

Izgradnja vlastitog identiteta će biti ostvarena preko istraživanja likovnih/vizuelnih djela, umjetničkog i kulturnog naslijeđa BiH, te pripadnosti grupi, vršnjacima, porodici, zajednici te njegovanjem interkulturalizma u školskom okruženju. Preporučuje se organiziranje različitih nastavnih aktivnosti za učenike u prostoru muzeja ili galerije, uključenje u različite vrste radionica, osmišljavanje i izvedba projekata u saradnji sa umjetnicima/icama, posjete umjetničkomu ateljeu, arhitektonskom ili dizajnerskom studiju.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: Historija/Povijesti, (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima), Muzička/Glazbena kultura (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušnog djela - nevizuelni poticaj), Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni motiv), Informatika (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvija se preko dubljeg upoznavanja raznorodnih kulturnih događaja i dostignuća, te kultiviranja estetskog senzibiliteta i izgradnje kriterija za vrednovanje umjetničkih djela. Na fonu navedenog značajno je kod učenika poticati razvoj kritičkog (divergentnog) mišljenja i izbjegavati stereotip kod odabira umjetničkih djela, te graditi pozitivan odnos prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta. Također, važno je poticati učenike na uvažavanje i uživanje u likovnim izložbama i postavkama.

Jezičko-komunikacijska kompetencija: Mogućnosti razvoja uz upotrebu likovnog/vizuelnog jezika i različitih komunikacijskih kanala, refleksijom i raspravom, te verbalizacijom zapaženih elemenata i čitanjem slojevitih značenja umjetničkih djela. Važno je poticati učenika na kritičku procjenu vlastitog likovnog djela i likovnih ostvarenja drugih, te na argumentovano interpretiranje različitih likovnih sadržaja i iznošenje svojih zapažanja, a da pri tome uvažava ostale sagovornike u komunikacijskom procesu. Poticati učenike na konstruktivan i kritički dijalog, te kritičko ocjenjivanje komunikacije u različitim oblicima.

A

Stvaralaštvo i produkcija

A.8.1 Analizira osnovna izražajna sredstva i principe u vlastitom i tuđem stvaralaštvu te umjetničkim djelima.

Objašnjava svrhu upotrebe izražajnih sredstva i principe likovne forme u vlastitom i tuđem stvaralaštvu, te poznatim umjetničkim djelima.

Objašnjava likovne principe na primjerima iz okruženja.

Demonstrira vještine likovnog oblikovanja polazeći od razumijevanja likovnih principa.

KLJUČNI SADRŽAJI

Učenik odgovara likovnim i vizuelnim izražavanjem na razne vrste poticaja, kao što su: vlastiti sadržaji (osjećaji, misli, iskustva, stavovi i vrijednosti), sadržaji likovne i vizuelne umjetnosti kao npr. instalacije, skulpturalne forme monumentalnih dimenzija - spomenici, ulična umjetnost, cjelovito oblikovanje pozorišnog prostora (rekviziti, kostimografija, scenografija; svjetlost, boja, materijali/površina), te sadržaji iz svakodnevnoga života i bliže okoline, digitalna umjetnost, novi mediji, i dr.

Grafička modelacija; tonska modelacija i koloristička modulacija, hromatske i ahromatske boje; kontrasti boja; prividi prostora na plohi: očičte (nedogled), horizont, prostorni planovi, geometrijska perspektiva (s jednim ili više očičta), koloristička perspektiva (prostorno djelovanje boje); promjer i razmjor, proporcija, kanon; simetrična i asimetrična kompozicija, statično-dinamično, ravnoteža; ritam na plohi, u prostoru i u vremenu.

A.8.2 Istražuje različite likovne medije, tehnike i alate u vlastitom likovnom/vizuelnom izražavanju i umjetničkim djelima.

Ekperimentiše s likovnim medijima, tehnikama i alatima istraživajući njihove mogućnosti.

Istražuje vlastiti likovni izraz.

Opisuje međuodnos između likovnih medija, tehnika i alata te formalnih obilježja na primjerima njemu/njoj poznatih umjetničkih djela.

KLJUČNI SADRŽAJI

Crtačke tehnike (olovka, ugljen, kreda, flomaster, tuš, pero, kist, lavirani tuš), slikarske tehnike (akvarel, gvaš, tempere, pastel, flomasteri, kolaž-papir, kolaž iz časopisa), prostorno-plastičke tehnike (glina, glinamol, papir-plastika, ambalaža i drugi materijali, aluminijska folija, kaširani papir/papier mâché, žica, i dr), grafičke tehnike (monotipija, kartonski tisak, kolografija) i kompjuterske programe za obradu fotografija (promjena kontrasta, formata, rekonponiranje, fotomontaža, i dr), realizaciju ilustracija i filmova.

A.8.3 Analizira faze radnog (stvaralačkog i istraživačkog) procesa u vlastitom stvaralaštvu i umjetničkim djelima.

Primjenjuje faze stvaralačkog procesa u organizaciji vlastitog rada.

Reinterpretira ideju umjetničkih djela, kroz vlastite kreacije i rekonpozicije.

Izražava vlastiti doživljaj kroz različita likovna rješenja.

KLJUČNI SADRŽAJI

Faze radnog (stvaralačkog i istraživačkog) procesa: priprema i istraživanje, generiranje ideje, razvoj i planiranje, izvedba i stvaranje, refleksija i dorada. Likovni elementi (hromatske i ahromatske boje, ploha, i dr), kompozicija (načini gradnje kompozicije: kontrast, ritam, dominacija, ravnoteža), kadar, plan, rakurs, vrijeme u filmu i dr.

Uvezuje se sa ključnim sadržajem ishoda A.8.1.

A.8.4 Koristi tehničke i izražajne mogućnosti digitalnih medija.

Bilježi digitalnim alatima različite sadržaje služeći se znanjem o likovnom jeziku i ostalim likovnim pojmovima.

Koristi pri obradi fotografije osnovne izražajne mogućnosti likovnog jezika i tehničke mogućnosti digitalnih alata.

Interpretira zabilježene sadržaje u vlastitom likovnom/vizuelnom radu.

KLJUČNI SADRŽAJI

Kreira fotoalbum, video uradak, plakate, letke, mini brošure, novinske članke sa obrađenim fotografijama.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenika poticati na analizu kompleksnog međuodnosa funkcionalnosti i estetike preko primjera arhitektonskih objekata, upotrebnih predmeta, plakata, logotipa i digitalnih medija. Nastavnik treba motivirati učenika na kontinuirano upoznavanje i istraživanje svoje likovne/vizuelne okoline.

Poticati učenika da likovnu/vizuelnu umjetnost i njene poruke razumije kao oblik komunikacije, te da procjenjuje estetske vrijednosti i različite kriterije za interpretaciju i vrednovanje umjetničkih djela.

Potrebno je osigurati učeniku/ici neposredno iskustvo umjetničkoga djela u izvornom kontekstu ili u prostoru galerije ili muzeja u kojemu je izloženo. Osmišljenim nizom aktivnosti poticati aktivno sudjelovanje u različitim oblicima izvanučioničke nastave.

Posjete permanentnim muzejskim zbirkama i aktualnim galerijskim izložbenim postavkama.

Demonstrira kulturu posjećivanja izložbi i kulturnih događaja bilježenjem svojih promišljanja o viđenom.

Učenje i podučavanje na predmetu Likovna kultura u 8. razredu se može organizirati kroz niz većih ili manjih tematskih cjelina, preko kojih će učenik istraživati likovnu i vizuelnu umjetnost. Nastavnik treba da omogući učeniku kompleksnije razumijevanje i izražavanje, povezujući različite vrste umjetnosti u jednu konkretnu cjelinu (likovno/vizuelno, pokret/ples, gluma, muzika/zvuk, književnost/riječ i film/pokretna slika).

Također, učenik treba da istraži ulogu svih čula u doživljaju vizuelnog i nevizuelnog svijeta umjetnosti, te da posljedično na različite načine izražava osjećaje (izražavanje emocija i osjeta kroz likovni izraz; istraživanje međuodnosa osjeta i emocija kroz likovno i vizuelno izražavanje).

Učenik treba da istražuje međuodnos oblika i funkcije, u vlastitom i širem životnom kontekstu (arhitektura, industrijski dizajn, modni dizajn itd), dok će zavisnost umjetnosti i zajednice istraživati preko likovnog i vizuelnog oblikovanja u svakodnevnom okruženju (dizajn, primijenjena umjetnost, vizuelne komunikacije, pozorište, spomenici, muzeji, galerije, izložbe, ulična umjetnost – murali, i dr).

Izgradnja vlastitog identiteta će biti ostvarena preko istraživanja likovnih/vizuelnih djela, umjetničkog i kulturnog naslijeđa BiH, te pripadnosti grupi, vršnjacima, porodici, zajednici te njegovanjem interkulturalizma u školskom okruženju. Preporučuje se organiziranje različitih nastavnih aktivnosti za učenike u prostoru muzeja ili galerije, uključenje u različite vrste radionica, osmišljavanje i izvedba projekata u saradnji sa umjetnicima, posjete umjetničkomu ateljeu, arhitektonskom ili dizajnerskom studiju.

Učenika se potiče da prepoznaje i verbalno opisuje različite forme likovnih i vizuelnih umjetnosti, te da stilske karakteristike pridruži određenim kontekstima. Preporuka za realizaciju ove vrste aktivnosti je da se paralelno ostvaruje sa procesom stvaranja ili nakon dovršenog likovnog/vizuelnog djela.

Nastavnik, doprinosi stvaranju atmosfere povjerenja i pozitivnog okruženja za učenje, koje oslobađa učenika u iznošenju vlastitih prijedloga i rješenja. Ovakva kvaliteta okruženja za učenje će voditi ka zadovoljstvu učenika i njihovoj aktivnoj participaciji u stvaralačkim aktivnostima.

Potaknuti doživljaj kod učenika preko pravilne i vođene komunikacije sa umjetničkim djelima, zasnovane na otkrivanju idejnih, tematskih, sadržajnih i formalnih elemenata djela. Učenika potaknuti na formulaciju vlastitog mišljenja o određenom umjetničkom ili kulturnom događaju.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost** (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni motiv), **Informatika** (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada), **Matematika** (istraživanje geometrijskih i proporcijских odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnih sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanjem. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti-želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Učiti kako se uči: Poticati učenike da kroz samostalni rad ili rad u grupi razvijaju suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja, te sposobnosti popravljavanja i poboljšavanja (samoregulacija). Također, da u odgojno-obrazovnom procesu uče od drugih učenika (socijalne interakcije), gdje se naglašava uloga međuvršnjačkog učenja. Upotreba različitih metoda i strategija učenja, razvijanje upornosti, razvijanje samomotivacije, samopouzdanja, sposobnost organizacije i uređivanje vlastitog učenja, razvijanje upornosti i dosljednosti.

Jezičko-komunikacijska kompetencija: Mogućnosti razvoja uz upotrebu likovnog/vizuelnog jezika i različitih komunikacijskih kanala, refleksijom i raspravom, te verbalizacijom zapaženih elemenata i čitanjem slojevitih značenja umjetničkih djela. Važno je poticati učenika na kritičku procjenu vlastitog likovnog djela i likovnih ostvarenja drugih, te na argumentovano interpretiranje različitih likovnih sadržaja i iznošenje svojih zapažanja, a da pri tome uvažava ostale sagovornike u komunikacijskom procesu. Poticati učenike na konstruktivan i kritički dijalog, te kritičko ocjenjivanje komunikacije u različitim oblicima

Kompetencije u nauci i tehnologiji: Organizacija nastavnih aktivnosti treba da bude prilagođena individualnim karakteristikama (fleksibilnost) učenika te da omogućava sintezu iskustava iz svakodnevnoga života, predznanja i znanja iz drugih nastavnih predmeta (interdisciplinarnost). Razvijanje razumijevanja odnosa između tehnologije i naučnog napretka, napretka u društvu i kulturi.

Digitalna i informatička kompetencija: Razvija se preko upotrebe kompjuterskih programa za likovno oblikovanje i stvaralačkog procesa, te različitih medijskih tehnologija u svrhu prezentiranja znanja, aktivnosti i istraživačkog rada. Upotreba informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) u nastavnom procesu će imati značajne implikacije na razvoj kritičkog i kreativnog (divergentnog) mišljenja kod učenika.

B

Doživljaj, refleksija i kritički stav

B.8.1 Procjenjuje likovne principe u svom okruženju.

Upoređuje likovne principe u svom okruženju.

Likovno oblikuje cjeline polazeći od likovnih principa.

KLJUČNI SADRŽAJI

Učenik odgovara likovnim i vizuelnim izražavanjem na razne vrste poticaja, kao što su: vlastiti sadržaji (osjećaji, misli, iskustva, stavovi i vrijednosti), sadržaji likovne i vizuelne umjetnosti kao npr. instalacije, skulpturalne forme monumentalnih dimenzija - spomenici, ulična umjetnost, cjelovito oblikovanje pozorišnog prostora (rekviziti, kostimografija, scenografija; svjetlost, boja, materijali/površina), te sadržaji iz svakodnevnoga života i bliže okoline.

B.8.2 Analizira faze stvaralačkog procesa i kako različiti konteksti utiču na likovnu umjetnost (stilske karakteristike).

Opisuje glavne stilske karakteristike na odabranim poznatim umjetničkim djelima.

Istražuje različite likovne medije, tehnike i alate u vlastitom likovnom/vizuelnom izražavanju i umjetničkim djelima.

KLJUČNI SADRŽAJI

Učenik upoznaje i istražuje umjetnička djela te raznorodne oblike izražavanja: crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, vizuelne komunikacije i dizajn (grafički, produkt, web dizajn), arhitektura, fotografija, film (igrani, dokumentarni i animirani npr. stop motion i claymation tehniku) i strip. Izučava da je svakodnevni život oblikovan po likovnim principima (masa i prostor: grad i selo, arhitektonski objekti, skulptura u javnom prostoru, spomenici).

B.8.3. Analizira primjere kulturne baštine u BiH te kritički procjenjuje važnost njenog očuvanja.

Predočava važnost kulturne baštine zasnovane na cjelovitoj analizi zadanih primjera kulturne baštine u Bosni i Hercegovini.

Analizira umjetnička djela koja predstavljaju kulturnu baštinu BiH i donosi vlastiti kritički stav.

Opisuje djela i različite vrste likovnih i vizuelnih umjetnosti kulturne baštine BiH.

KLJUČNI SADRŽAJI

Reprezentativni primjeri umjetničke i kulturne baštine BiH; retrospektivne i tematske izložbe; gradski javni prostor (murali, spomenici, i dr) i arheološki lokaliteti; grb, zaštitni znak / logotip; proporcijski odnosi, odnosi mase i prostora, prostorna organizacija/tlocrt, boja i svjetlost u neposrednom iskustvu arhitektonskih objekata.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenika poticati na analizu kompleksnog međudnosa funkcionalnosti i estetike preko primjera arhitektonskih objekata, upotrebnih predmeta, plakata, logotipa i digitalnih medija. Nastavnik treba motivirati učenika na kontinuirano upoznavanje i istraživanje svoje likovne/vizuelne okoline.

Poticati učenika da likovnu/vizuelnu umjetnost i njene poruke razumije kao oblik komunikacije, te da procjenjuje estetske vrijednosti i različite kriterije za interpretaciju i vrednovanje umjetničkih djela. Potrebno je osigurati učeniku neposredno iskustvo umjetničkoga djela u izvornom kontekstu ili u prostoru galerije ili muzeja u kojemu je izloženo. Osmišljenim nizom aktivnosti poticati aktivno sudjelovanje u različitim oblicima izvanučioničke nastave.

Posjete permanentnim muzejskim zbirka i aktualnim galerijskim izložbenim postavkama.

Demonstrira kulturu posjećivanja izložbi i kulturnih događaja bilježenjem svojih promišljanja o viđenom.

Učenje i podučavanje na predmetu Likovna kultura u 8. razredu se može organizirati kroz niz većih ili manjih tematskih cjelina, preko kojih će učenik istraživati likovnu i vizuelnu umjetnost. Nastavnik treba da omogući učeniku kompleksnije razumijevanje i izražavanje, povezujući različite vrste umjetnosti u jednu konkretnu cjelinu (likovno/vizuelno, pokret/ples, gluma, muzika/zvuk, književnost/riječ i film/pokretna slika).

Također, učenik treba da istraži ulogu svih čula u doživljaju vizuelnog i nevizuelnog svijeta umjetnosti, te da posljedično na različite načine izražava osjećaje (izražavanje emocija i osjeta kroz likovni izraz; istraživanje međudnosa osjeta i emocija kroz likovno i vizuelno izražavanje).

Učenik treba da istražuje međudnos oblika i funkcije, u vlastitom i širem životnom kontekstu (arhitektura, industrijski dizajn, modni dizajn itd), dok će zavisnost umjetnosti i zajednice istraživati preko likovnog i

vizuelnog oblikovanja u svakodnevnom okruženju (dizajn, primijenjena umjetnost, vizuelne komunikacije, pozorište, spomenici, muzeji, galerije, izložbe, ulična umjetnost – murali, i dr).

Izgradnja vlastitog identiteta će biti ostvarena preko istraživanja likovnih/vizuelnih djela, umjetničkog i kulturnog naslijeđa BiH, te pripadnosti grupi, vršnjacima, porodici, zajednici te njegovanjem interkulturalizma u školskom okruženju. Preporučuje se organiziranje različitih nastavnih aktivnosti za učenike u prostoru muzeja ili galerije, uključnje u različite vrste radionica, osmišljavanje i izvedba projekata u saradnji sa umjetnicima/icama, posjete umjetničkomu ateljeu, arhitektonskom ili dizajnerskom studiju.

Učenika se potiče da prepoznaje i verbalno opisuje različite forme likovnih i vizuelnih umjetnosti, te da stilske karakteristike pridruži određenim kontekstima. Preporuka za realizaciju ove vrste aktivnosti je da se paralelno ostvaruje sa procesom stvaranja ili nakon dovršenog likovnog/vizuelnog djela. Nastavnik, doprinosi stvaranju atmosfere povjerenja i pozitivnog okruženja za učenje, koje oslobađa učenika u iznošenju vlastitih prijedloga i rješenja. Ovakva kvaliteta okruženja za učenje će voditi ka zadovoljstvu učenika i njihovoj aktivnoj participaciji u stvaralačkim aktivnostima.

Potaknuti doživljaj kod učenika preko pravilne i vođene komunikacije sa umjetničkim djelima, zasnovane na otkrivanju idejnih, tematskih, sadržajnih i formalnih elemenata djela. Učenika potaknuti na formulaciju vlastitog mišljenja o određenom umjetničkom ili kulturnom događaju.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi učenja omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Historija/Povijest, Geografija/Zemljopis** (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima, te društvenim i geografskim kontekstima), **Muzička/Glazbena kultura** (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušnog djela - nevizuelni poticaj), **Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost** (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni motiv), **Informatika** (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Ostvaruje se kultiviranjem imanentne učeničke osobine, tj. kreativnosti, te poticajem na aktivno likovno izražavanje uz integriranje umjetničkih i estetičkih zakonitosti. Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnih sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti - želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvija se preko dubljeg upoznavanja raznorodnih kulturnih događaja i dostignuća, te kultiviranja estetskog senzibiliteta i izgradnje kriterija za vrednovanje umjetničkih djela. Na fonu navedenog značajno je kod učenika poticati razvoj kritičkog (divergentnog) mišljenja i izbjegavati stereotip kod odabira umjetničkih djela, te graditi pozitivan odnos prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta. Također, važno je poticati učenike na uvažavanje i uživanje u likovnim izložbama i postavkama.

Učiti kako se uči: Poticati učenike da kroz samostalni rad ili rad u grupi razvijaju suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja, te sposobnosti popravljanja i poboljšavanja (samoregulacija). Također, da u odgojno-obrazovnom procesu uče od drugih učenika (socijalne interakcije), gdje se naglašava uloga međuvršnjačkog učenja. Upotreba različitih metoda i strategija učenja, razvijanje upornosti, razvijanje samomotivacije, samopouzdanja, sposobnost organizacije i uređivanje vlastitog učenja, razvijanje upornosti i dosljednosti.

Jezičko-komunikacijska kompetencija: Mogućnosti razvoja uz upotrebu likovnog/vizuelnog jezika i različitih komunikacijskih kanala, refleksijom i raspravom, te verbalizacijom zapaženih elemenata i čitanjem slojevitih značenja umjetničkih djela. Važno je poticati učenika na kritičku procjenu vlastitog likovnog djela i likovnih ostvarenja drugih, te na argumentovano interpretiranje različitih likovnih sadržaja i iznošenje svojih zapažanja, a da pri tome uvažava ostale sagovornike u komunikacijskom procesu. Poticati učenike na konstruktivan i kritički dijalog, te kritičko ocjenjivanje komunikacije u različitim oblicima.

Digitalna i informatička kompetencija: Razvija se preko upotrebe kompjuterskih programa za likovno oblikovanje i stvaralačkog procesa, te različitih medijskih tehnologija u svrhu prezentiranja znanja, aktivnosti i istraživačkog rada. Upotreba informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) u nastavnom procesu će imati značajne implikacije na razvoj kritičkog i kreativnog (divergentnog) mišljenja kod učenika.

C

Likovna umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija

C.8.1 Istražuje uticaj vizuelne komunikacija na neke aspekte vlastitoga života i života u zajednici.

Analizira oblikovanje vizuelnih znakova u komuniciranju odgovarajuće poruke.

Opisuje na koji način elementi umjetničkog djela doprinose prenošenju / komuniciranju i razumijevanju autorove/icine intencije i/ili poruke djela.

Vlastito likovno stvaralaštvo razumije kao komunikaciju.

Analizira komuniciranje u tuđem stvaralaštvu, stvaranje značenja i prijenos određene poruke.

KLJUČNI SADRŽAJI

Različite forme izražavanja iz područja likovnih i vizuelnih umjetnosti: crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, vizuelne komunikacije i dizajn (grafički, produkt), arhitektura, fotografija, film (igrani, dokumentarni i animirani), strip, scenografija, kostimografija, lutkarstvo, i dr.

Sadržaji svjetske i nacionalne kulturne baštine, konkretni primjeri različitih oblika umjetničkoga izražavanja, vrste zanimanja (likovni / vizuelni umjetnik, fotograf, arhitekta i dizajner) te spomenika i generalno umjetničkog naslijeđa.

C.8.2 Utvrđuje važnost prostornog oblikovanja okoline i upotrebnih predmeta primjenjujući znanje o primijenjenim umjetnostima i dizajnu.

Primjenjuje osnovne zakonitosti funkcionalnosti i estetike u arhitekturi i urbanizmu u vlastitom stvaralaštvu.

Primjenjuje znanje o primijenjenim umjetnostima i dizajnu u vlastitom stvaralaštvu.

KLJUČNI SADRŽAJI

Dizajn: industrijski (mašine, automobili, i dr) grafički (plakat, logotip, odnos slike i teksta, i dr) i tekstilni (materijali, krojevi, odjeća, i dr); Svjetlost, boja, materijal i površina u arhitekturi.

C.8.3 Utvrđuje važnost i ulogu likovne umjetnosti i umjetnika u pojedinim društvima, kulturama, civilizacijama i vremenskim periodima.

Ispituje uticaj historijskih i društvenih okolnosti na likovno stvaralaštvo na poznatim umjetničkim djelima.

Obrazlaže značenje likovne umjetnosti i umjetnika/ica u pojedinim društvima, kulturama, civilizacijskim i vremenskim periodima.

KLJUČNI SADRŽAJI

Reprezentativni primjeri svjetske i nacionalne kulturne baštine, konkretni primjeri različitih formi umjetničkog izražavanja, te spomenika i umjetničkog naslijeđa iz bližeg okruženja.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenje i podučavanje na predmetu Likovna kultura u 8. razredu se može organizirati kroz niz većih ili manjih tematskih cjelina, preko kojih će učenik analizirati i istraživati višestruku ulogu umjetnosti u oblikovanju društvenog identiteta.

U svrhu ostvarivanja postavljenih ishoda potrebno je osigurati učeniku sljedeće: istraživanje suodnosa umjetničkih grana, a koje su vidljive u djelima totalne umjetnosti (video instalacija, performace, scenska umjetnost – predstava, opera, i dr); istraživanje umjetničke cjeline kroz mjeru, raspored i međusobne odnose dijelova (perspektive, mjera, sklad, proporcije, i dr); istraživanje u neposrednom okruženju različitih oblika komunikacije (vizuelno izražavanje poruke, znak, piktoqram, plakat, web stranice, društvene mreže, i dr); istražuje odnos oblika i funkcije u arhitekturi, urbanizmu i dizajnu; istražuje odnosa čovjeka prema prirodi i izgrađenom okruženju, mogućnostima njegovog (pre)oblikovanja, te preispitivanje vlastitog odnosa prema okruženju i prostoru u kojem živi; likovnim i vizuelnim izražavanjem ukazuje na važnost suživota svih živih bića i osnaživanja ekološke svijesti; istražuje pripadnost grupi, vršnjacima, porodici, zajednici i kulturnom okruženju, kroz prizmu različitosti i interkulturalnosti; Preporučuje se organiziranje raznorodnih nastavnih aktivnosti za učenike u prostoru muzeja ili galerije, uključenje u različite vrste radionica, osmišljavanje i izvedba projekata u saradnji sa umjetnicima/icama, posjete umjetničkome ateljeu, arhitektonskome ili dizajnerskom studiju.

Učenika poticati na analizu kompleksnog međuodnosa funkcionalnosti i estetike preko primjera arhitektonskih objekata, urbanističkih cjelina, upotrebnih predmeta, plakata, logotipa i digitalnih medija. Nastavnik treba da motivira i podstakne učenika na kontinuirano upoznavanje i istraživanje svoje likovne/vizuelne okoline sa kojom je povezan svakodnevnim aktivnostima i vlastitim iskustvom. Poticati učenika da likovnu/vizuelnu umjetnost i njene poruke razumije kao oblik komunikacije (stvaranje značenja i prijenos određene poruke), te da procjenjuje estetske vrijednosti u neposrednom okruženju i svakodnevnom životu.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi učenja omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: **Historija/Povijest**, **Geografija/Zemljopis**(zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima, te društvenim i geografskim kontekstima), **Muzička/Glazbena kultura** (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušanog djela - nevizuelni poticaj), **Bosanski jezik i književnost**, **Hrvatski jezik i književnost**, **Srpski jezik i književnost** (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni motiv), **Informatika** (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada), **Matematika** (istraživanje geometrijskih i proporcijjskih odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnih sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvija se preko dubljeg upoznavanja raznorodnih kulturnih događaja i dostignuća, te kultiviranja estetskog senzibiliteta i izgradnje kriterija za vrednovanje umjetničkih djela. Na fonu navedenog značajno je kod učen poticati razvoj kritičkog (divergentnog) mišljenja i izbjegavati stereotip kod odabira umjetničkih djela, te graditi pozitivan odnos prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta.

Učiti kako se uči: Poticati učenike da kroz samostalni rad ili rad u grupi razvijaju suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja, te sposobnosti popravljivanja i poboljšavanja (samoregulacija). Također, da u odgojno-obrazovnom procesu uče od drugih učenika (socijalne interakcije), gdje se naglašava uloga međuvršnjačkog učenja. Upotreba različitih metoda i strategija učenja, razvijanje upornosti, razvijanje samomotivacije, samopouzdanja, sposobnost organizacije i uređivanje vlastitog učenja, razvijanje upornosti i dosljednosti.

Jezičko-komunikacijska kompetencija: Mogućnosti razvoja uz upotrebu likovnog/vizuelnog jezika i različitih komunikacijskih kanala, refleksijom i raspravom, te verbalizacijom zapaženih elemenata i čitanjem slojevitih značenja umjetničkih djela. Važno je poticati učenika na kritičku procjenu vlastitog likovnog djela i likovnih ostvarenja drugih, te na argumentovano interpretiranje različitih likovnih sadržaja i iznošenje svojih zapažanja, a da pri tome uvažava ostale sagovornike u komunikacijskom procesu. Poticati učenike na konstruktivan i kritički dijalog, te kritičko ocjenjivanje komunikacije u različitim oblicima.

A

Stvaralaštvo i produkcija

A.9.1 Istražuje osnovna izražajna sredstva i principe u vlastitom i tuđem stvaralaštvu te umjetničkim djelima.

Analizira osnovna izražajna sredstva i principe likovne forme u vlastitom radu, stvaralaštvu drugih te umjetničkim djelima.

Likovno oblikuje cjeline polazeći od likovnih principa.

KLJUČNI SADRŽAJI

Učenik odgovara likovnim i vizuelnim izražavanjem na razne vrste poticaja, kao što su: vlastiti sadržaji (osjećaji, misli, iskustva, stavovi i vrijednosti), sadržaji likovne i vizuelne umjetnosti kao npr. cjelovito oblikovanje pozorišnog prostora (rekviziti, kostimografija, scenografija; svjetlost, boja, materijali/površina), te sadržaji iz svakodnevnoga života i bliže okoline. Također, učenik/ica se upoznaje i služi izražajnim mogućnostima predloženih umjetničkih praksi: performance, happening, konceptualna umjetnost, umjetnička instalacija, digitalna umjetnost, novi mediji, i dr.

A.9.2 Istražuje različite likovne medije, tehnike i alate u vlastitom likovnom/vizuelnom izražavanju i umjetničkim djelima.

Eksperimentiše likovnim medijima, tehnikama i alatima.

Analizira međudnos likovnih medija, tehnika i alata te formalnih obilježja na primjerima njemu/njoj poznatih umjetničkih djela.

KLJUČNI SADRŽAJI

Crtačke tehnike (olovka, ugljen, kreda, flomaster, tuš, pero, kist, lavirani tuš), slikarske tehnike (akvarel, gvaš, tempere, pastel, flomasteri, kolaž-papir, kolaž iz časopisa), prostorno-plastičke tehnike (glina, glinamol, papir-plastika, ambalaža i drugi materijali, aluminijska folija, kaširani papir/papier mâché, žica, i dr), grafičke tehnike (monotipija, linorez) i kompjuterske programe za obradu fotografija (promjena kontrasta, formata, rekonponiranje, fotomontaža, i dr), realizaciju ilustracija i filmova.

A.9.3 Analizira faze radnog (stvaralačkog i istraživačkog) procesa u vlastitom stvaralaštvu i umjetničkim djelima.

Izražava vlastite likovne afinitete kroz umjetničku praksu.

Primjenjuje faze stvaralačkog / istraživačkog procesa.

Dizajnira vlastita likovna rješenja i rekonpozicije u odabranom mediju.

KLJUČNI SADRŽAJI

Uvezuje se sa ključnim sadržajem ishoda A.9.1.

A.9.4 Koristi tehničke i izražajne mogućnosti digitalnih medija.

Kreira kratke video uratke i fotoalbume primjenjujući digitalne medije za snimanje i obradu materijala.

KLJUČNI SADRŽAJI

Svjetlo, kadar, plan, likovni elementi (kromatske i akromatske boje, plohe), kompozicija (načini gradnje kompozicije: kontrast, ritam, dominacija, ravnoteža) i neki od likovnih pojmova predviđenih ishodom A.9.1 Funkcije programa za obradu fotografije: promjena kontrasta, formata, rekonponiranje, fotomontaža.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Razvijanje kod učenika senzornih, manipulativnih, izražajnih i praktičnih sposobnosti sa naglaskom na razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja. Učenik poticati da izrazi vlastite ideje i uvjerenja likovnim/vizuelnim izražavanjem u dvodimenzionalnoj i trodimenzionalnoj organizaciji prostora.

Ponavljanje i integriranje prethodno usvojenih likovnih pojmova: Linija prema toku, karakteru i značenju; croquis (kroki); ploha: privid prostora na plohi – geometrijska perspektiva (očiče), poliperspektiva, koloristička perspektiva (prostorno djelovanje boja), atmosferska perspektiva; masa i prostor: masa (punina) i prostor (praznina) u skulpturi i arhitekturi; različiti odnosi mase i prostora; kontrast (različiti kontrasti na plohi i u prostoru); dimenzije boja (hromatska kvaliteta / vrsta boje, ton, zasićenost), simbolika i asocijativnost boja, kolorističko i tonsko slikanje, svi kontrasti boja; boja kao svjetlost, pigment, boja u digitalnim medijima; optičko miješanje boja; površina: crtačka, slikarska i kiparska (plastička) tekstura; ritam (pravilni, nepravilni); različiti ritmovi na plohi, u prostoru i u vremenu; ravnoteža, simetrija i asimetrija; optička ravnoteža; omjeri, razmjeri, proporcije; kompozicija (horizontalna, vertikalna, dijagonalna, piramidalna, kružna); format; harmonija i jedinstvo;

Učenik upozna i druge relevantne likovne pojmove, ako nastavnik smatra da mu mogu biti od pomoći u realizaciji ideje. Učenik se u stvaralačkom procesu potiče da samostalno vrši odabir likovnih elemenata i načela komponovanja.

U svrhu ostvarivanja predviđenih ishoda važno je kontinuirano poticati učenike na eksperimentiranje i istraživanje vlastitog likovnog izraza. Obzirom na moguća ograničenja dostupne tehnologije, učenici/ice mogu raditi u paru ili grupi te se zajednički služiti kompjuterskom tehnologijom.

Za ostvarivanje predviđenih ishoda, važno je poticati učenike na inoviranje i osigurati tehničke mogućnosti realizacije. Obzirom na moguća ograničenja dostupne tehnologije, učenici mogu raditi u paru ili grupi te se zajednički služiti kompjuterskom tehnologijom.

Učenika poticati na analizu kompleksnog međudnosa funkcionalnosti i estetike preko primjera arhitektonskih objekata, urbanističkih cjelina i upotrebnih predmeta. Nastavnik treba da motivira i podstakne učenika na kontinuirano upoznavanje i istraživanje svoje likovne/vizuelne okoline sa kojom je povezan svakodnevnim aktivnostima i vlastitim iskustvom. Dakle, da ukazuje na činjenicu da su likovno i vizuelno oblikovanje integralni dio životne zbilje, odnosno temeljni element u određivanju vizuelnog identiteta zajednice i da je prisutno u svim aspektima života.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: Historija/Povijest, Geografija/Zemljopis (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima, te društvenim i geografskim kontekstima), Muzička/Glazbena kultura (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušnog djela - nevizuelni poticaj), Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni motiv), Informatika (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada), Matematika (istraživanje geometrijskih i proporcijских odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integriranja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnih sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti-želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvija se preko dubljeg upoznavanja raznorodnih kulturnih događaja i dostignuća, te kultiviranja estetskog senzibiliteta i izgradnje kriterija za vrednovanje umjetničkih djela. Na fonu navedenog značajno je kod učenika poticati razvoj kritičkog (divergentnog) mišljenja i izbjegavati stereotip kod odabira umjetničkih djela, te graditi pozitivan odnos prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta. Također, važno je poticati učenike na uvažavanje i uživanje u likovnim izložbama i postavkama.

Jezičko-komunikacijska kompetencija: Mogućnosti razvoja uz upotrebu likovnog/vizuelnog jezika i različitih komunikacijskih kanala, refleksijom i raspravom, te verbalizacijom zapaženih elemenata i čitanjem slojevitih značenja umjetničkih djela. Važno je poticati učenika na kritičku procjenu vlastitog likovnog djela i likovnih ostvarenja drugih, te na argumentovano interpretiranje različitih likovnih sadržaja i iznošenje svojih zapažanja, a da pri tome uvažava ostale sagovornike u komunikacijskom procesu.

Samoinicijativna i poduzetnička kompetencija: Razvija se preko upoznavanja sa mogućnostima upotrebe kreativnih potencijala, stečenih znanja i vještina, te njihove nužnosti u velikom broju profesija. Također, preko prepoznavanja vlastitih jakih i slabih strana, te rada u timovima na kooperativan i fleksibilan način.

B

Doživljaj, refleksija i kritički stav

B.9.1 Koristi vizuelni jezik u vlastitom likovnom i verbalnom izražavanju.

Primjenjuje odgovarajuću terminologiju i vizuelni/likovni jezik u vlastitom izražavanju.

Uočava važnost vlastite vizuelne pismenosti u svakodnevnim situacijama i vlastitom razvoju.

KLJUČNI SADRŽAJI

Učenik upoznaje i istražuje umjetnička djela te različite oblike likovnog i vizuelnog izražavanja, kao što su: crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, vizuelne komunikacije i dizajn (grafički, product, web dizajn), internet umjetnost, arhitektura, fotografija, film (igrani, dokumentarni i animirani) i strip. Učenik istražuje aktivnosti koje se odvijaju u kulturno-umjetničkim institucijama, te njihov značaj i ulogu u društvu.

B.9.2 Analizira faze stvaralačkog procesa i kako različiti konteksti utiču na likovnu umjetnost (stilske karakteristike).

Opisuje glavne stilske karakteristike na njemu poznatim umjetničkim djelima.

Koristi osnovno znanje o teoriji umjetnosti u istraživanju umjetničkih djela.

KLJUČNI SADRŽAJI

Učenik upoznaje i istražuje umjetnička djela te različite oblike likovnog i vizuelnog izražavanja, kao što su: crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, vizuelne komunikacije i dizajn (grafički, product, web dizajn), internet umjetnost, arhitektura, fotografija, film (igrani, dokumentarni i animirani) i strip. Učenik istražuje aktivnosti koje se odvijaju u kulturno-umjetničkim institucijama, te njihov značaj i ulogu u društvu.

B.9.3. Analizira primjere kulturne baštine u BiH te kritički procjenjuje važnost njenog očuvanja.

Predočava važnost kulturne baštine zasnovane na cjelovitoj analizi zadanih primjera kulturne baštine u BiH.

Analizira primjere kulturne baštine u BiH te kritički procjenjuje važnost njenog očuvanja.

KLJUČNI SADRŽAJI

Reprezentativni primjeri kulturno-umjetničke baštine Bosne i Hercegovine; Učenik upoznaje i istražuje djela te različite oblike izražavanja u području likovnih i vizuelnih umjetnosti: crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, vizuelne komunikacije i dizajn (grafički, produkt, web dizajn), internet umjetnost, arhitektura, fotografija, film (igrani, dokumentarni, animirani, i dr) i strip.

B.9.4. Analizira umjetnička djela/vlastiti i tuđi stvaralački/istraživački rad donoseći vlastiti kritički stav.

Daje kritički osvrt na vlastiti i tuđi rad po zadanim kriterijima.

Daje kritički osvrt upoređujući likovna djela i vizuelne pojave iz neposrednog okruženja po zadanim kriterijima uspostavljajući kvalitativne odnose.

Demonstrira kulturu posjećivanja izložbi i kulturnih događaja te daje kritičko mišljenje nakon posjete izložbi.

KLJUČNI SADRŽAJI

Reprezentativni primjeri kulturno-umjetničke baštine BiH; Učenik upoznaje i istražuje djela te različite oblike izražavanja u području likovnih i vizuelnih umjetnosti: crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, vizuelne komunikacije i dizajn (grafički, produkt, web dizajn), internet umjetnost, arhitektura, fotografija, film (igrani, dokumentarni, animirani, i dr) i strip.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Potaknuti doživljaj kod učenika uz vođenu komunikaciju sa umjetničkim djelima, koja se prvenstveno treba zasnivati na otkrivanju idejnih, tematskih, sadržajnih i formalnih elemenata djela. Učenika potaknuti na formulaciju vlastitog mišljenja o određenom umjetničkom ili kulturnom događaju. Potiče se učenika na samostalno istraživanje likovnih pojava i tendencija određenih umjetničkih pravaca i umjetnika. Poželjno je organizirati raznorodne nastavne aktivnosti u realnom i virtuelnom prostoru muzejskih i galerijskih institucija, dizajnerskih studija, te akcenat staviti na projektnu nastavu.

Izložbene aktivnosti - posjete je specifičan oblik nastave iz nastavnog predmeta Likovna kultura koji pohađaju učenici devetog razreda osnovnih škola i organizira se i realizira u objektima od kulturnog značaja (npr. Akademija likovnih umjetnosti, Srednja škola primjenjenih umjetnosti, Zemaljski muzej, Muzej ratnog djetinjstva, Despića kuća, Saburina kuća, Svrzina kuća, Umjetnička galerija Bosne i Hercegovine, galerija Preporod, Galerija galerija Collegium Aarticum, galerija Roman Petrović...), gdje su osigurani optimalni uslovi za rad. Ovaj oblik nastave ima za cilj upoznavanje galerijskih i muzejskih aktivnosti, jer se zasniva na temeljito planiranim aktivnostima izvan učionice, koji su sadržajno i metodički adekvatno pripremljeni.

Kreativna likovna radionica – „Škola očuvanja kulturne baštine i tradicije“ je specifičan oblik nastave nastavnog predmeta Likovna kultura koji pohađaju učenici devetog razreda osnovnih škola. Tehnike koje se primjenjuju na radionicama mogu biti: filigranski zanat, kazandžijski zanat, drvorezbarski zanat, kujundžijski zanat, filcanje vune, tkanje, izrada glinenog posuđa, pirografija, kaligrafija, keranje, vez i zlatovez, pletenje i iluminacija. „Školu očuvanja kulturne baštine i tradicije kroz posjete i kreativne radionice " kao obavezan segment nastave, u kulturnom i tradicionalnom ambijentu, osigurava učeniku postizanje cjelovitog i snažnog doživljaja nastavnog sadržaja i ostvarivanje ishoda kroz nastavu, kretanje, igru, takmičenje, priču, druženje sa vršnjacima, opažanje, upoređivanje, opisivanje, zaključivanje, obrazlaganje i učenje o svijetu koji ih okružuje.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnih sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti-želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvija se preko dubljeg upoznavanja raznorodnih kulturnih događaja i dostignuća, te kultiviranja estetskog senzibiliteta i izgradnje kriterija za vrednovanje umjetničkih djela. Na fonu navedenog značajno je kod učenika poticati razvoj kritičkog (divergentnog) mišljenja i izbjegavati stereotip kod odabira umjetničkih djela, te graditi pozitivan odnos prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta. Također, važno je poticati učenike na uvažavanje i uživanje u likovnim izložbama i postavkama.

Jezičko-komunikacijska kompetencija: Mogućnosti razvoja uz upotrebu likovnog/vizuelnog jezika i različitih komunikacijskih kanala, refleksijom i raspravom, te verbalizacijom zapaženih elemenata i čitanjem slojevitih značenja umjetničkih djela. Važno je poticati učenika na kritičku procjenu vlastitog likovnog djela i likovnih ostvarenja drugih, te na argumentovano interpretiranje različitih likovnih sadržaja i iznošenje svojih zapažanja, a da pri tome uvažava ostale sagovornike u komunikacijskom procesu.

Samoinicijativna i poduzetnička kompetencija: Razvija se preko upoznavanja sa mogućnostima upotrebe kreativnih potencijala, stečenih znanja i vještina, te njihove nužnosti u velikom broju profesija. Također, preko prepoznavanja vlastitih jakih i slabih strana, te rada u timovima na kooperativan i fleksibilan način.

Socijalna i građanska kompetencija: Razvija se preko kontinuiranog susreta sa kulturno-umjetničkom baštinom iz različitih društvenih konteksta i razumijevanjem različitih kulturnih obrazaca (kontekstualizacija). Razvijanjem pozitivnog odnosa i stava kod učenika prema individualnim razlikama svakoga pojedinca i razumijevanja različitosti društvenih skupina (inkluzivnost), eliminišu se predrasude i različiti oblici diskriminacije. Potiče se razvoj empatije, izgradnja vlastitoga sistema vrijednosti, doprinosi se ličnom i socijalnom razvoju učenika.

Likovna umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija

C.9.1 Analizira utjecaj vizuelne komunikacija na određene aspekte vlastitoga života i života u zajednici.

Analizira uspješnost komuniciranja željene poruke u vlastitom i tuđem stvaralaštvu.

Analizira na koji način likovni elementi umjetničkog djela te njegove stilske i sadržajne karakteristike doprinose prenošenju / komuniciranju i razumijevanju autorove intencije i/ili poruke djela.

Primjenjuje elemente vizuelne komunikacije u vlastitom stvaralaštvu.

KLJUČNI SADRŽAJI

Zaštitni znak/logotip, piktogram, plakat, modni i tekstilni dizajn, produkt dizajn, pismo; urbanistička cjelina dostupna svakodnevnom iskustvu učenika (povezanost prostorno-plastičke organizacije, sadržaja i komunikacije u prostoru); reprezentativni primjeri arhitektonskih objekata; reprezentativni primjeri upotrebnih predmeta.

C.9.2 Utvrđuje važnost prostornog oblikovanja okoline i upotrebnih predmeta primjenjujući znanje o primijenjenim umjetnostima i dizajnu.

Istražuje prostor i međuodnos funkcionalnosti i estetike u arhitekturi i urbanizmu.

Primjenjuje stečena likovna iskustva u vlastitom stvaralaštvu i svakodnevnom okruženju.

Utvrđuje važnost kvalitetnog oblikovanja i estetike upotrebnih predmeta primjenjujući znanje o primijenjenim umjetnostima i dizajnu.

KLJUČNI SADRŽAJI

Dizajn: industrijski (mašine, automobili, i dr) grafički (plakat, logotip, odnos slike i teksta, i dr) i tekstilni (materijali, krojevi, odjeća, i dr); Svjetlost, boja, materijal i površina u arhitekturi.

C.9.3 Utvrđuje važnost i ulogu likovne umjetnosti i umjetnika u pojedinim društvima, kulturama, civilizacijama i vremenskim periodima.

Objašnjava značenje likovne umjetnosti i umjetnika/ice u pojedinim društvima i kulturama.

Komentira uticaj historijskih i društvenih okolnosti na likovno stvaralaštvo na njemu/njoj poznatim likovnim djelima.

Objašnjava uticaj kulturne baštine na vlastiti identitet.

KLJUČNI SADRŽAJI

Reprezentativni primjeri svjetske i nacionalne kulturno-umjetničke baštine, te umjetničkih djela koja su oblikovana u odnosu na historijski, društveni, geografski i umjetnički kontekst.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenika poticati na analizu kompleksnog međuodnosa funkcionalnosti i estetike preko primjera arhitektonskih objekata, urbanističkih cjelina i upotrebnih predmeta. Nastavnik treba da motivira i podstakne učenika na kontinuirano upoznavanje i istraživanje svoje likovne/vizuelne okoline sa kojom je povezan svakodnevnom aktivnostima i vlastitim iskustvom.

Dakle, da ukazuje na činjenicu da su likovno i vizuelno oblikovanje integralni dio životne zbilje, odnosno temeljni element u određivanju vizuelnog identiteta zajednice i da je prisutno u svim aspektima života. „Školu očuvanja kulturne baštine i tradicije kroz posjete i kreativne radionice " kao obavezan segment nastave, u kulturnom i tradicionalnom ambijentu, osigurava učeniku postizanje cjelovitog i snažnog doživljaja nastavnog sadržaja i ostvarivanje ishoda kroz nastavu, kretanje, igru, takmičenje, priču, druženje sa vršnjacima, opažanje, upoređivanje, opisivanje, zaključivanje, obrazlaganje i učenje o svijetu koji ih okružuje.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: Historija/Povijest, Geografija/Zemljopis (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima, te društvenim i geografskim kontekstima), Muzička/Glazbena kultura (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušnog djela - nevizuelni poticaj), Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni motiv), Informatika (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada), Matematika (istraživanje geometrijskih i proporcijskih odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Ostvaruje se poticanjem učenika na aktivno likovno izražavanje uz integriranje umjetničkih i estetičkih zakonitosti. Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integriranja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnim sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti-želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvija se preko dubljeg upoznavanja raznorodnih kulturnih događaja i dostignuća, te kultiviranja estetskog senzibiliteta i izgradnje kriterija za vrednovanje umjetničkih djela. Na fonu navedenog značajno je kod učenika poticati razvoj kritičkog (divergentnog) mišljenja i izbjegavati stereotip kod odabira umjetničkih djela, te graditi pozitivan odnos prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta. Također, važno je poticati učenike na uvažavanje i uživanje u likovnim izložbama i postavkama.

Jezičko-komunikacijska kompetencija: Mogućnosti razvoja uz upotrebu likovnog/vizuelnog jezika i različitih komunikacijskih kanala, refleksijom i raspravom, te verbalizacijom zapaženih elemenata i čitanjem slojevitih značenja umjetničkih djela. Važno je poticati učenika na kritičku procjenu vlastitog likovnog djela i likovnih ostvarenja drugih, te na argumentovano interpretiranje različitih likovnih sadržaja i iznošenje svojih zapažanja, a da pri tome uvažava ostale sagovornike u komunikacijskom procesu. Poticati učenike na konstruktivan i kritički dijalog, te kritičko ocjenjivanje komunikacije u različitim oblicima.

A

Stvaralaštvo i produkcija

A.I.1 Analizira osnovna izražajna sredstva i principe u vlastitom i tuđem stvaralaštvu, umjetničkim djelima i u svom okruženju.

Daje kritički osvrt na izražajna sredstva i principe likovne forme poznatim umjetničkim djelima.

Kritički prosuđuje međuodnos likovnih medija, tehnika i alata te formalnih obilježja na primjerima poznatih i novih umjetničkih djela, te u vlastitom stvaralaštvu.

Obrazlaže međuodnos likovnih principa kroz likovne medije, tehnike i alate i prepoznaje ih na primjerima poznatih i novih umjetničkih djela.

Stvara nove likovne cjeline polazeći od razumijevanja jedinstva likovnih elemenata.

KLJUČNI SADRŽAJI

Učenik odgovara likovnim/vizuelnim i verbalnim izražavanjem na raznorodne poticaje, kao što su: vlastiti sadržaj (osjećanja, misli, iskustva, stavovi i vrijednosti), sadržaj likovne/vizuelne umjetnosti i drugih umjetničkih područja, te na sadržaj iz svakodnevnoga života i bliže okoline. Učenik se upoznaje i služi nekima od predloženih umjetničkih praksi i/ili koncepata. Učenik koristi neke od predloženih likovnih medija i tehnika: Crtačke tehnike (olovka, ugljen, kreda, flomaster, tuš, pero, kist, lavirani tuš), slikarske tehnike (akvarel, gvaš, tempere, pastel, flomasteri, kolaž-papir, kolaž iz časopisa), prostorno-plastičke tehnike (glina, glinamol, papir-plastika, ambalaža i drugi materijali, aluminijska folija, kaširani papir/papier mâché, žica, i dr), skulptura u proširenom polju, grafičke tehnike (monotipija, linorez).

A.I.2 Kreira idejna rješenja i inovacije povezujući stečeno iskustvo i vještine sa znanjem iz drugih oblasti i u vlastitom životu.

Izražava vlastita uvjerenja kroz umjetničku praksu, likovna rješenja i inovacije.

Kreira kroz međuodnos likovnih medija, tehnika i alata na primjerima poznatih i novih umjetničkih djela, te u vlastitom stvaralaštvu.

Kreira idejna rješenja kroz nove tehnike rada i učenja.

KLJUČNI SADRŽAJI

Likovnim rekonstrukcijama i reinterpretacijama djela učenik u vlastitim rješenjima oponaša one umjetničke prakse koje su ključne za dublje razumijevanje pojedinoga umjetničkog djela, te za uočavanje likovnih metoda i mehanizama u prenošenju poruke. Učenika poticati da izrazi vlastite ideje i uvjerenja likovnim/vizuelnim izražavanjem.

A.I.3 Procjenjuje faze radnog (stvaralačkog i istraživačkog) procesa u svom i tuđem radu uz upotrebu likovnih medija tehnika i alata.

Daje kritički osvrt na faze stvaralačkog i istraživačkog procesa.

Obrazlaže međuodnos faza radnog (stvaralačkog i istraživačkog) procesa i formalnih obilježja na primjerima poznatih i novih umjetničkih djela.

Kreira faze stvaralačkog i istraživačkog procesa uz upotrebu likovnih medija tehnika i alata.

KLJUČNI SADRŽAJI

Likovnim rekonstrukcijama i reinterpretacijama djela učenik u vlastitim rješenjima oponaša one umjetničke prakse koje su ključne za dublje razumijevanje pojedinoga umjetničkog djela, te za uočavanje likovnih metoda i mehanizama u prenošenju poruke. Učenika poticati da izrazi vlastite ideje i uvjerenja likovnim/vizuelnim izražavanjem.

A.I.4 Stvara likovne kreacije i rekonponuje ih stvarajući jedinstvena umjetnička djela.

Reinterpretira ideju umjetničkih djela, kroz vlastite kreacije i rekonpozicije.

Izražava vlastita uvjerenja kroz umjetničku praksu, likovna rješenja i inovacije.

KLJUČNI SADRŽAJI

Likovnim rekonstrukcijama i reinterpretacijama djela učenik u vlastitim rješenjima oponaša one umjetničke prakse koje su ključne za dublje razumijevanje pojedinoga umjetničkog djela, te za uočavanje likovnih metoda i mehanizama u prenošenju poruke. Učenika poticati da izrazi vlastite ideje i uvjerenja likovnim/vizuelnim izražavanjem.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenik odgovara likovnim/vizuelnim i verbalnim izražavanjem na raznorodne poticaje, kao što su: vlastiti sadržaj (osjećanja, misli, iskustva, stavovi i vrijednosti), sadržaj likovne/vizuelne umjetnosti i drugih umjetničkih područja, te na sadržaj iz svakodnevnoga života i bliže okoline. Učenik se upoznaje i služi nekima od predloženih umjetničkih praksi i/ili koncepata. Učenik koristi neke od predloženih likovnih medija i tehnika: Crtačke tehnike (olovka, ugljen, kreda, flomaster, tuš, pero, kist, lavirani tuš), slikarske tehnike (akvarel, gvaš, tempere, pastel, flomasteri, kolaž-papir, kolaž iz časopisa), prostorno-plastičke tehnike (glina, glinamol, papir-plastika, ambalaža i drugi materijali, aluminijska folija, kaširani papir/papier mâché, žica, i dr), skulptura u proširenom polju, grafičke tehnike (monotipija, linorez), upotreba programa za montažu filma, obradu fotografija (promjena kontrasta, formata, rekonponiranje, fotomontaža) i izradu ilustracija, ulična umjetnost (upotreba prikladnih tehnika) i proširene medije.

Likovnim rekonstrukcijama i reinterpretacijama djela učenik u vlastitim rješenjima oponaša one umjetničke prakse koje su ključne za dublje razumijevanje pojedinoga umjetničkog djela, te za uočavanje likovnih metoda i mehanizama u prenošenju poruke. Učenika poticati da izrazi vlastite ideje i uvjerenja likovnim/vizuelnim izražavanjem.

Oblast stvaralaštvo i produkcija podrazumijeva da nastavnik treba da motivira i podstakne učenika na kontinuirano upoznavanje i istraživanje svoje likovne/vizuelne okoline sa kojom je povezan svakodnevnim aktivnostima i vlastitim iskustvom. Dakle, da ukazuje na činjenicu da su likovno i vizuelno oblikovanje integralni dio životne zbilje, odnosno temeljni element u određivanju vizuelnog identiteta zajednice i da je prisutno u svim aspektima života. Važno je osigurati da učenici imaju slobodu odabira medija u kojem će da realiziraju istraživački rad (tekst, plakat, maketa, fotografija, video, portfolio ili e-portfolio, prezentacija, izrada web stranice, virtualna galerija, likovni rad, vizuelna interpretacija i rekonstrukcija, i dr.), dok se kompleksnija istraživanje više problema mogu ujediniti u projekt.

Potrebno je osmišljenim nizom aktivnosti osigurati učeniku neposredno iskustvo umjetničkoga djela u izvornom kontekstu ili u prostoru u kojemu je izloženo, te kontinuirano poticati kritički osvrt učenika o učinkovitosti likovnog komuniciranja. Vodeći učenika postupno kroz proces posmatranja i doživljaja, sagledavanja konteksta, interpretacije i vrednovanja, učenik razvija kritički stav i osvještava vrijednost vlastitog doprinosa i mišljenja. Odgajanje opažaja i razvoj kritičkoga mišljenja kroz istraživačko posmatranje cilj je analize likovnoga djela. Povezivanje ishoda sa svakodnevnim životom i okruženjem učenika, uslovljava da se materijali i izvori koji se koriste u odgojno-obrazovnom procesu didaktički prilagode, da budu povezani sa stvarnim situacijama, te da su zasnovani na relevantnim informacijama i poticajnim sadržajima. Važno je učenike uputiti i omogućiti pristup bazama podataka, koje sadrže kvalitetne informacije i digitalne reprodukcije umjetničkih djela domaće i svjetske kulturne baštine. U odnosu na navedeno preporučuje se upotreba relevantnih internetskih stranica, kao što su npr: Visual Art Encyclopedia (<https://www.wikiart.org>), stranice domaćih i internacionalnih muzeja i galerija koje

omogućavaju interaktivno istraživanje i virtualnu posjetu, te digitalne reprodukcije umjetničkih djela u visokoj rezoluciji.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: Historija/Povijest (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima i društvenim kontekstima), Muzička/Glazbena kultura (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušnog djela - nevizuelni motiv), Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni poticaj), Informatika (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada), Matematika (istraživanje geometrijskih i proporcijskih odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnih sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti-želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvija se preko dubljeg upoznavanja raznorodnih kulturnih događaja i dostignuća, te kultiviranja estetskog senzibiliteta i izgradnje kriterija za vrednovanje umjetničkih djela. Na fonu navedenog značajno je kod učenika/ica poticati razvoj kritičkog (divergentnog) mišljenja i izbjegavati stereotip kod odabira umjetničkih djela, te graditi pozitivan odnos prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta. Također, važno je poticati učenike na uvažavanje i uživanje u likovnim izložbama i postavkama.

Samoinicijativna i poduzetnička kompetencija: Razvija se preko upoznavanja sa mogućnostima upotrebe kreativnih potencijala, stečenih znanja i vještina, te njihove nužnosti u velikom broju profesija. Također, preko prepoznavanja vlastitih jakih i slabih strana, te rada u timovima na kooperativan i fleksibilan način.

Učiti kako se uči: Poticati učenike da kroz samostalni rad ili rad u grupi razvijaju suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja, te sposobnosti popravljavanja i poboljšavanja (samoregulacija). Također, da u odgojno-obrazovnom procesu uče od drugih učenika (socijalne interakcije), gdje se naglašava uloga međuvršnjačkog učenja. Upotreba različitih metoda i strategija učenja, razvijanje upornosti, razvijanje samomotivacije, samopouzdanja, sposobnost organizacije i uređivanje vlastitog učenja, razvijanje upornosti i dosljednosti.

B Doživljaj, refleksija i kritički stav

B.I.1 Analizira različite vizuelne i likovne sadržaje koristeći vizuelni jezik u vlastitom likovnom i verbalnom izražavanju.

Opisuje različite vizuelne i likovne sadržaje.

Interpretira vizuelni/likovni jezik pri analizi vlastitog i tuđeg stvaralaštva.

Primjenjuje vizuelni/likovni jezik pri analizi i interpretaciji vlastitog i tuđeg stvaralaštva.

KLJUČNI SADRŽAJI

Preko likovnih fenomena u određenim epohama te značajnih predstavnika/ica i njihovih djela, poticati razvijanje sposobnosti posmatranja, uočavanja, zaključivanja, kreativnog (divergentnog) i kritičkog mišljenja.

B.I.2 Primjenjuje vlastitu vizuelnu pismenost u svakodnevnom životu istražujući djela i različite

Upotrebljava vlastitu vizuelnu pismenost u svakodnevnim situacijama, te kao sredstvo što kvalitetnije integracije u savremeno društvo.

Interpretira različite oblike likovnih i vizuelnih umjetnosti.

vrste likovnih i vizuelnih umjetnosti.

Kritički vrednuje različite forme likovnih i vizuelnih umjetnosti.

KLJUČNI SADRŽAJI

Sposobnost razumijevanja i koncipiranja slikovnih poruka, odnosno razvijanje vizuelne pismenosti poticati preko reprezentativnih primjera svjetske i nacionalne kulturno-umjetničke baštine, te različitih primjera umjetničkog izražavanja.

B.I.3 Utvrđuje važnost i ulogu kulturno-umjetničkih institucija primjenjujući znanje o teoriji umjetnosti u istraživanju umjetničkih djela.

Kritički vrednuje ulogu različitih kulturno - umjetničkih institucija u društvu.

Analizira glavne stilske karakteristike na poznatim i novim umjetničkim djelima.

Daje kritički osvrt na međuodnos između različitih konteksta i stilova umjetničkih djela.

Istražuje o umjetničkim djelima primjenjujući znanje o teoriji umjetnosti.

KLJUČNI SADRŽAJI

Preko likovnih fenomena u određenim civilizacijskim epohama te značajnih predstavnika i njihovih djela (prahistorija/prapovijest; stari vijek; srednji vijek; novi vijek; moderna umjetnost; postmoderna i savremena umjetnost), poticati razvijanje sposobnosti posmatranja, uočavanja, zaključivanja, kreativnog (divergentnog) i kritičkog mišljenja.

B.I.4 Analizira kako različiti konteksti utiču na likovnu umjetnost (stilske karakteristike).

Analizira glavne stilske karakteristike na poznatim i novim umjetničkim djelima.

Opisuje različite forme likovnih i vizuelnih umjetnosti.

KLJUČNI SADRŽAJI

Uvezuje se sa ključnim sadržajem ishoda B.I.3

B.I.5 Analizira umjetnička djela/vlastiti i tuđi stvaralački/istraživački rad donoseći vlastiti kritički stav i primjenjuje znanje o teoriji umjetnosti u istraživanju umjetničkih djela.

Bira tipove analiza u svrhu izražavanja kritičkog stava o djelu te argumentuje odabir odgovarajuće vrste analize u interpretaciji likovnog djela.

Daje kritički osvrt na vlastiti i tuđi rad te ga argumentovano vrednuje po zadanim kriterijima.

Daje kritički osvrt, upoređujući likovna djela i vizuelne pojave iz neposrednog okruženja.

Primjenjuje znanja o historijsko-umjetničkoj analizi te uspostavlja kvalitativne odnose.

KLJUČNI SADRŽAJI

Relevantni primjeri domaće i internacionalne umjetničke likovne scene, likovnih fenomena u određenim civilizacijskim epohama te značajnih predstavnika/ica i njihovih djela.

B.1.6 Procjenjuje primjere kulturne baštine u BiH analizirajući važnost njenog očuvanja.

Kritički procjenjuje važnost kulturne baštine u BiH na temelju analize pojedinih primjera iz neposrednog iskustva.

Daje kritički osvrt na odabrani kulturni događaj argumentujući važnost toga događaja.

Učestvuje aktivno u kulturno-umjetničkom životu lokalne zajednice.

Predlaže vlastita rješenja zaštite kulturne baštine u BiH.

KLJUČNI SADRŽAJI

Uvezuje se sa ključnim sadržajem ishoda B.1.5

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Oblast doživljaj, refleksija i kritički stav podrazumijeva da nastavnik treba da motivira i podstakne učenika na kontinuirano upoznavanje i istraživanje svoje likovne/vizuelne okoline sa kojom je povezan svakodnevnim aktivnostima i vlastitim iskustvom. Dakle, da ukazuje na činjenicu da su likovno i vizuelno oblikovanje integralni dio životne zbilje, odnosno temeljni element u određivanju vizuelnog identiteta zajednice i da je prisutno u svim aspektima života. Važno je osigurati da učenici imaju slobodu odabira medija u kojem će da realiziraju istraživački rad (tekst, plakat, maketa, fotografija, video, portfolio ili e-portfolio, prezentacija, izrada web stranice, virtuelna galerija, likovni rad, vizuelna interpretacija i rekonstrukcija, i dr.), dok se kompleksnija istraživanje više problema mogu ujediniti u projekt.

Potrebno je osmišljenim nizom aktivnosti osigurati učeniku/ici neposredno iskustvo umjetničkoga djela u izvornom kontekstu ili u prostoru u kojemu je izloženo, te kontinuirano poticati kritički osvrt učenika/ice o učinkovitosti likovnog komuniciranja. Vodeći učenika/icu postupno kroz proces posmatranja i doživljaja, sagledavanja konteksta, interpretacije i vrednovanja, učenik razvija kritički stav i osvještava vrijednost vlastitog doprinosa i mišljenja. Odgajanje opažaja i razvoj kritičkoga mišljenja kroz istraživačko posmatranje cilj je analize likovnoga djela.

Povezivanje ishoda sa svakodnevnim životom i okruženjem učenika/ica, uvjetuje da se materijali i izvori koji se koriste u odgojno-obrazovnom procesu didaktički prilagode, da budu povezani sa stvarnim situacijama, te da su zasnovani na relevantnim informacijama i poticajnim sadržajima. Važno je učenika/icu uputiti i omogućiti pristup bazama podataka, koje sadrže kvalitetne informacije i digitalne reprodukcije umjetničkih djela domaće i svjetske kulturne baštine. U odnosu na navedeno preporučava se upotreba relevantnih internetskih stranica, kao što su npr: Visual Art Encyclopedia (<https://www.wikiart.org>), stranice domaćih i internacionalnih muzeja i galerija koje omogućavaju interaktivno istraživanje i virtuelnu posjetu, te digitalne reprodukcije umjetničkih djela u visokoj rezoluciji.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: Historija/Povijest (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima i društvenim kontekstima), Muzička/Glazbena kultura (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušnog djela - nevizuelni motiv), Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni poticaj), Informatika (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada), Matematika (istraživanje geometrijskih i proporcijских odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnih sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti-želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvija se preko dubljeg upoznavanja raznorodnih kulturnih događaja i dostignuća, te kultiviranja estetskog senzibiliteta i izgradnje kriterija za vrednovanje umjetničkih djela. Na fonu navedenog značajno je kod učenika poticati razvoj kritičkog (divergentnog) mišljenja i izbjegavati stereotip kod odabira umjetničkih djela, te graditi pozitivan odnos prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta. Također, važno je poticati učenike na uvažavanje i uživanje u likovnim izložbama i postavkama.

Samoinicijativna i poduzetnička kompetencija: Razvija se preko upoznavanja sa mogućnostima upotrebe kreativnih potencijala, stečenih znanja i vještina, te njihove nužnosti u velikom broju profesija. Također, preko prepoznavanja vlastitih jakih i slabih strana, te rada u timovima na kooperativan i fleksibilan način.

Socijalna i građanska kompetencija: Razvija se preko kontinuiranog susreta sa kulturno-umjetničkom baštinom iz različitih društvenih konteksta i razumijevanjem različitih kulturnih obrazaca (kontekstualizacija). Razvijanjem pozitivnog odnosa i stava kod učenika/ica prema individualnim razlikama svakoga pojedinca i razumijevanja različitosti društvenih skupina (inkluzivnost), eliminiraju se predrasude i različiti oblici diskriminacije. Potiče se razvoj empatije, izgradnja vlastitoga sistema vrijednosti, doprinosi se ličnom i socijalnom razvoju učenika.

Jezičko-komunikacijska kompetencija: Mogućnosti razvoja uz upotrebu likovnog/vizuelnog jezika i različitih komunikacijskih kanala, refleksijom i raspravom, te verbalizacijom zapaženih elemenata i čitanjem slojevitih značenja umjetničkih djela. Važno je poticati učenika na kritičku procjenu vlastitog likovnog djela i likovnih ostvarenja drugih, te na argumentovano interpretiranje različitih likovnih sadržaja i iznošenje svojih zapažanja, a da pri tome uvažava ostale sagovornike/ice u komunikacijskom procesu. Poticati učenike na konstruktivan i kritički dijalog, te kritičko ocjenjivanje komunikacije u različitim oblicima.

C Likovna umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija

C.I.1 Istražuje prostor primjenjujući znanje o arhitektonskim djelima i urbanističkim cjelinama (u neposrednoj okolini).

Istražuje neposredni prostor i na temelju vlastitog iskustva utvrđuje važnost međuodnosa.

Raspravlja o funkcionalnosti i estetike u arhitekturi i urbanizmu.

Primjenjuje iskustva u vlastitom stvaralaštvu i istraživačkom radu.

KLJUČNI SADRŽAJI

Relevantni primjeri primijenjene umjetnosti i dizajna u civilizacijskim epohama, značajni predstavnici i njihova djela; Arhitektura i urbanizam u civilizacijskim epohama, značajni predstavnici i njihova djela.

C.I.2 Utvrđuje važnost kvalitetnog oblikovanja i estetike upotrebni predmeta primjenjujući znanje o primijenjenim umjetnostima, dizajnu i vizuelnoj umjetnosti i komunikaciji.

Daje kritički osvrt na međuodnos funkcionalnosti i estetike na poznatim i odabranim primjerima upotrebni predmeta.

Primjenjuje usvojeno znanje o primijenjenim umjetnostima i dizajnu u vlastitom stvaralaštvu.

Procjenjuje ulogu vizuelne komunikacije u medijima.

Primjenjuje usvojeno znanje o vizuelnim znakovima i vizuelnoj komunikaciji u vlastitom stvaralaštvu i istraživanjima.

KLJUČNI SADRŽAJI

Uvezuje se sa ključnim sadržajem ishoda C.I.1

C.I.3 Utvrđuje važnost likovne umjetnosti kao oblika komunikacije u vlastitom i tuđem stvaralaštvu.

Daje kritički osvrt o efikasnosti likovnog komuniciranja u vlastitom stvaralaštvu.

Prosuđuje na koji način elementi umjetničkog djela te njegove stilske i sadržajne karakteristike doprinose prenošenju / komuniciranju i razumijevanju poruke umjetničkog djela.

KLJUČNI SADRŽAJI

Relevantni primjeri primijenjene umjetnosti i dizajna u civilizacijskim epohama, značajni predstavnici i njihova djela; Arhitektura i urbanizam u civilizacijskim epohama, značajni predstavnici i njihova djela.

C.I.4 Vrednuje važnost i ulogu likovne umjetnosti i umjetnika u pojedinim društvima, kulturama, civilizacijama i vremenskim periodima.

Istražuje ulogu i značenje likovne umjetnosti i umjetnika u pojedinim društvima i kulturama.

Istražuje na koji način različite likovne pojave i oblici likovnog stvaralaštva zahtijevaju različite kriterije za interpretaciju i vrednovanje.

Daje kritički osvrt o uticaju historijskih i društvenih okolnosti na likovno stvaralaštvo na njemu poznatim i novim likovnim djelima.

KLJUČNI SADRŽAJI

Reprezentativni primjeri svjetske i nacionalne kulturno-umjetničke baštine, te umjetničkih djela koja su oblikovana u odnosu na historijski, društveni, geografski i umjetnički kontekst.

C.I.5 Procjenjuje važnost kulturno-umjetničke baštine bazirajući se na historijske i društvene okolnosti.

Vrednuje ulogu i značaj kulturno-umjetničke baštine u oblikovanju vlastitog identiteta.

Istražuje ulogu i značenje likovne umjetnosti i umjetnika/ica u pojedinim društvima i kulturama.

Daje kritički osvrt o uticaju historijskih i društvenih okolnosti na likovno stvaralaštvo na poznatim i novim likovnim djelima.

KLJUČNI SADRŽAJI

Uvezuje se sa ključnim sadržajem ishoda C.I.4

PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Kroz oblast likovna umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija učenici se podstiču da aktivno istražuju vizuelnu okolinu te da primjenjujući znanje o primijenjenim umjetnostima, dizajnu i vizuelnim komunikacijama, analiziraju i utvrđuju značaj kvalitetnog oblikovanja i estetike upotrebnih predmeta.

Kroz posmatranje neposredne okoline i predmeta vršiti vođenu analizu i interpretaciju pri likovnom izrazu u skladu sa odnosom veličina, karakteristika oblika i njihove namjene .

Ostvarivanje ishoda se može realizovati i kroz:

- vanškolske aktivnosti u saradnji s kulturno-umjetničkim udruženjima i institucijama.
- uključivanje učenika u aktivnosti koje organizuju kulturno–umjetničke institucije (različite vrste radionica).

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: Historija/Povijest (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima i društvenim kontekstima), Muzička/Glazbena kultura (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušnog djela - nevizuelni motiv), Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni poticaj), Informatika (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada), Matematika (istraživanje geometrijskih i proporcijjskih odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnih sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti-želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvija se preko dubljeg upoznavanja raznorodnih kulturnih događaja i dostignuća, te kultiviranja estetskog senzibiliteta i izgradnje kriterija za vrednovanje umjetničkih djela. Na fonu navedenog značajno je kod učenika poticati razvoj kritičkog (divergentnog) mišljenja i izbjegavati stereotip kod odabira umjetničkih djela, te graditi pozitivan odnos prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta. Također, važno je poticati učenike na uvažavanje i uživanje u likovnim izložbama i postavkama.

Samoinicijativna i poduzetnička kompetencija: Razvija se preko upoznavanja sa mogućnostima upotrebe kreativnih potencijala, stečenih znanja i vještina, te njihove nužnosti u velikom broju profesija. Također, preko prepoznavanja vlastitih jakih i slabih strana, te rada u timovima na kooperativan i fleksibilan način.

Socijalna i građanska kompetencija: Razvija se preko kontinuiranog susreta sa kulturno-umjetničkom baštinom iz različitih društvenih konteksta i razumijevanjem različitih kulturnih obrazaca (kontekstualizacija). Razvijanjem pozitivnog odnosa i stava kod učenika/ica prema individualnim razlikama svakoga pojedinca i razumijevanja različitosti društvenih skupina (inkluzivnost), eliminišu se predrasude i različiti oblici diskriminacije. Potiče se razvoj empatije, izgradnja vlastitoga sistema vrijednosti, doprinosi se ličnom i socijalnom razvoju učenika/ica.

Učiti kako se uči: Poticati učenike da kroz samostalni rad ili rad u grupi razvijaju suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja, te sposobnosti popravljavanja i poboljšavanja (samoregulacija). Također, da u odgojno-obrazovnom procesu uče od drugih učenika/ica (socijalne interakcije), gdje se naglašava uloga međuvršnjačkog učenja. Upotreba različitih metoda i strategija učenja, razvijanje upornosti, razvijanje samomotivacije, samopouzdanja, sposobnost organizacije i uređivanje vlastitog učenja, razvijanje upornosti i dosljednosti.

A

Stvaralaštvo i produkcija

A.1.1 Analizira osnovna izražajna sredstva i principe u vlastitom i tuđem stvaralaštvu, umjetničkim djelima i u svom okruženju.

Daje kritički osvrt na izražajna sredstva i principe likovne forme u njemu/njoj poznatim umjetničkim djelima.

Kritički prosuđuje međuodnos likovnih medija, tehnika i alata te formalnih obilježja na primjerima poznatih i novih umjetničkih djela, te u vlastitom stvaralaštvu.

Obrazlaže međuodnos likovnih principa kroz likovne medije, tehnike i alate i prepoznaje ih na primjerima poznatih i novih umjetničkih djela.

Stvara nove likovne cjeline polazeći od razumijevanja jedinstva likovnih elemenata.

KLJUČNI SADRŽAJI

Učenik odgovara likovnim/vizuelnim i verbalnim izražavanjem na raznorodne poticaje, kao što su: vlastiti sadržaj (osjećanja, misli, iskustva, stavovi i vrijednosti), sadržaj likovne/vizuelne umjetnosti i drugih umjetničkih područja, te na sadržaj iz svakodnevnoga života i bliže okoline. Učenik se upoznaje i služi nekima od predloženih umjetničkih praksi i/ili koncepata.

Učenik koristi neke od predloženih likovnih medija i tehnika: Crtačke tehnike (olovka, ugljen, kreda, flomaster, tuš, pero, kist, lavirani tuš), slikarske tehnike (akvarel, gvaš, tempere, pastel, flomasteri, kolaž-papir, kolaž iz časopisa), prostorno-plastičke tehnike (glina, glinamol, papir-plastika, ambalaža i drugi materijali, aluminijska folija, kaširani papir/papier mâché, žica, i dr), skulptura u proširenom polju, grafičke tehnike (monotipija, linorez).

A.1.2 Kreira idejna rješenja i inovacije povezujući stečeno iskustvo i vještine sa znanjem iz drugih oblasti i u vlastitom životu.

Kreira kroz međuodnos likovnih medija, tehnika i alata na primjerima poznatih i novih umjetničkih djela, te u vlastitom stvaralaštvu.

Povezuje usvojeno znanje o likovnim medijima, tehnikama i alatima s vlastitim iskustvom.

Izražava vlastita uvjerenja kroz umjetničku praksu, likovna rješenja i inovacije.

Kreira idejna rješenja kroz nove tehnike rada i učenja.

KLJUČNI SADRŽAJI

Likovnim rekonstrukcijama i reinterpretacijama djela učenik u vlastitim rješenjima oponaša one umjetničke prakse koje su ključne za dublje razumijevanje pojedinoga umjetničkog djela, te za uočavanje likovnih metoda i mehanizama u prenošenju poruke. Učenika poticati da izrazi vlastite ideje i uvjerenja likovnim/vizuelnim izražavanjem.

PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenik odgovara likovnim/vizuelnim i verbalnim izražavanjem na raznorodne poticaje, kao što su: vlastiti sadržaj (osjećanja, misli, iskustva, stavovi i vrijednosti), sadržaj likovne/vizuelne umjetnosti i drugih umjetničkih područja, te na sadržaj iz svakodnevnoga života i bliže okoline. Učenik se upoznaje i služi nekima od predloženih umjetničkih praksi i/ili koncepata. Ponavljanje i integrisanje likovnih pojmova koji su usvojeni tokom devet razreda osnovne škole.

Likovnim rekonstrukcijama i reinterpretacijama djela učenik u vlastitim rješenjima oponaša one umjetničke prakse koje su ključne za dublje razumijevanje pojedinoga umjetničkog djela, te za uočavanje likovnih metoda i mehanizama u prenošenju poruke. Učenika poticati da izrazi vlastite ideje i uvjerenja likovnim/vizuelnim izražavanjem.

Oblast stvaralaštvo i produkcija podrazumijeva da nastavnik treba da motiviše i podstakne učenika na kontinuirano upoznavanje i istraživanje svoje likovne/vizuelne okoline sa kojom je povezan svakodnevnim aktivnostima i vlastitim iskustvom. Dakle, da ukazuje na činjenicu da su likovno i vizuelno oblikovanje integralni dio životne zbilje, odnosno temeljni element u određivanju vizuelnog identiteta zajednice i da je prisutno u svim aspektima života. Važno je osigurati da učenici imaju slobodu odabira medija u kojem će da realiziraju istraživački rad (tekst, plakat, maketa, fotografija, video, portfolio ili e-portfolio, prezentacija, izrada web stranice, virtuelna galerija, likovni rad, vizuelna interpretacija i rekonstrukcija, i dr.), dok se kompleksnija istraživanje više problema mogu ujediniti u projekt.

Potrebno je osmišljenim nizom aktivnosti osigurati učeniku neposredno iskustvo umjetničkoga djela u izvornom kontekstu ili u prostoru u kojemu je izloženo, te kontinuirano poticati kritički osvrt učenika/ice o učinkovitosti likovnog komuniciranja. Vodeći učenika postupno kroz proces posmatranja i doživljaja, sagledavanja konteksta, interpretacije i vrednovanja, učenik razvija kritički stav i osvještava vrijednost vlastitog doprinosa i mišljenja. Odgajanje opažaja i razvoj kritičkoga mišljenja kroz istraživačko posmatranje cilj je analize likovnoga djela.

Povezivanje ishoda sa svakodnevnim životom i okruženjem učenika, uvjetuje da se materijali i izvori koji se koriste u odgojno-obrazovnom procesu didaktički prilagode, da budu povezani sa stvarnim situacijama, te da su zasnovani na relevantnim informacijama i poticajnim sadržajima. Važno je učenika/icu uputiti i omogućiti pristup bazama podataka, koje sadrže kvalitetne informacije i digitalne reprodukcije umjetničkih djela domaće i svjetske kulturne baštine. U odnosu na navedeno preporučava se upotreba relevantnih internetskih stranica, kao što su npr: Visual Art Encyclopedia (<https://www.wikiart.org>), stranice domaćih i internacionalnih muzeja i galerija koje omogućavaju interaktivno istraživanje i virtuelnu posjetu, te digitalne reprodukcije umjetničkih djela u visokoj rezoluciji.

Učenje i podučavanje u nastavnom predmetu Likovna kultura u 1. i 2. razredu gimnazije (opći smjer) se može organizirati kroz niz većih ili manjih tematskih cjelina. Likovnim/vizuelnim izražavanjem i istraživanjem učenik istražuje likovni govor različitih kultura, u svrhu razumijevanja vlastitog kulturnog identiteta i drugih kultura (značenje boja, oblika, simbola i tendencija u različitim kulturama), te generalno prihvatanja različitosti kao društvenog kapitala. Nastavnik/ica tumači elemente likovnog/vizuelnog jezika i izražajna sredstva likovnog govora, osvješčuje skriveni, dublji sadržaj odabranih likovnih/umjetničkih djela verbalnom interpretacijom zasnovanom na metodi strukturalne analize. Otkriva ulogu stvaralačkog i inovativnog djelovanja u razvoju različitih aspekata društva (kultura, obrazovanje, ekonomija, i dr), preko likovnog/vizuelnog izražavanja. Također, ukazuje na činjenicu da je likovno/vizuelno oblikovanje sastavni dio života svakog pojedinca i zajednice (dizajn, primijenjena umjetnost, vizuelne komunikacije, pozorište-scenografija, spomenici, muzeji, galerije, raznorodne izložbe, ulična umjetnost, i dr).

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: Historija/Povijest (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima i društvenim kontekstima), Muzička/Glazbena kultura (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušnog djela - nevizuelni motiv), Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni poticaj), Informatika (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada), Matematika (istraživanje geometrijskih i proporcijских odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnih sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih

stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanjem. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti-želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvija se preko dubljeg upoznavanja raznorodnih kulturnih događaja i dostignuća, te kultiviranja estetskog senzibiliteta i izgradnje kriterija za vrednovanje umjetničkih djela. Na fonu navedenog značajno je kod učenika/ica poticati razvoj kritičkog (divergentnog) mišljenja i izbjegavati stereotip kod odabira umjetničkih djela, te graditi pozitivan odnos prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta. Također, važno je poticati učenike na uvažavanje i uživanje u likovnim izložbama i postavkama.

Učiti kako se učiti: Poticati učenike da kroz samostalni rad ili rad u grupi razvijaju suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja, te sposobnosti popravljivanja i poboljšavanja (samoregulacija). Također, da u odgojno-obrazovnom procesu uče od drugih učenika/ica (socijalne interakcije), gdje se naglašava uloga međuvršnjačkog učenja. Upotreba različitih metoda i strategija učenja, razvijanje upornosti, razvijanje samomotivacije, samopouzdanja, sposobnost organizacije i uređivanje vlastitog učenja, razvijanje upornosti i dosljednosti.

B Doživljaj, refleksija i kritički stav

B.I.1 Analizira različite vizuelne i likovne sadržaje koristeći vizuelni jezik u vlastitom likovnom i verbalnom izražavanju.

Opisuje različite vizuelne i likovne sadržaje.

Primjenjuje vizuelni/likovni jezik pri analizi i interpretaciji vlastitog i tuđeg stvaralaštva.

Interpretira vizuelni/likovni jezik pri analizi vlastitog i tuđeg stvaralaštva.

KLJUČNI SADRŽAJI

Preko likovnih fenomena u određenim epohama te značajnih predstavnika i njihovih djela, poticati razvijanje sposobnosti posmatranja, uočavanja, zaključivanja, kreativnog (divergentnog) i kritičkog mišljenja.

B.I.2 Primjenjuje vlastitu vizuelnu pismenost u svakodnevnom životu istražujući djela i različite vrste likovnih i vizuelnih umjetnosti kroz istraživački rad.

Primjenjuje vlastitu vizuelnu pismenost u svakodnevnom životu, te kao sredstvo što kvalitetnije integracije u savremeno društvo.

Interpretira različite oblike likovnih i vizuelnih umjetnosti.

Kritički vrednuje različite forme likovnih i vizuelnih umjetnosti.

KLJUČNI SADRŽAJI

Sposobnost razumijevanja i koncipiranja slikovnih poruka, odnosno razvijanje vizuelne pismenosti poticati preko reprezentativnih primjera svjetske i nacionalne kulturno-umjetničke baštine, te različitih primjera umjetničkog izražavanja.

B.I.3 Utvrđuje važnost i ulogu kulturno-umjetničkih institucija i primjenjujući znanje o teoriji umjetnosti u istraživanju umjetničkih djela.

Vrednuje ulogu različitih kulturno - umjetničkih institucija u društvu.

Analizira glavne stilske karakteristike na poznatim i novim umjetničkim djelima.

Daje kritički osvrt na međudnos između različitih konteksta i stilova umjetničkih djela.

Istražuje o umjetničkim djelima primjenjujući znanje iz teorije umjetnosti.

KLJUČNI SADRŽAJI

Preko likovnih fenomena u određenim civilizacijskim epohama te značajnih predstavnika i njihovih djela (prahistorija/prapovijest; stari vijek; srednji vijek; novi vijek; moderna umjetnost; postmoderna i savremena umjetnost), poticati razvijanje sposobnosti posmatranja, uočavanja, zaključivanja, kreativnog (divergentnog) i kritičkog mišljenja.

B.I.4 Procjenjuje primjere kulturne baštine u BiH analizirajući važnost njenog očuvanja.

Procjenjuje važnost kulturne baštine u BiH na temelju analize pojedinih primjera iz neposrednog iskustva.

Daje kritički osvrt na odabrani kulturni događaj potkrjepljujući argumentima važnost toga događaja za njega/nju, kao i za širu zajednicu.

Učestvuje aktivno u kulturno-umjetničkome životu lokalne zajednice.

Predlaže vlastita rješenja zaštite kulturne baštine u BiH.

KLJUČNI SADRŽAJI

Preko likovnih fenomena u određenim epohama te značajnih predstavnika i njihovih djela, poticati razvijanje sposobnosti posmatranja, uočavanja, zaključivanja, kreativnog (divergentnog) i kritičkog mišljenja. Sposobnost razumijevanja i koncipiranja slikovnih poruka, odnosno razvijanje vizuelne pismenosti poticati preko reprezentativnih primjera svjetske i nacionalne kulturno-umjetničke baštine, te različitih primjera umjetničkog izražavanja.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Oblast doživljaj, refleksija i kritički stav podrazumijeva da nastavnik treba da motiviše i podstakne učenika na kontinuirano upoznavanje i istraživanje svoje likovne/vizuelne okoline sa kojom je povezan svakodnevnim aktivnostima i vlastitim iskustvom. Dakle, da ukazuje na činjenicu da su likovno i vizuelno oblikovanje integralni dio životne zbilje, odnosno temeljni element u određivanju vizuelnog identiteta zajednice i da je prisutno u svim aspektima života. Važno je osigurati da učenici imaju slobodu odabira medija u kojem će da realiziraju istraživački rad (tekst, plakat, maketa, fotografija, video, portfolio ili e-portfolio, prezentacija, izrada web stranice, virtuelna galerija, likovni rad, vizuelna interpretacija i rekonstrukcija, i dr.), dok se kompleksnija istraživanje više problema mogu ujediniti u projekt.

Potrebno je osmišljenim nizom aktivnosti osigurati učeniku neposredno iskustvo umjetničkoga djela u izvornom kontekstu ili u prostoru u kojemu je izloženo, te kontinuirano poticati kritički osvrt učenika/ice o učinkovitosti likovnog komuniciranja. Vodeći učenik postupno kroz proces posmatranja i doživljaja, sagledavanja konteksta, interpretacije i vrednovanja, učenik razvija kritički stav i osvještava vrijednost vlastitog doprinosa i mišljenja. Odgajanje opažaja i razvoj kritičkoga mišljenja kroz istraživačko posmatranje cilj je analize likovnoga djela.

Povezivanje ishoda sa svakodnevnim životom i okruženjem učenika, uslovljava da se materijali i izvori koji se koriste u odgojno-obrazovnom procesu didaktički prilagode, da budu povezani sa stvarnim situacijama, te da su zasnovani na relevantnim informacijama i poticajnim sadržajima. Važno je učenika/icu uputiti i omogućiti pristup bazama podataka, koje sadrže kvalitetne informacije i digitalne reprodukcije umjetničkih djela domaće i svjetske kulturne baštine. U odnosu na navedeno preporučava se upotreba relevantnih internetskih stranica, kao što su npr: Visual Art Encyclopedia (<https://www.wikiart.org>), stranice domaćih i internacionalnih muzeja i galerija koje omogućavaju interaktivno istraživanje i virtuelnu posjetu, te digitalne reprodukcije umjetničkih djela u visokoj rezoluciji.

Učenje i podučavanje u nastavnom predmetu Likovna kultura se može organizirati kroz niz većih ili manjih tematskih cjelina. Likovnim/vizuelnim izražavanjem i istraživanjem učenik istražuje likovni govor različitih kultura, u svrhu razumijevanja vlastitog kulturnog identiteta i drugih kultura (značenje boja, oblika, simbola i tendencija

u različitim kulturama), te generalno prihvatanja različitosti kao društvenog kapitala. Nastavnik tumači elemente likovnog/vizuelnog jezika i izražajna sredstva likovnog govora, osvještavaju skriveni, dublji sadržaj odabranih likovnih/umjetničkih djela verbalnom interpretacijom zasnovanom na metodi strukturalne analize. Otkriva ulogu stvaralačkog i inovativnog djelovanja u razvoju različitih aspekata društva (kultura, obrazovanje, ekonomija, i dr), preko likovnog/vizuelnog izražavanja. Također, ukazuje na činjenicu da je likovno/vizuelno oblikovanje sastavni dio života svakog pojedinca i zajednice (dizajn, primijenjena umjetnost, vizuelne komunikacije, pozorište-scenografija, spomenici, muzeji, galerije, raznorodne izložbe, ulična umjetnost, i dr).

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa:

Historija/Povijest (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima i društvenim kontekstima), Muzička/Glazbena kultura (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušnog djela - nevizuelni motiv), Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni poticaj), Informatika (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada), Matematika (istraživanje geometrijskih i proporcijskih odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Ostvaruje se kultiviranjem imanentne učeničke osobine tj. kreativnosti, te poticajem na aktivno likovno izražavanje uz integriranje umjetničkih i estetičkih zakonitosti. Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnim sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti-želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvija se preko dubljeg upoznavanja raznorodnih kulturnih događaja i dostignuća, te kultiviranja estetskog senzibiliteta i izgradnje kriterija za vrednovanje umjetničkih djela. Na fonu navedenog značajno je kod učenika/ica poticati razvoj kritičkog (divergentnog) mišljenja i izbjegavati stereotip kod odabira umjetničkih djela, te graditi pozitivan odnos prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta. Također, važno je poticati učenike na uvažavanje i uživanje u likovnim izložbama i postavkama.

Samoinicijativna i poduzetnička kompetencija: Razvija se preko upoznavanja sa mogućnostima upotrebe kreativnih potencijala, stečenih znanja i vještina, te njihove nužnosti u velikom broju profesija. Također, preko prepoznavanja vlastitih jakih i slabih strana, te rada u timovima na kooperativan i fleksibilan način.

Socijalna i građanska kompetencija: Razvija se preko kontinuiranog susreta sa kulturno-umjetničkom baštinom iz različitih društvenih konteksta i razumijevanjem različitih kulturnih obrazaca (kontekstualizacija). Razvijanjem pozitivnog odnosa i stava kod učenika/ica prema individualnim razlikama svakoga pojedinca i razumijevanja različitosti društvenih skupina (inkluzivnost), eliminišu se predrasude i različiti oblici diskriminacije. Potiče se razvoj empatije, izgradnja vlastitoga sistema vrijednosti, doprinosi se ličnom i socijalnom razvoju učenika/ica.

Učiti kako se uči: Poticati učenike da kroz samostalni rad ili rad u grupi razvijaju suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja, te sposobnosti popravljavanja i poboljšavanja (samoregulacija). Također, da u odgojno-obrazovnom procesu uče od drugih učenika/ica (socijalne interakcije), gdje se naglašava uloga međuvršnjačkog učenja. Upotreba različitih metoda i strategija učenja, razvijanje upornosti, razvijanje samomotivacije, samopouzdanja, sposobnost organizacije i uređivanje vlastitog učenja, razvijanje upornosti i dosljednosti.

C Likovna umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija

C.I.1 Istražuje prostor primjenjujući znanje o arhitektonskim djelima i urbanističkim cjelinama (u neposrednoj okolini).

Istražuje neposredno prostor i na temelju vlastitog iskustva utvrđuje važnost međuodnosa funkcionalnosti i estetike u arhitekturi i urbanizmu.

Primjenjuje iskustva u vlastitom stvaralaštvu i istraživačkom radu

KLJUČNI SADRŽAJI

Relevantni primjeri primijenjene umjetnosti i dizajna u civilizacijskim epohama, značajni predstavnici i njihova djela; Arhitektura i urbanizam u civilizacijskim epohama, značajni predstavnici i njihova djela.

C.I.2 Utvrđuje važnost kvalitetnog oblikovanja i estetike upotrebnih predmeta primjenjujući znanje o primijenjenim umjetnostima, dizajnu i vizuelnoj umjetnosti i komunikaciji.

Daje kritički osvrt na međuodnos funkcionalnosti i estetike na njemu/njoj poznatim i odabranim primjerima upotrebnih predmeta.

Primjenjuje usvojeno znanje o primijenjenim umjetnostima i dizajnu u vlastitom stvaralaštvu.

Procjenjuje ulogu vizuelne komunikacije u medijima.

Primjenjuje usvojeno znanje o vizuelnim znakovima i vizuelnoj komunikaciji u vlastitom stvaralaštvu i istraživanjima.

KLJUČNI SADRŽAJI

Uvezuje se sa ključnim sadržajem ishoda C.I.1

C.I.3 Utvrđuje važnost likovne umjetnosti kao oblika komunikacije u vlastitom i tuđem stvaralaštvu.

Daje kritički osvrt o učinkovitosti likovnog komuniciranja u vlastitom stvaralaštvu.

Daje kritički osvrt na koji način elementi umjetničkog djela te njegove stilske i sadržajne karakteristike doprinse prenošenju / komuniciranju i razumijevanju poruke djela.

KLJUČNI SADRŽAJI

Relevantni primjeri primijenjene umjetnosti i dizajna u civilizacijskim epohama, značajni predstavnici i njihova djela; Arhitektura i urbanizam u civilizacijskim epohama, značajni predstavnici i njihova djela.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Kroz oblast likovna umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija učenici se podstiču da aktivno istražuju bližu vizuelnu okolinu te da primjenjujući znanje o primijenjenim umjetnostima, dizajnu i vizuelnim komunikacijama, analiziraju i utvrđuju značaj kvalitetnog oblikovanja i estetike upotrebnih predmeta.

Kroz posmatranje neposredne okoline i predmeta vršiti vođenu analizu i interpretaciju pri likovnom izrazu u skladu sa odnosom veličina, karakteristika oblika i njihove namjene .

Ostvarivanje ishoda se može realizovati i kroz:

- vanškolske aktivnosti u saradnji s kulturno-umjetničkim udruženjima i institucijama.
- uključivanje učenika u aktivnosti koje organizuju kulturno–umjetničke institucije (različite vrste radionica).

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: Historija/Povijest (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima i društvenim kontekstima), Muzička/Glazbena kultura (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušnog djela - nevizuelni motiv), Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni poticaj), Informatika (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada), Matematika (istraživanje geometrijskih i proporcijских odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnih sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti-želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvija se preko dubljeg upoznavanja raznorodnih kulturnih događaja i dostignuća, te kultiviranja estetskog senzibiliteta i izgradnje kriterija za vrednovanje umjetničkih djela. Na fonu navedenog značajno je kod učenika poticati razvoj kritičkog (divergentnog) mišljenja i izbjegavati stereotip kod odabira umjetničkih djela, te graditi pozitivan odnos prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta. Također, važno je poticati učenike na uvažavanje i uživanje u likovnim izložbama i postavkama.

Samoinicijativna i poduzetnička kompetencija: Razvija se preko upoznavanja sa mogućnostima upotrebe kreativnih potencijala, stečenih znanja i vještina, te njihove nužnosti u velikom broju profesija. Također, preko prepoznavanja vlastitih jakih i slabih strana, te rada u timovima na kooperativan i fleksibilan način.

Socijalna i građanska kompetencija: Razvija se preko kontinuiranog susreta sa kulturno-umjetničkom baštinom iz različitih društvenih konteksta i razumijevanjem različitih kulturnih obrazaca (kontekstualizacija). Razvijanjem pozitivnog odnosa i stava kod učenika/ica prema individualnim razlikama svakoga pojedinca i razumijevanja različitosti društvenih skupina (inkluzivnost), eliminiraju se predrasude i različiti oblici diskriminacije. Potiče se razvoj empatije, izgradnja vlastitoga sistema vrijednosti, doprinosi se ličnom i socijalnom razvoju učenika/ica.

Učiti kako se uči: Poticati učenike da kroz samostalni rad ili rad u grupi razvijaju suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja, te sposobnosti popravljavanja i poboljšavanja (samoregulacija). Također, da u odgojno-obrazovnom procesu uče od drugih učenika/ica (socijalne interakcije), gdje se naglašava uloga međuvršnjačkog učenja. Upotreba različitih metoda i strategija učenja, razvijanje upornosti, razvijanje samomotivacije, samopouzdanja, sposobnost organizacije i uređivanje vlastitog učenja, razvijanje upornosti i dosljednosti.

A

Stvaralaštvo i produkcija

A.II.1 Procjenjuje fazu radnog (stvaralačkog i istraživačkog) procesa u svom i tuđem radu uz upotrebu likovnih medija tehnika i alata.

Kreira fazu stvaralačkog i istraživačkog procesa uz upotrebu likovnih medija tehnika i alata te ih procjenjuje u svom i tuđem stvaralaštvu .

Daje kritički osvrt na fazu stvaralačkog i istraživačkog procesa.

Obrazlaže međusobnu fazu radnog (stvaralačkog i istraživačkog) procesa i formalnih obilježja na primjerima poznatih i novih umjetničkih djela.

KLJUČNI SADRŽAJI

Likovnim rekonstrukcijama i reinterpetacijama djela učenik u vlastitim rješenjima oponaša one umjetničke prakse koje su ključne za dublje razumijevanje pojedinoga umjetničkog djela, te za uočavanje likovnih metoda i mehanizama u prenošenju poruke. Učenika/icu poticati da izrazi vlastite ideje i uvjerenja likovnim/vizuelnim izražavanjem.

A.II.2 Stvara likovne kreacije i rekonponuje ih stvarajući jedinstvena umjetnička djela.

Reinterpretira ideju umjetničkih djela, kroz vlastite kreacije i rekonpozicije. Izražava vlastita uvjerenja kroz umjetničku praksu, likovna rješenja i inovacije.

Izražava vlastita uvjerenja kroz umjetničku praksu, likovna rješenja i inovacije.

KLJUČNI SADRŽAJI

Likovnim rekonstrukcijama i reinterpetacijama djela učenik u vlastitim rješenjima oponaša one umjetničke prakse koje su ključne za dublje razumijevanje pojedinoga umjetničkog djela, te za uočavanje likovnih metoda i mehanizama u prenošenju poruke. Učenika/icu poticati da izrazi vlastite ideje i uvjerenja likovnim/vizuelnim izražavanjem.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenik odgovara likovnim/vizuelnim i verbalnim izražavanjem na raznorodne poticaje, kao što su: vlastiti sadržaj (osjećanja, misli, iskustva, stavovi i vrijednosti), sadržaj likovne/vizuelne umjetnosti i drugih umjetničkih područja, te na sadržaj iz svakodnevnoga života i bliže okoline. Učenik se upoznaje i služi nekima od predloženih umjetničkih praksi i/ili koncepata. Učenik koristi neke od predloženih likovnih medija i tehnika: Crtačke tehnike (olovka, ugljen, kreda, flomaster, tuš, pero, kist, lavirani tuš), slikarske tehnike (akvarel, gvaš, tempere, pastel, flomasteri, kolaž-papir, kolaž iz časopisa), prostorno-plastičke tehnike (glina, glinamol, papir-plastika, ambalaža i drugi materijali, aluminijska folija, kaširani papir/papier mâché, žica, i dr), skulptura u proširenom polju, grafičke tehnike (monotipija, linorez), upotreba programa za montažu filma, obradu fotografija (promjena kontrasta, formata, rekonponiranje, fotomontaža) i izradu ilustracija, ulična umjetnost (upotreba prikladnih tehnika) i proširene medije.

Likovnim rekonstrukcijama i reinterpetacijama djela učenik u vlastitim rješenjima oponaša one umjetničke prakse koje su ključne za dublje razumijevanje pojedinoga umjetničkog djela, te za uočavanje likovnih metoda i mehanizama u prenošenju poruke. Učenika/icu poticati da izrazi vlastite ideje i uvjerenja likovnim/vizuelnim izražavanjem.

Oblast stvaralaštvo i produkcija podrazumijeva da nastavnik treba da motivira i podstakne učenika/icu na kontinuirano upoznavanje i istraživanje svoje likovne/vizuelne okoline sa kojom je povezan svakodnevnim aktivnostima i vlastitim iskustvom. Dakle, da ukazuje na činjenicu da su likovno i vizuelno oblikovanje integralni dio životne zbilje, odnosno temeljni element u određivanju vizuelnog identiteta zajednice i da je prisutno u svim aspektima života. Važno je osigurati da učenici/ice imaju slobodu odabira medija u kojem će da realiziraju istraživački rad (tekst, plakat, maketa, fotografija, video, portfolio ili e-portfolio, prezentacija, izrada web stranice, virtuelna galerija, likovni rad, vizuelna interpretacija i rekonstrukcija, i dr.), dok se kompleksnija istraživanje više problema mogu ujediniti u projekt.

Potrebno je osmišljenim nizom aktivnosti osigurati učeniku/ici neposredno iskustvo umjetničkoga djela u izvornom kontekstu ili u prostoru u kojemu je izloženo, te kontinuirano poticati kritički osvrt učenika/ice o učinkovitosti likovnog komuniciranja. Vodeći učenika/icu postupno kroz proces posmatranja i doživljaja, sagledavanja konteksta, interpretacije i vrednovanja, učenik razvija kritički stav i osvještava vrijednost vlastitog doprinosa i mišljenja. Odgajanje opažaja i razvoj kritičkoga mišljenja kroz istraživačko posmatranje cilj je analize likovnoga djela.

Učenje i podučavanje u nastavnom predmetu Likovna kultura) se može organizirati kroz niz većih ili manjih tematskih cjelina. Likovnim/vizuelnim izražavanjem i istraživanjem učenik istražuje likovni govor različitih kultura, u svrhu razumijevanja vlastitog kulturnog identiteta i drugih kultura (značenje boja, oblika, simbola i tendencija u različitim kulturama), te generalno prihvatanja različitosti kao društvenog kapitala. Nastavnik/ica tumači elemente likovnog/vizuelnog jezika i izražajna sredstva likovnog govora, osvještava skriveni, dublji sadržaj odabranih likovnih/umjetničkih djela verbalnom interpretacijom zasnovanom na metodi strukturalne analize. Otkriva ulogu stvaralačkog i inovativnog djelovanja u razvoju različitih aspekata društva (kultura, obrazovanje, ekonomija, i dr), preko likovnog/vizuelnog izražavanja. Također, ukazuje na činjenicu da je likovno/vizuelno oblikovanje sastavni dio života svakog pojedinca i zajednice (dizajn, primijenjena umjetnost, vizuelne komunikacije, pozorište-scenografija, spomenici, muzeji, galerije, raznorodne izložbe, ulična umjetnost, i dr).

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: Historija/Povijest (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima i društvenim kontekstima), Muzička/Glazbena kultura (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušnog djela - nevizuelni motiv), Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni poticaj), Informatika (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada), Matematika (istraživanje geometrijskih i proporcijских odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Ostvaruje se kultiviranjem imanentne učeničke osobine tj. kreativnosti, te poticajem na aktivno likovno izražavanje uz integriranje umjetničkih i estetičkih zakonitosti. Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnim sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti-želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvija se preko dubljeg upoznavanja raznorodnih kulturnih događaja i dostignuća, te kultiviranja estetskog senzibiliteta i izgradnje kriterija za vrednovanje umjetničkih djela. Na fonu navedenog značajno je kod učenika poticati razvoj kritičkog (divergentnog) mišljenja i izbjegavati stereotip kod

odabira umjetničkih djela, te graditi pozitivan odnos prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta. Također, važno je poticati učenike na uvažavanje i uživanje u likovnim izložbama i postavkama.

Učiti kako se uči: Poticati učenike da kroz samostalni rad ili rad u grupi razvijaju suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja, te sposobnosti popravljavanja i poboljšavanja (samoregulacija). Također, da u odgojno-obrazovnom procesu uče od drugih učenika (socijalne interakcije), gdje se naglašava uloga međuvršnjačkog učenja. Upotreba različitih metoda i strategija učenja, razvijanje upornosti, razvijanje samomotivacije, samopouzdanja, sposobnost organizacije i uređivanje vlastitog učenja, razvijanje upornosti i dosljednosti.

Kompetencije u nauci i tehnologiji: Mogućnosti razvoja preko razumijevanja tendencija digitalnog doba i njihovog uticaja na finalnu formu umjetničkog djela. Organizacija nastavnih aktivnosti treba da bude prilagođena individualnim karakteristikama (fleksibilnost) učenika/ica te da omogućava sintezu iskustava iz svakodnevnoga života, predznanja i znanja iz drugih nastavnih predmeta (interdisciplinarnost). Razvijanje razumijevanja odnosa između tehnologije i naučnog napretka, napretka u društvu i kulturi.

Matematička kompetencija: Poticati njen razvoj preko istraživanja geometrijskih i proporcijских odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te iskustvenim razvijanjem osjećaja za prostorne relacije. Također, sposobnost i spremnost korištenja matematičkih oblika mišljenja (logičko i prostorno razmišljanje) i prikazivanja (modela) koji imaju univerzalnu primjenu kod objašnjavanja i opisivanja stvarnosti.

Jezičko-komunikacijska kompetencija: Mogućnosti razvoja uz upotrebu likovnog/vizuelnog jezika i različitih komunikacijskih kanala, refleksijom i raspravom, te verbalizacijom zapaženih elemenata i čitanjem slojevitih značenja umjetničkih djela. Važno je poticati učenika/icu na kritičku procjenu vlastitog likovnog djela i likovnih ostvarenja drugih, te na argumentovano interpretiranje različitih likovnih sadržaja i iznošenje svojih zapažanja, a da pri tome uvažava ostale sagovornike/ice u komunikacijskom procesu. Poticati učenike na konstruktivan i kritički dijalog, te kritičko ocjenjivanje komunikacije u različitim oblicima.

B

Doživljaj, refleksija i kritički stav

B.II.1 Analizira kako različiti konteksti utiču na likovnu umjetnost (stilske karakteristike).

Analizira glavne stilske karakteristike na njemu/njoj poznatim i novim umjetničkim djelima.

Opisuje različite forme likovnih i vizuelnih umjetnosti.

KLJUČNI SADRŽAJI

Preko likovnih fenomena u određenim civilizacijskim epohama te značajnih predstavnika/ica i njihovih djela (prahistorija/prapovijest; stari vijek; srednji vijek; novi vijek; moderna umjetnost; postmoderna i savremena umjetnost), poticati razvijanje sposobnosti posmatranja, uočavanja, zaključivanja, kreativnog (divergentnog) i kritičkog mišljenja.

B.II.2 Analizira umjetnička djela/vlastiti i tuđi stvaralački/istraživački rad donoseći vlastiti kritički stav.

Odabire tipove analiza u svrhu izražavanja kritičkog stava o djelu te argumentuje odabir odgovarajuće vrste analize u interpretaciji likovnog djela.

Daje kritički osvrt na vlastiti i tuđi rad te ga argumentovano vrednuje po zadanim kriterijima.

Daje kritički osvrt, uspoređujući likovna djela i vizuelne pojave iz neposrednog okruženja.

Primjenjuje znanje o teoriji umjetnosti primjenjuje u istraživanju umjetničkih djela.

KLJUČNI SADRŽAJI

Relevantni primjeri domaće i internacionalne umjetničke likovne scene, likovnih fenomena u određenim civilizacijskim epohama te značajnih predstavnika/ica i njihovih djela.

B.II.3 Analizira primjere kulturne baštine u BiH te kritički procjenjuje važnost njenog očuvanja.

Kritički procjenjuje važnost kulturne baštine u BiH na temelju analize pojedinih primjera iz neposrednog iskustva.

Daje kritički osvrt na odabrani kulturni događaj potkrjepljujući argumentima važnost toga događaja za njega/nju, kao i za širu zajednicu.

Učestvuje aktivno u kulturno-umjetničkome životu lokalne zajednice. Predlaže vlastita rješenja zaštite kulturne baštine u BiH.

KLJUČNI SADRŽAJI

Uvezuje se sa ključnim sadržajem ishoda B.II.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenik odgovara likovnim/vizuelnim i verbalnim izražavanjem na raznorodne poticaje, kao što su: vlastiti sadržaj (osjećanja, misli, iskustva, stavovi i vrijednosti), sadržaj likovne/vizuelne umjetnosti i drugih umjetničkih područja, te na sadržaj iz svakodnevnoga života i bliže okoline. Učenik se upoznaje i služi nekima od predloženih umjetničkih praksi i/ili koncepata. Učenik koristi neke od predloženih likovnih medija i tehnika: Crtačke tehnike (olovka, ugljen, kreda, flomaster, tuš, pero, kist, lavirani tuš), slikarske tehnike (akvarel, gvaš, tempere, pastel, flomasteri, kolaž-papir, kolaž iz časopisa), prostorno-plastičke tehnike (glina, glinamol, papir-plastika, ambalaža i drugi materijali, aluminijska folija, kaširani papir/papier mâché, žica, i dr), skulptura u proširenom polju, grafičke tehnike (monotipija, linorez), upotreba programa za montažu filma, obradu fotografija (promjena kontrasta, formata, rekonponiranje, fotomontaža) i izradu ilustracija, ulična umjetnost (upotreba prikladnih tehnika) i proširene medije.

Likovnim rekonstrukcijama i reinterpetacijama djela učenik u vlastitim rješenjima oponaša one umjetničke prakse koje su ključne za dublje razumijevanje pojedinoga umjetničkog djela, te za uočavanje likovnih metoda i mehanizama u prenošenju poruke. Učenika/icu poticati da izrazi vlastite ideje i uvjerenja likovnim/vizuelnim izražavanjem.

Potrebno je osmišljenim nizom aktivnosti osigurati učeniku/ici neposredno iskustvo umjetničkoga djela u izvornom kontekstu ili u prostoru u kojemu je izloženo, te kontinuirano poticati kritički osvrt učenika/ice o učinkovitosti likovnog komuniciranja. Vodeći učenika/icu postupno kroz proces posmatranja i doživljaja, sagledavanja konteksta, interpretacije i vrednovanja, učenik razvija kritički stav i osvještava vrijednost vlastitog doprinosa i mišljenja. Odgajanje opažaja i razvoj kritičkoga mišljenja kroz istraživačko posmatranje cilj je analize likovnoga djela.

Povezivanje ishoda sa svakodnevnim životom i okruženjem učenika/ica, uvjetuje da se materijali i izvori koji se koriste u odgojno-obrazovnom procesu didaktički prilagode, da budu povezani sa stvarnim situacijama, te da su zasnovani na relevantnim informacijama i poticajnim sadržajima. Važno je učenika uputiti i omogućiti pristup bazama podataka, koje sadrže kvalitetne informacije i digitalne reprodukcije umjetničkih djela domaće i svjetske kulturne baštine. U odnosu na navedeno preporučava se upotreba relevantnih internetskih stranica, kao što su npr: Visual Art Encyclopedia (<https://www.wikiart.org>), stranice domaćih i internacionalnih muzeja i galerija koje omogućavaju interaktivno istraživanje i virtuelnu posjetu, te digitalne reprodukcije umjetničkih djela u visokoj rezoluciji.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: Historija/Povijest (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima i društvenim kontekstima), Muzička/Glazbena kultura (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušnog djela - nevizuelni motiv), Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni poticaj), Informatika (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada), Matematika (istraživanje geometrijskih i proporcijskih odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Ostvaruje se kultiviranjem imanentne učeničke osobine tj. kreativnosti, te poticajem na aktivno likovno izražavanje uz integriranje umjetničkih i estetičkih zakonitosti. Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim likovno/vizuelnih sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti-želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvija se preko dubljeg upoznavanja raznorodnih kulturnih događaja i dostignuća, te kultiviranja estetskog senzibiliteta i izgradnje kriterija za vrednovanje umjetničkih djela. Na fonu navedenog značajno je kod učenika/ica poticati razvoj kritičkog (divergentnog) mišljenja i izbjegavati stereotip kod odabira umjetničkih djela, te graditi pozitivan odnos prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta. Također, važno je poticati učenike na uvažavanje i uživanje u likovnim izložbama i postavkama.

Samoinicijativna i poduzetnička kompetencija: Razvija se preko upoznavanja sa mogućnostima upotrebe kreativnih potencijala, stečenih znanja i vještina, te njihove nužnosti u velikom broju profesija. Također, preko prepoznavanja vlastitih jakih i slabih strana, te rada u timovima na kooperativan i fleksibilan način.

Socijalna i građanska kompetencija: Razvija se preko kontinuiranog susreta sa kulturno-umjetničkom baštinom iz različitih društvenih konteksta i razumijevanjem različitih kulturnih obrazaca (kontekstualizacija). Razvijanjem pozitivnog odnosa i stava kod učenika/ica prema individualnim razlikama svakoga pojedinca i razumijevanja različitosti društvenih skupina (inkluzivnost), eliminiraju se predrasude i različiti oblici diskriminacije. Potiče se razvoj empatije, izgradnja vlastitoga sistema vrijednosti, doprinosi se ličnom i socijalnom razvoju učenika/ica.

Jezičko-komunikacijska kompetencija: Mogućnosti razvoja uz upotrebu likovnog/vizuelnog jezika i različitih komunikacijskih kanala, refleksijom i raspravom, te verbalizacijom zapaženih elemenata i čitanjem slojevitih značenja umjetničkih djela. Važno je poticati učenika/icu na kritičku procjenu vlastitog likovnog djela i likovnih ostvarenja drugih, te na argumentovano interpretiranje različitih likovnih sadržaja i iznošenje svojih zapažanja, a da pri tome uvažava ostale sagovornike/ice u komunikacijskom procesu. Poticati učenike na konstruktivan i kritički dijalog, te kritičko ocjenjivanje komunikacije u različitim oblicima.

C

Likovna umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija

C.II.1 Utvrđuje važnost likovne umjetnosti kao oblika komunikacije u vlastitom i tuđem stvaralaštvu kroz analizu kako kreativni procesi, elementi umjetničkog djela, principi dizajna pridonose komuniciranju poruke umjetničkog djela.

Daje kritički osvrt o učinkovitosti likovnog komuniciranja u vlastitom stvaralaštvu.

Daje kritički osvrt na koji način elementi umjetničkog djela te njegove stilske i sadržajne karakteristike doprinose prenošenju / komuniciranju i razumijevanju poruke djela.

Daje kritički osvrt o uticaju historijskih i društvenih okolnosti na likovno stvaralaštvo na njemu/njoj poznatim i novim likovnim djelima.

Istražuje na koji način različite likovne pojave i oblici likovnog stvaralaštva zahtijevaju različite kriterije za interpretaciju i vrednovanje.

KLJUČNI SADRŽAJI

Reprezentativni primjeri svjetske i nacionalne kulturno-umjetničke baštine, te umjetničkih djela koja su oblikovana u odnosu na historijski, društveni, geografski i umjetnički kontekst.

C.II.2 Vrednuje važnost i ulogu likovne umjetnosti i umjetnika u pojedinim društvima, kulturama, civilizacijama i vremenskim periodima.

Istražuje ulogu i značenje likovne umjetnosti i umjetnika/ica u pojedinim društvima i kulturama.

Istražuje na koji način različite likovne pojave i oblici likovnog stvaralaštva zahtijevaju različite kriterije za interpretaciju i vrednovanje.

Daje kritički osvrt o uticaju historijskih i društvenih okolnosti na likovno stvaralaštvo na njemu/njoj poznatim i novim likovnim djelima.

KLJUČNI SADRŽAJI

Reprezentativni primjeri svjetske i nacionalne kulturno-umjetničke baštine, te umjetničkih djela koja su oblikovana u odnosu na historijski, društveni, geografski i umjetnički kontekst.

C.II.3 Procjenjuje važnost kulturno-umjetničke baštine bazirajući se na historijske i društvene okolnosti.

Kritički vrednuje ulogu i značaj kulturno-umjetničke baštine u oblikovanju vlastitog identiteta te vrši analizu.

Istražuje ulogu i značenje likovne umjetnosti i umjetnika/ica u pojedinim društvima i kulturama.

Daje kritički osvrt o uticaju historijskih i društvenih okolnosti na likovno stvaralaštvo na poznatim i novim likovnim djelima.

KLJUČNI SADRŽAJI

Preko likovnih fenomena u određenim epohama te značajnih predstavnika/ica i njihovih djela, poticati razvijanje sposobnosti posmatranja, uočavanja, zaključivanja, kreativnog (divergentnog) i kritičkog mišljenja. Sposobnost razumijevanja i koncipiranja slikovnih poruka, odnosno razvijanje vizuelne pismenosti poticati preko reprezentativnih primjera svjetske i nacionalne kulturno-umjetničke baštine, te različitih primjera umjetničkog izražavanja.

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Kroz oblast likovna umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija učenici se podstiču da aktivno istražuju bližu vizuelnu okolinu te da primjenjujući znanje o primijenjenim umjetnostima, dizajnu i vizuelnim komunikacijama, analiziraju i utvrđuju značaj kvalitetnog oblikovanja i estetike upotrebni predmeta. Kroz posmatranje neposredne okoline vršiti vođenu analizu i interpretaciju pri likovnom izrazu u skladu sa odnosom veličina, karakteristikepredmeta i njihove namjene.

Ostvarivanje ishoda se može realizovati kroz:

- vanškolske aktivnosti u saradnji s kulturno-umjetničkim udruženjima i institucijama,
- organiziranjem različitih vrsta nastavnih aktivnosti u prostoru škole,
- uključivanjem učenika u aktivnosti koje organizuju kulturno–umjetničke institucije (različite vrste radionica).

Ostvarivanje ishoda se može realizovati i kroz:

- vanškolske aktivnosti u saradnji s kulturno-umjetničkim udruženjima i institucijama.
- organiziranje različitih vrsta nastavnih aktivnosti u prostoru muzeja/galerije te obilaskom različitih prostora u neposrednoj okolini (ulica, naselje, ustanove, fabrike) ili u virtualnom okruženju
- uključivanje učenika u aktivnosti koje organizuju kulturno–umjetničke institucije (različite vrste radionica).

Učenik odgovara likovnim/vizuelnim i verbalnim izražavanjem na raznorodne poticaje, kao što su: vlastiti sadržaj (osjećanja, misli, iskustva, stavovi i vrijednosti), sadržaj likovne/vizuelne umjetnosti i drugih umjetničkih područja, te na sadržaj iz svakodnevnoga života i bliže okoline. Učenik se upoznaje i služi nekima od predloženih umjetničkih praksi i/ili koncepata. Ponavljanje i integriranje likovnih pojmova koji su usvojeni tokom devet razreda osnovne škole.

Učenik koristi neke od predloženih likovnih medija i tehnika: Crtačke tehnike (olovka, ugljen, kreda, flomaster, tuš, pero, kist, lavirani tuš), slikarske tehnike (akvarel, gvaš, tempere, pastel, flomasteri, kolaž-papir, kolaž iz časopisa), prostorno-plastičke tehnike (glina, glinamol, papir-plastika, ambalaža i drugi materijali, aluminijska folija, kaširani papir/papier mâché, žica, i dr), skulptura u proširenom polju, grafičke tehnike (monotipija, linorez), upotreba programa za montažu filma, obradu fotografija (promjena kontrasta, formata, rekonponiranje, fotomontaža) i izradu ilustracija, ulična umjetnost (upotreba prikladnih tehnika) i proširene medije.

Likovnim rekonstrukcijama i reinterpetacijama djela učenik u vlastitim rješenjima oponaša one umjetničke prakse koje su ključne za dublje razumijevanje pojedinoga umjetničkog djela, te za uočavanje likovnih metoda i mehanizama u prenošenju poruke. Učenika poticati da izrazi vlastite ideje i uvjerenja likovnim/vizuelnim izražavanjem.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Postavljeni ishodi omogućavaju korelaciju sa drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te doprinose dubljem razumijevanju određenih sadržaja i pojmova. Međupredmetne korelacije su ostvarive sa: Historija/Povijest (zavisnost likovnih/umjetničkih epoha o historijskim faktorima i društvenim kontekstima), Muzička/Glazbena kultura (razvoj umjetnosti, ilustracija poslušnog djela - nevizuelni motiv), Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost (razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige - nevizuelni poticaj), Informatika (upotreba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizuelnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada), Matematika (istraživanje geometrijskih i proporcijских odnosa u vlastitim i tuđim umjetničkim djelima, te razvijanje osjećaja za prostorne relacije).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija: Ostvaruje se kultiviranjem imanentne učeničke osobine tj. kreativnosti, te poticajem na aktivno likovno izražavanja uz integriranje umjetničkih i estetičkih zakonitosti. Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih. Poticati razvijanje kreativnog (divergentnog) mišljenja preko kontinuirane komunikacije sa reprezentativnim

likovno/vizuelnih sadržajem, analizom i vrednovanjem različitih stavova o ulozi likovne/vizuelne umjetnosti u životu čovjeka. Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, analiza, sinteza, vrednovanje. Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja, podrška radoznalosti-želji za novim znanjima - omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje: Razvija se preko dubljeg upoznavanja raznorodnih kulturnih događaja i dostignuća, te kultiviranja estetskog senzibiliteta i izgradnje kriterija za vrednovanje umjetničkih djela. Na fonu navedenog značajno je kod učenika/ica poticati razvoj kritičkog (divergentnog) mišljenja i izbjegavati stereotip kod odabira umjetničkih djela, te graditi pozitivan odnos prema vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, ali i prema drugim kulturama svijeta. Također, važno je poticati učenike na uvažavanje i uživanje u likovnim izložbama i postavkama.

Samoinicijativna i poduzetnička kompetencija: Razvija se preko upoznavanja sa mogućnostima upotrebe kreativnih potencijala, stečenih znanja i vještina, te njihove nužnosti u velikom broju profesija. Također, preko prepoznavanja vlastitih jakih i slabih strana, te rada u timovima na kooperativan i fleksibilan način.

Socijalna i građanska kompetencija: Razvija se preko kontinuiranog susreta sa kulturno-umjetničkom baštinom iz različitih društvenih konteksta i razumijevanjem različitih kulturnih obrazaca (kontekstualizacija). Razvijanjem pozitivnog odnosa i stava kod učenika/ica prema individualnim razlikama svakoga pojedinca i razumijevanja različitosti društvenih skupina (inkluzivnost), eliminiraju se predrasude i različiti oblici diskriminacije. Potiče se razvoj empatije, izgradnja vlastitoga sistema vrijednosti, doprinosi se ličnom i socijalnom razvoju učenika/ica.

Učiti kako se uči: Poticati učenike da kroz samostalni rad ili rad u grupi razvijaju suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja, te sposobnosti popravljivanja i poboljšavanja (samoregulacija). Također, da u odgojno-obrazovnom procesu uče od drugih učenika/ica (socijalne interakcije), gdje se naglašava uloga međuvršnjačkog učenja. Upotreba različitih metoda i strategija učenja, razvijanje upornosti, razvijanje samomotivacije, samopouzdanja, sposobnost organizacije i uređivanje vlastitog učenja, razvijanje upornosti i dosljednosti.

Jezičko-komunikacijska kompetencija: Mogućnosti razvoja uz upotrebu likovnog/vizuelnog jezika i različitih komunikacijskih kanala, refleksijom i raspravom, te verbalizacijom zapaženih elemenata i čitanjem slojevitih značenja umjetničkih djela. Važno je poticati učenika/icu na kritičku procjenu vlastitog likovnog djela i likovnih ostvarenja drugih, te na argumentovano interpretiranje različitih likovnih sadržaja i iznošenje svojih zapažanja, a da pri tome uvažava ostale sagovornike/ice u komunikacijskom procesu. Poticati učenike na konstruktivan i kritički dijalog, te kritičko ocjenjivanje komunikacije u različitim oblicima.

PK5 – Učenje i podučavanje

Nastava predmeta Likovna kultura zasniva se na podsticaju i mogućnostima dostizanja postavljenih ciljeva i ishoda učenja i podučavanja.

Proces učenja i podučavanja podstiče učenika na samostalno i individualno likovno izražavanje, doprinosi razvijanju učeničke kreativnosti, te stvara preduslove za kritičko posmatranje umjetničkih tvorevina i promišljanje o vlastitoj okolini. Vlastito stvaralačko/istraživačko iskustvo učenicima omogućava razumijevanje i upoznavanje umjetničkih djela, različitih autorskih intencija i interpretacija stvarnosti. Praktično i teorijsko upoznavanje različitih likovnih medija, tehnika, osnovnih likovnih elemenata i kompozicionih načela, *razvija likovnu/vizuelnu pismenost* i omogućava učenicima fluentnost prilikom izražavanja ideja, misli, osjećaja, vrijednosti i stavova. Poticanjem na kontinuirano aktivno opažanje i analiziranje likovnih/vizuelnih djela, te korištenje različitih oblika analitičke i kritičke refleksije na vlastito i tuđe likovno djelovanje, odgaja se budućeg gledatelja koji je osposobljen da izrazi argumentovane stavove o vizuelnom okruženju i likovnom stvaralaštvu.

Uloga nastavnika je od velikog značaja, jer svojim strukturiranim i interaktivnim vođenjem odgojno-obrazovnoga procesa pomaže učenicima u razvoju vještina samoregulacije. Potiče ih na aktivno učestvovanje u odgojno-obrazovnom procesu, na razvoj kreativnog i kritičkog mišljenja, na procjenjivanje i vrednovanje, samoprocjenjivanje i vršnjačko vrednovanje te na refleksiju o procesu učenja. Preko navedenog učenici razvijaju metakognitivne sposobnosti koje su glavna pretpostavka za cjeloživotno učenje. Nastavnik uvažava individualnost svakog učenika, njegove potrebe, mogućnosti i afinitete, te stil učenja i izražavanja. Proces učenja i podučavanja prilagođen je svakom učeniku, na način da učenik razumije svrhu svih aktivnosti i sadržaja, te je usmjeren ka osiguravanju inkluzivnosti u nastavnom procesu. Proces učenja i podučavanja oblikuje se na način da svim učenicima omogući ostvarenje njihovih potencijala. Kvalitetna saradnja sa roditeljima, razgovor i propitivanje afiniteta učenika o sadržajima i konceptima koji će biti integralni dio programa, doprinijet će formuliranju smjernica za ostvarivanje postavljenih odgojno-obrazovnih ishoda. Nastavnik ima ulogu medijatora, koji organizira nastavni proces tako da jasno izrazi ciljeve i ishode učenja, te učenike potiče na samostalno otkrivanje likovnih problema uz strukturirana uputstva za učestvovanje u odgojno-obrazovnom procesu. Doprinosi stvaranju atmosfere povjerenja i pozitivnog okruženja za učenje, koje oslobađa učenika u iznošenju vlastitih prijedloga i rješenja, te potiče kvalitetne međuljudske odnose i razvoj artikuliranog ponašanja u skladu sa društveno prihvaćenim normama.

Nastavnik autonomno osmišljava aktivnosti, bira podesne interaktivne metode učenja i interakcije sa umjetničkim djelima, usmjeravajući proces podučavanja na sticanje novih znanja i vještina koja se nadovezuju sa prethodno stečenim. Nastavnik bira relevantne primjere umjetničkih djela domaće i internacionalne kulturne baštine, preko kojih obogaćuje sadržaj nastave, dok te kulturološke razlike interpretira na način njihove implementacije u svakodnevne situacije. U svrhu ostvarivanja zadanih ciljeva i ishoda učenja, bira prikladne pristupe učenju i podučavanju, kao što su: saradničko učenje, iskustveno učenje, samostalno istraživanje, istraživanje u parovima i/ili grupama, prezentacija, e-učenje, terenska nastava, integrirana nastava, korelacije, projektna nastava i upotreba novomedijskih tehnologija. Uloga nastavnika je da ukazuje na činjenicu da su likovno i vizuelno oblikovanje integralni dio životne zbilje, odnosno temeljni element u određivanju vizuelnog identiteta zajednice i da je prisutno u svim aspektima života.

Pored redovnih nastavnih aktivnosti i sadržaja, potrebno je organizirati aktivnosti u okviru likovne sekcije, kroz različite vrste projekata, kao i specifične oblike nastave u devetom razredu, te na taj način osigurati produblivanje znanja i interesa kod onih učenika koji imaju izražen interes za likovnu kulturu i umjetnost. U odnosu na stvaralački karakter učenja u okviru nastavnog predmeta Likovna kultura, od izuzetne važnosti je omogućiti učenicima prezentaciju ostvarenih rezultata izvan učionice. Realizacija učeničkih izložbi (u realnom ili virtuelnom prostoru) će doprinijeti razvoju samopouzdanja kod učenika i mogućnostima dodatnog vrednovanja vlastitoga rada u širem kontekstu. Različitim stvaralačkim aktivnostima kontinuirano poticati učenike na učestvovanje u oblikovanju vizuelnog identiteta škole i promociji rada škole u užoj ili široj društvenoj zajednici.

Dopunske aktivnosti se ogledaju u izradi vizuelnog identiteta škole, izložbi likovnih/vizuelnih radova učenika, scenografije i rekvizita za školske predstave i priredbe, te oblikovanju školskog časopisa i sadržaja školskih aktivnosti za društvene mreže i web stranicu škole. Navedene aktivnosti potrebno je predvidjeti detaljnim planiranjem i osigurati materijalne uvjete za njihovo provođenje.

Povezivanje ishoda učenja sa svakodnevnim životom i okruženjem učenika, uslovljava da se materijali i izvori koji se koriste u odgojno-obrazovnom procesu didaktički prilagode, da budu povezani sa stvarnim situacijama, te da su zasnovani na relevantnim informacijama i poticajnim sadržajima. U procesu učenja i podučavanja važno je učenika uputiti i omogućiti pristup bazama podataka, koje sadrže kvalitetne informacije i digitalne reprodukcije umjetničkih djela domaće i svjetske kulturne baštine. U odnosu na navedeno preporuča se upotreba relevantnih internetskih stranica, kao što su npr: Visual Art Encyclopedia (<https://www.wikiart.org>), stranica domaćih i internacionalnih muzeja i galerija koje omogućavaju interaktivno istraživanje i virtualnu posjetu, te digitalne reprodukcije umjetničkih djela u visokoj rezoluciji.

Preduslov za provođenje cjelokupne aktivnosti i sadržaja u učenju i podučavanju nastavnog predmeta Likovna kultura jeste specijalizirana učionica za likovnu kulturu. Pored učionice, poželjna okruženja za izvođenje učenja i podučavanja su galerije i muzeji, umjetnička djela u javnom prostoru (spomenici, skulpture, instalativne forme, murali i dr), arhitektonski objekti, arheološki lokaliteti i urbanistički prostor. Svrha učenja i podučavanja u alternativnim prostorima je od velike koristi za učenika, koji uspostavlja neposredan odnos sa umjetničkim djelima, upoznaje se sa aktivnostima i radom kulturnih ustanova i udruženja, te postaje aktivni učesnik kulturnoga života svoga grada.

Likovni pravci - prijedlog za srednju školu

U nastavnom predmetu Likovna kultura učenici istražuju likovno stvaralaštvo različitih društava i kultura u vremenskom trajanju od prethistorije do savremenog doba. Prijedlog likovnih pravaca koji se izučavaju kroz predmetni kurikulum može biti alat nastavnicima pri dostizanju postavljenih ishoda učenja.

1. PREHISTORIJA / PRETPOVIJEST

- Paleolit – starije kameno doba: hronologija i rasprostranjenost, koncepcija prostora, počeci likovnog izražavanja.
- Neolit – mlađe kameno doba: prvo oblikovanje prostora – pojava arhitekture. Nalazišta na tlu Bosne i Hercegovine. Metalno doba (urbana revolucija, hronologija i rasprostranjenost; arhitektura i počeci urbanizma; mitovi i plastično oblikovanje ljudskog lika; oblikovanje za uporabu / upotrebu; uloga i smisao ornamenta). Nalazišta na tlu Bosne i Hercegovine. Linija / crta kao izražajno sredstvo; magijski izvori umjetnosti; početak dekorativne umjetnosti. Nalazišta na našim prostorima; megalitna arhitektura.

2. UMJETNOST STAROG EGIPTA

Uloga faraona i religije u formiranju umjetnosti; zagrobna arhitektura (mastabe, piramide, grobnice u Dolini kraljeva); hipostilni hramovi Novog kraljevstva i utjecaj na grčku arhitekturu; reljefi i skulpture s osvrtom na specifičnosti stila. Kubična forma u kiparstvu, fresko slikarstvo i hijeroglifi. Vremenska podjela; gradovi; odnos mase i prostora u arhitekturi i skulpturi; odnos prema plohi; stalnost i promjene.

3. MEZOPOTAMSKE KULTURE

Geografski položaj i klima kao determinante graditeljstva (zigurati); uloga religije u formiranju umjetnosti, konusno poimanje skulptorske forme, nasuprot kubičnom u Egiptu; Sumer; asirski reljefi; perzijska stilizacija (životinjski stil) Vremenska podjela; gradovi; odnos mase i prostora u arhitekturi i skulpturi; odnos prema plohi; stalnost i promjene.

4. GRČKA UMJETNOST

Idejne osnove grčke civilizacije, religije i umjetnosti i njihov značaj. Utjecaj prethodnih civilizacija (Egipat, Krit, Mikena). Težnja ka idealnoj formi i proporciji; zlatni rez u kiparstvu i graditeljstvu; razvoj skulpture kroz (tri) razdoblja;

klasični redovi u arhitekturi; slikarstvo na grnčariji, različiti odnosi prema plohi u ranom, klasičnom i helenističkom razdoblju; veza tehničkog postupka i takozvanog stila tamnih likova na svijetloj podlozi i svijetlih likova na tamnoj podlozi. Polis i kolonizacija Mediterana (hronologija, značajke urbanog života, kolonizacija Jadrana, uticaji i na tlu Bosne i Hercegovine, Srbije i Makedonije).

5. RIMSKA UMJETNOST

Baštinici grčkog duha; etrurski uticaji; individualizam i državotvornost; arhitektura podjela, nova zamisao prostora, akvadukti, amfiteatri, slavoluci, bazilike i domusi; preteče moderne urbanizacije; urbanizacija Europe, mreža rimskih gradova na našem tlu.

Skulptura – nove dimenzije prikazivanja u punoj plastici i reljefu, realistički portret i narativni reljef u skulpturi.

Slikarstvo – pompejanski stilovi (fajumski portreti; stilske osobitosti naturalizma, iluzionizma i impresionizma); antička nalazišta na našim prostorima

6. UMJETNOST SREDNJEG VIJEKA

Propast antičkog svijeta i »mračno doba«; umjetnost u doba seobe naroda, nastanak feudalizma; predromanička umjetnost; periodizacija i utjecaj crkve na razvoj umjetnosti. Preobrazba grada, zahtjevi novog kulta, pretvaranje antičke umjetnosti; primjeri u Hrvatskoj od Salone do Eufrazijeve bazilike u Poreču. Predromanika. Nova središta života – uloga samostana i utvrđenog boravišta, kontinuitet pretpovijesti / prethistorije i antike – bjelokost, emajl, minijatura, uloga i smisao ornamenta. Pismo i slikarstvo (benediktinska latinična pismenost i minijature; trajanje grčkog pisma; hrvatska pismenost i glagoljica; freske.

7. BIZANTSKA / VIZANTIJSKA UMJETNOST

Odlike vizantijske / bizantske umjetnosti, nasljedstvo grčkorimske i ranokršćanske / ranohrišćanske tradicije; vizantijski / bizantski utjecaj na umjetnost drugih zemalja; centralna osnova u graditeljstvu (tlocrt grčkog križa / krsta); glavni spomenici arhitekture; mozaici i ikonoslkarstvo; umjetnost na našim prostorima.

8. ISLAMSKA UMJETNOST

Utjecaj religije na umjetnički stil; sklopovi života; nefigurativna umjetnost; ostali izvori stila i miješanje s lokalnim tradicijama; odnos prostora, mase i površine u arhitekturi; znameniti spomenici velikih stilova; tri tipa džamija (arapski, iranski, turski); slikarstvo – arabeske, iluminacija i kaligrafija; islamska umjetnost u Bosni i Hercegovini – urbanizacija u okviru Otomanske imperije; mostovi, hanovi, bezistani, džamije.

9. ROMANIKA

11 Monumentalni spomenici vjere; graditeljstvo – bazilika, transept, osnova latinskog križa / krsta; fasadna plastika; iluminacije i freske; starohrvatska umjetnost i romanika u Hrvatskoj. Podređenost skulpture i slikarstva arhitekturi: zakon kadra i okomita perspektiva. Regionalizam romanike: Toskana, Lombardija, Provansa, Normandija, Hrvatska – katedrala (Krk, Rab, Zadar, Trogir). Romanika – kiparstvo. Portali crkava i fasadna skulptura, kapiteli i namještaj iznutra – reljefnost, plošnost, zakon kadra, ikonografski program. Luneta portala žarište kompozicije, prijenos prostorne šeme kupole u plohu. Hrvatska. Radovanov portal u Trogiru i zlatarstvo – Dubrovnik, Zadar. Slikarstvo – plošnost, okomita perspektiva, uska skala boja

10. GOTIKA

Novi konstruktivni elementi u graditeljstvu; plamena, cvjetna, perpendikularna gotika; elegancija i humanizam u skulpturi (od Chartresa / Šartra do Pisana i Ghibertija / Giberta); Vitraji. Slikarstvo pozne gotike – sjever i međunarodni stil od iluminacija do avinjonske piete; Italija – Madonijeri: Chimabue / Čimabue, Duccio / Dučo i Giotto / Đoto. Gotika u Hrvatskoj. Umjetnost stećaka u Bosni – sedam vrsta stećaka, motivi, ornamentika, nekropole. Gradnja katedrale i zvonika. Zid se pretvara u kontrafor, a prozor u vitrail – konstrukcije šiljastog luka, kontrafora i ogivala, tipovi rebrastih svodova. Konstrukcije i proporcije u projektiranju (triangulara i kvadratura kruga). Uloga arapske znanosti i kulture (brojevi, rebrasti svodovi). Tri faze unutar gotike: rana, klasična i kasna (cvijetna ili plamena).Kiparstvo. Osvajanje volumena, skulptura u niši, rana klasična i kasna gotička; od kipa / stupa do izvijene S-linije / crte gotičkih kipova. Život čovjeka u tri kruga: realni, intelektualni i moralni. Gotički idealizam i naturalizam. Umjetnost stećaka u Bosni: Stećak »Kule«, nekropole. Slikarstvo. Humanizam gotike, tema Bogorodice u francuskoj gotičkoj skulpturi; Narativna metoda, naglašeni volumeni (Giotto), obrnuta perspektiva, gotički realizam, dvorski stil tapiserije, idealizam i naturalizam.

11. RANA RENESANSA U ITALIJI

Firenca kao jezgra nove kulture; osobine renesanse – pojava, znanstvenih metoda u umjetničkim postupcima, jačanje individualne svijesti. Kiparstvo – Donatelo (obnova antičke umjetnosti u novom duhu). Arhitektura – rađanje znanstvene perspektive; Brunelleschi / Bruneleski i Alberti; perspektiva u slici i u odnosu na gledatelje u prostoru; središnja geometrijska perspektiva kao izraz subjektivnosti, individualnosti; palazzo / palaco – palača, nova graditeljska forma. Slikarstvo – firentinska i venecijanska škola. Firenca: tonsko slikarstvo, naglašena forma i crtež (slikarstvo plastične forme). Venecija: kolorističko slikarstvo i lirizam. Perspektiva

12. VISOKA RENESANSA

Usavršenost dostignuća rane renesanse; »univerzalni čovjek«. Doba velikih genija: Leonardo, Brammante, Michelangelo, Raffaello, Giorgione / Đorđone, Tizian / Ticijan; savršenost kompozicije – geometrijska konstrukcija.

13. MANIRIZAM

Završna faza renesanse; napuštanje klasične kompozicije; fantazija i mašta nasuprot autoritetu znanosti i prirode; epigonski (eklektički) i kreativni manirizam; gubitak perspektive, svijet kao labirint, nestvarno i nadstvarno. Michelangelo, Tintoretto, Veronese, El Greco

14. RENESANSA U FLANDRIJI, NJEMAČKOJ I HRVATSKOJ

Odnos juga i sjevera; gotika i međunarodni stil kao polazište; realizam i proučavanje prirode bez naučnih metoda: Van Eyck / Ajk – uljano slikarstvo, Van der Weyden / Vajden. Njemačka: Grunewald / Grinevald, Holbein / Holbajn, Durer / Direr.

15. BAROK

Srodnost fizike, matematike, astronomije (Kepler – elisa smjenjuje krug) i likovnih umjetnosti. Dinamizam tlocrta, konveksnokonkavne fasade, kontrast svjetlosti i sjene. Dinamična sinteza svih grana likovnih umjetnosti. Protureformacija kao okvir nastanka baroka – idejne osnove nastanka barokne umjetnosti; Rim – kolijevka. Slikarstvo: Caravaggio / Karavađo, iluzionizam, fresko slikarstvo. Arhitektura, kiparstvo: Bernini, Borromini, Guarini. Prenošenje težišta razvoja kulture u Francusku i Njemačku. Austrija i Njemačka Francuska i klasicizam (stil Louisa XIV); arhitektura – Perault / Pero, Le Vau / Levo, Hardouin-Mansart / Arduin Mansar; slikarstvo – Poussin / Pusen, Loraine / Loren, Rubens, Rembrandt, Velasquez, Goya; kontrast svjetlosti, pravaca, dinamike, dijagonalne i vrtložne kompozicije. Rokoko stil (stil Louisa XV): Fragonard / Fragonar, Chardin / Šarden; žanr prizori, nizozemski majstori i klasicizam (David, Napoleonova umjetnost, Empir).

16. UMJETNOST XIX STOLJEĆA / VIJEKA

Stoljeće / vijek arhitekture bez originalnosti – prerađivanje stilova prošlih epoha. Podvojenost historizma i industrijske arhitekture. Estetika metalnih konstrukcija (mostovi) i staklene opne (izložbene i tvorničke hale). Svjetske izložbe. Neoklasicizam i akademizam građen na autoritetu antike, Poussina: Cavid, Ingres / Engr. Romantizam, reakcija na neoklasicizam nadahnut narodnim legendama, religijom, mistikom. Francuska: Delacroix / Delakroa. Engleska: Constable / Konstejbl, Turner / Tarner. Realizam (Daumier / Domije, Corot / Koro, Courbet / Kurbe. Austrija i Njemačka, bidermajer). Fotograf preuzima od slikara zadaću reportaže i vjernoga portreta. Odnos fotografije i slikarstva. Hrvatska: Karas i Bukovac. Srbija: Jovanović, Predić. Kiparstvo u krizi – Antonio Canova.

17. IMPRESIONIZAM

Novi doživljaj svjetlosti i boje; pozitivizam građanskog društva; konačni razvoj pikturalne forme – Manet / Mane, Monet / Mone, Degas / Dega, Renoir / Renoar. U Hrvatskoj: Račić, Kraljević, Becić, Raškaj. U Srbiji: Petrović, Miličević, Milovanović

18. POSTIMPRESIONIZAM

Začeci velikih stilova s početka XX stoljeća / vijeka; Cezann /Sezan, Van Gogh / Gog, Gauguin / Gogen, Seurat / Sera, Toulouse Lautrec / Tuluz-Lotrek.

19. SECESIJA

Art Nouveau / Arnuvo, Liberty, europski i svjetski integralni stil, negacija tradicije u ornamentu, dinamika i ograničenost krivulja; od pribora za jelo do arhitekture. Francuska, Belgija, Austrija Secesija u Zagrebu, Rijeci i Osijeku, Meštrović

20. UMJETNOST XX STOLJEĆA / VIJEKA

Doba subjektivizma i traženja novih likovnih izražaja, nastanak dizajna iz art nouveua i jugend-stila; novi materijali, nove tehnike; moderna strujanja, videomediji i digitalna tehnika u likovnim umjetnostima; fotografija, film, strip, kompjuterska grafika

21. SLIKARSKI PRAVCI XX STOLJEĆA / VIJEKA

Ekspresija: Fovizam – Henri Matisse / Anri Matis; ekspresionizam – grupe: Die Brucke / Di Bruk i Der Blaue Reiter / Rajter; Schmidt-Rottluff / Šmit-Rotluf, Beckmann / Bekman, Kokoschka / Kokoška, Kirchner / Kirhner, Marc / Mark, Kandinski. Kubizam kao prethodnica apstrakcije: Picasso / Pikaso, Braque /Brak. Apstrakcija. Vasilij Kandinski, Piet / Pit Mondrian (neoplasticizam) i Kazimir Maljevič (suprematizam). Fantazija: dadaizam, Maks Ernst, Marcel Duchamp / Marsel Dišan, Hans-Jean / Tan Arp. Nadrealizam: Ernst, S. Dali, Joan / Huan Miro. Fantastično slikarstvo: M. Chagal / Šagal, Giorgio de Chirico / Đorođo de Kiriko, Rene Margitte. Slikarstvo poslije II svjetskog rata: akciono slikarstvo, enformel i apstraktni ekspresionizam; Polok, Rothko, De Kooning, Buri; optičko slikarstvo: Vasarelli; pop-art: Warhol, Lichtenstein / Lihtenštajn, Rauschenberg; hiperrealizam i ostale tendencije do kraja stoljeća / vijeka

22. KIPARSTVO XX STOLJEĆA / VIJEKA

Pojava Rodina / Rodena i preporod skulpture. Vitalizam i konstruktivizam (Picasso, Moor / Mur, Gabo, Pevsner, Tatljn, Brancusi, Arp). Hrvatska: Meštrović, Augustinčić, Kršinić. Srbija: Roksandić, Stojanović. Bosna i Hercegovina: Grgić, Hozić, Njirić, Kučkalić, Skopljak.

23. ARHITEKTURA XX STOLJEĆA / VIJEKA Otto Wagner i Bečka secesija; Bauhaus, Le Corbusier / Korbizje I njegovi sljedbenici. Hrvatska: Kovačić, Ostrogović, Ibler. Srbija: Dobrović, Bogdanović. Bosna i Hercegovina: Vancaš, Najdhardt, Štraus, Ugljen

24. SLIKARSTVO XX STOLJEĆA / VIJEKA U BOSNI I HERCEGOVINI, HRVATSKOJ, SLOVENIJI, SRBIJI, CRNOJ GORI I MAKEDONIJI

Jurkić, Šain, Petrović, Dimitrijević, Selmanović, Todorović, Mujezinović, Berber, Hozo, Zec, De Rivera, Štetić, Misirlić, Petlevski, Ramić, Lah, Babić, Hegedušić, Job, Lacković, Murtić, Keser, Generalić, Pulitika, Jakac, Debeljak, Bernik, Bijelić, Šumanović, Konjović, Dobrović, Čelebonović, Stupica, Gvozdenović, Lubarda, Veličković, Đurić, Popović, Mišević, Srbinović

PK6 – Vrednovanje u predmetnom kurikulumu

Vrednovanje u okviru nastavnog predmeta Likovna kultura osigurava stalno praćenje ostvarivanja postavljenih ciljeva učenja i podučavanja i odgojno-obrazovnih ishoda. Vrednovanje ne obuhvata samo konačno ocjenjivanje učeničkog postignuća, već se prilikom vrednovanja učenja i podučavanja pristupa praćenju, prikupljanju i analiziranju podataka o učenju i aktivnostima učenika tokom cjelokupnog odgojno-obrazovnog procesa. Ova vrsta podataka, odnosno povratne informacije služi učeniku da izvrši uvid u sadržaj sa kojim je imao poteškoće i popravi način vlastitog rada, te nastavniku da korigira i unaprijedi način podučavanja u svrhu njegove efikasnosti. Cjelokupan proces učenja i podučavanja se temelji na jasnim povratnim informacijama i obrazloženjima. U svrhu osiguravanja navedenog nužno je sa učenicima kontinuirano graditi atmosferu povjerenja i saradnje, u kojoj će učenici slobodno raspravljati o vlastitim postignućima.

Polazište i poveznica za vrednovanje svih odgojno-obrazovnih ishoda je oblast *Stvaralaštvo i produkcija*. Ova oblast uvodi dva ključna elementa vrednovanja, a to su: stvaralaštvo (stvaralački proces) i produkcija (manipulacija likovnim izražajnim sredstvima, tehnikama, medijima u svrhu realizacije/otjelovljenja ideje u formu – likovni i vizuelni izraz). U osnovnoj školi težište procjene postignuća učenika je vezano za vrednovanje ishoda iz ove oblasti, dok se ostvarivanje prvenstveno provodi *razvijanjem likovnih/vizuelnih izražajnih sposobnosti i znanja*. Etape i rezultate istraživačkoga rada koje je moguće vrednovati su date u nastavku: osmišljavanje koncepta istraživanja, istraživanje izvora, rad u pisanoj formi, te prezentacija likovnih/vizuelnih rješenja. Istraživački rad se može izvoditi u grupi, paru ili pojedinačno. Nastavnik/ica može vrednovati svaku etapu učenikovog rada ili njegov istraživački rad u cjelini, dok se u istraživanjima koja se izvode u grupi ili paru učenici ocjenjuju pojedinačno ovisno o izvedenome segmentu istraživačkoga rada.

Odgojno-obrazovni ishodi iz oblasti *Promišljanje i refleksija* i *Estetika, konstrukcija, funkcija* se vrednuju integralno. Procjena postignuća učenika/ica se prvenstveno zasniva na sposobnosti primjene kritičkog mišljenja, stavova i vrijednosnih sistema kroz multikulturalni i interkulturalni pristup likovnim/vizuelnim sadržajima, usvojenosti znanja i razumijevanja vezanog za *kontekst likovnog djela i ulogu likovnog stvaralaštva u društvu, te odgovornom odnosu prema umjetničkoj baštini naroda Bosne i Hercegovine i savremenoj kulturnoj okolini*. U okviru ovih oblasti vrednuje se razumijevanje i primjena likovnoga jezika, sposobnost analize likovnoga djela, sposobnost izražavanja vlastitog kritičkog stava fundiranog na argumentiranom iznošenju mišljenja, predlaganje vlastitih likovnih/vizuelnih rješenja, razumijevanje umjetničkih djela i likovnih problema u odgovarajućemu kontekstu, smještanje djela u određeni stil/period (implicira poznavanje stilskih karakteristika), stvaranje različitih poveznica između nastanka umjetničkih djela i uticaja vremenskog konteksta na njihovu finalnu formu. U srednjoj školi težište procjene postignuća učenika/ica se prebacuje na vrednovanje odgojno-obrazovnih ishoda iz oblasti *Promišljanje i refleksija* i *Estetika, konstrukcija, funkcija*.

Preporuke za nastavnike razredne nastave: Elementi ocjenjivanja i vrednovanja u okviru razredne nastave (od I do IV razreda osnovne škole)

Stvaralaštvo/stvaralački proces: stvaranje udaljenih asocijacija, izbjegavanje šablonskih i stereotipnih prikaza, prepoznavanje ostvarenog i na temelju tog iskustva planiranje i poduzima sljedećih koraka.

Produkcija: manipulacija likovnim izražajnim sredstvima, tehnikama, medijima u svrhu realizacije/otjelovljenja ideje u formu – likovni i vizuelni izraz (način i upotreba likovnog jezika, likovnih sredstava, tehnika i/ili medija; estetska osjetljivost, interpretacija teme ili motiva, uloženi trud, dosljednost u dovršavanju radova).

Doživljaj, refleksija i kritički stav i Likovna umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija: sposobnosti primjene kritičkog mišljenja, stavova i vrijednosnih sistema kroz multikulturalni i interkulturalni pristup likovnim/vizuelnim sadržajima, usvojenosti znanja i razumijevanja vezanog za *kontekst likovnog djela i ulogu likovnog stvaralaštva u društvu, te odgovoran odnos prema umjetničkoj baštini naroda Bosne i Hercegovine i savremenoj kulturnoj okolini* (opisivanje i uspoređivanje vlastitog likovnog/vizuelnog rada i rada drugih učenika i umjetnika, povezivanje

umjetničkih djela sa određenim kontekstom, razumijevanje uloge likovnog stvaralaštva u društvu, interpretirane teme, likovni/vizuelni izraz u odnosu na kulturnu okolinu).

Preporuke za praćenje: likovni ili vizuelni rad, likovne zabilješke - skice - razrada izvedbenog procesa, motivacija, odgovoran pristup radu, samostalnost i samoinicijativnost u likovnom izražavanju, aktivno učestvovanje u svim etapama učenja i podučavanja, komunikacija i saradničko učenje, uvažavanje i vrednovanje tuđega mišljenja, aktivnost u radu grupe i/ili u radu u paru, doprinos radu grupe, razgovor i diskusija.

Preporuke za nastavnike/ice: Elementi ocjenjivanja i vrednovanja u okviru predmetne nastave (od V do IX razreda osnovne škole i I ili I i II razred gimnazija opći smjer)

Stvaralaštvo/stvaralački proces: artikulacija i razvijanje ideje, stvaranje originalnih idejnih rješenja, izbjegavanje šablonskih i stereotipnih prikaza, sposobnost improvizacije, poznavanje i primjena etapa kreativnoga procesa.

Produkcija: manipulacija likovnim izražajnim sredstvima, tehnikama, medijima u svrhu realizacije/otjelovljenja ideje u formu – likovni i vizuelni izraz (način i upotreba likovnog jezika, likovnih sredstava, tehnika i/ili medija, sposobnost improvizacije, estetska osjetljivost, interpretacija teme, način prikaza motiva, uloženi trud, dosljednost u dovršavanju radova).

Doživljaj, refleksija i kritički stav i Likovna umjetnost u kontekstu i vizuelna komunikacija: sposobnosti primjene kritičkog mišljenja, stavova i vrijednosnih sistema kroz multikulturalni i interkulturalni pristup likovnim/vizuelnim sadržajima, usvojenosti znanja i razumijevanja vezanog za *kontekst likovnog djela i ulogu likovnog stvaralaštva u društvu, te odgovoran odnos prema umjetničkoj baštini naroda Bosne i Hercegovine i savremenoj kulturnoj okolini* (refleksija i samorefleksija - na temelju tog iskustva planira i poduzima sljedeće korake, analizira i vrednuje stvaralački proces, analiza i vrednovanje vlastitog likovnog/vizuelnog rada i rada drugih učenika/ica i umjetnika/ica, stvaranje različitih poveznica između interpretirane teme, likovnih/vizuelnih izraza u odnosu na kulturnu okolinu, razumijevanje nastanka umjetničkih djela i uticaja konteksta na njihovu finalnu formu, estetska osjetljivost na umjetnička djela, učeničke radove, savremenu kulturnu okolinu). U srednjoj školi vrednuje se primjena stečenog znanja i iznošenje argumentiranih stavova/mišljenja o poznatim umjetničkim djelima i učeniku/ici u tom trenutku nepoznatim i novim umjetničkim pojavama. Nastavnik/ica treba voditi računa o relevantnosti primjera za vrednovanje postignuća određenog ishoda ili grupe ishoda, prilikom uvođenja nepoznatog i novog umjetničkog djela ili perioda.

Preporuke za praćenje: likovni ili vizuelni rad, likovne zabilješke - skice - razrada izvedbenog procesa, motivacija, odgovoran pristup radu, samostalnost i samoinicijativnost u likovnom izražavanju, aktivno učestvovanje u svim etapama učenja i podučavanja, komunikacija i saradničko učenje, uvažavanje i vrednovanje tuđega mišljenja, aktivnost u radu grupe i/ili u radu u paru, doprinos radu grupe, razgovor i diskusija.

Profil i stručna sprema

Razredna nastava

Od I do V razreda nastavu likovne kulture izvode nastavnici razredne nastave.

Nastavnik razredne nastave ima visoku stručnu spremu i izvodi nastavu u I, II, III, i IV razredu, a nastavu može izvoditi zaključno s V razredom.

Nastavu u osnovnoj školi izvode osobe sa završenim VI ili VII stepenom stručne spreme, kao i osobe sa završenim I (prvim) ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa u trogodišnjem trajanju, sa najmanje ostvarenih 180 ECTS bodova odgovarajućeg (nastavničkog) smjera i stečenim zvanjem: nastavnik, odnosno profesor, odnosno bakalaureat/bachelor (Nastavu u osnovnoj školi izvode osobe sa završenim VI ili VII stepenom stručne spreme, kao i osobe sa završenim I (prvim) ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa u trogodišnjem trajanju, sa najmanje ostvarenih 180 ECTS bodova odgovarajućeg (nastavničkog) smjera i stečenim zvanjem: nastavnik, odnosno profesor, odnosno bakalaureat/bachelor. (U osnovnoj školi radni odnos mogu zasnovati lica koja su završila prvi ciklus bolonjskog visokoobrazovnog procesa do kraja 2020/2021. školske godine. Ova lica su obavezna završiti II ciklus bolonjskog visokoobrazovnog procesa u roku od četiri godine od stupanja na snagu ovog zakona. U osnovnoj školi radni odnos mogu zasnovati i lica koja su stekla VI stepen stručne spreme po predbolonjskom sistemu studiranja. Ova lica su obavezna doškolovati se, u roku od tri godine, od dana donošenja programa doškolovanja. – Član 16. dopune člana 121. Sl.novine br. 33/21).

Nastavu iz predmeta Likovna kultura u petom razredu devetogodišnje osnovne škole mogu izvoditi učitelji/nastavnici/profesori razredne nastave.

Akademiju likovnih umjetnosti – nastavnički smjer, sva lica koja su završila neki drugi smjer na Akademiji likovnih umjetnosti, ukoliko su položili psihološko-pedagošku grupu predmeta, a što je ekvivalent bolonjskom sistemu.

Nastavnički odsjek:

- I ciklus studija: bachelor likovnih umjetnosti – edukacija likovnih umjetnosti,
- II ciklus studija: magistar likovnih umjetnosti – edukacija likovnih umjetnosti.

Osnovna škola

Nastavnik predmetne nastave ima visoku stručnu spremu i izvodi nastavu od VI do IX razreda a nastavu može izvoditi i u V razredu na osnovu odluke direktora. Određene predmete izvodi i u I, II, III, IV razredu u skladu s nastavnim planom i programom koji reguliše profil i stručnu spremu nastavnika za taj predmet.

Nastavu u osnovnoj školi izvode osobe sa završenim VI ili VII stepenom stručne spreme, kao i osobe sa završenim I (prvim) ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa u trogodišnjem trajanju, sa najmanje ostvarenih 180 ECTS bodova odgovarajućeg (nastavničkog) smjera i stečenim zvanjem: nastavnik, odnosno profesor, odnosno bakalaureat/bachelor (Nastavu u osnovnoj školi izvode osobe sa završenim VI ili VII stepenom stručne spreme, kao i osobe sa završenim I (prvim) ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa u trogodišnjem trajanju, sa najmanje ostvarenih 180 ECTS bodova odgovarajućeg (nastavničkog) smjera i stečenim zvanjem: nastavnik, odnosno profesor, odnosno bakalaureat/bachelor. (U osnovnoj školi radni odnos mogu zasnovati lica koja su završila prvi ciklus bolonjskog visokoobrazovnog procesa do kraja 2020/2021. školske godine. Ova lica su obavezna završiti II ciklus bolonjskog visokoobrazovnog procesa u roku od četiri godine od stupanja na snagu ovog zakona. U osnovnoj školi radni odnos mogu zasnovati i lica koja su stekla VI stepen stručne spreme po predbolonjskom sistemu studiranja. Ova lica su obavezna doškolovati se, u roku od tri godine, od dana donošenja programa doškolovanja. – Član 16. dopune člana 121. Sl.novine br. 33/21)

Akademiju likovnih umjetnosti – nastavnički smjer, sva lica koja su završila neki drugi smjer na Akademiji likovnih umjetnosti, ukoliko su položili psihološko-pedagošku grupu predmeta, a što je ekvivalent bolonjskom sistemu:

Nastavnički odsjek:

- I ciklus studija: bachelor likovnih umjetnosti – edukacija likovnih umjetnosti
- II ciklus studija: magistar likovnih umjetnosti – edukacija likovnih umjetnosti

Srednja škola – gimnazija

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u srednjoj školi izvode lica:

1. Sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,
2. Sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,

- završena Akademiju likovnih umjetnosti – nastavnički smjer,

- završen neki drugi smjer na Akademiji likovnih umjetnosti, ukoliko su položili psiholško-pedagošku grupu predmeta.

Srednja škola za stručno obrazovanje i obuku – tehničke škole

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u srednjoj školi izvode lica:

1. Sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko- didaktičnom grupom predmeta,
2. Sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,

- završena Akademiju likovnih umjetnosti – nastavnički smjer,

- završen neki drugi smjer na Akademiji likovnih umjetnosti, ukoliko su položili psiholško-pedagošku grupu predmeta.

Srednja škola za stručno obrazovanje i obuku – stručne škole

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u srednjoj školi izvode lica:

3. Sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,
4. Sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,

- završena Akademiju likovnih umjetnosti – nastavnički smjer,

- završen neki drugi smjer na Akademiji likovnih umjetnosti, ukoliko su položili psiholško-pedagošku grupu predmeta.